

Voorjaarsnota 2019

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave.....	2
Algemeen.....	3
Voorwoord.....	4
Samenvatting.....	5
Leeswijzer.....	6
Ambities.....	7
Programma's.....	8
Inwoner.....	9
Doelen & resultaten.....	9
Wat willen we bereiken?.....	9
Wat gaan we daarvoor doen?.....	9
Wat mag het kosten?.....	16
Toelichting verschillen Primaire begroting - Voorjaarsnota.....	16
Beleidskaders.....	19
Verbonden partijen.....	20
Onze buurt.....	20
Doelen & resultaten.....	21
Wat willen we bereiken?.....	21
Wat gaan we daarvoor doen?.....	21
Wat mag het kosten?.....	33
Toelichting verschillen Primaire begroting - Voorjaarsnota.....	33
Beleidskaders.....	37
Verbonden partijen.....	39
Onze gemeente.....	39
Doelen & resultaten.....	40
Wat willen we bereiken?.....	40
Wat gaan we daarvoor doen?.....	41
Wat mag het kosten?.....	50
Toelichting verschillen Primaire begroting - Voorjaarsnota.....	50
Beleidskaders.....	52
Verbonden partijen.....	53
Ons geld.....	53
Wat mag het kosten?.....	54
Toelichting verschillen Primaire begroting - Voorjaarsnota.....	54
Beleidskaders.....	58
Verbonden partijen.....	58
Overhead.....	58
Wat mag het kosten?.....	59
Toelichting verschillen Primaire begroting - Voorjaarsnota.....	59
Beleidskaders.....	60
Paragrafen.....	60
Lokale heffingen.....	61
Weerstandsvermogen en risicobeheersing.....	61
Onderhoud kapitaalgoederen.....	62
Algemeen.....	63
Algemeen.....	63
Financiering.....	75
Bedrijfsvoering.....	76
Algemeen.....	77
Personeel.....	77
Organisatie.....	80

Informatievoorziening	82
Digitale dienstverlening	85
Inkoop en aanbesteding	85
Duurzaamheid	86
Verbonden partijen.....	87
Grondbeleid	89
Financiële begroting	90
Inleiding	91
Overzicht baten en lasten	91
Incidentele baten en lasten	91
Financieel MeerjarenPerspectief	99
Bijlagen	100
Raadsvoorstel.....	101
Specificatie Financieel MeerjarenPerspectief	104
Toelichting financiële begrippen.....	107
Toelichting afkortingen	110

Algemeen

Voorwoord

Voorwoord

Welkom bij onze Voorjaarsnota 2019!

In de Programmabegroting 2019 hebben wij onze ambities, doelen en resultaten voor 2019 beschreven. Ook de geraamde inkomsten en uitgaven staan in de begroting. Tussentijds rapporteert het college aan de raad over de realisatie van de begroting. De eerste rapportage voor 2019 is de Voorjaarsnota.

Deze rapportage gaat over:

1. Hoe ver zijn we met het behalen van de afgesproken resultaten?
2. Welke geraamde inkomsten en uitgaven passen we aan?

Hoever zijn we met het behalen van de afgesproken resultaten en ambities?

Per programma hebben we de actuele stand van zaken van de doelen en resultaten beschreven en de financiële gevolgen hiervan verwerkt.

Welke geraamde inkomsten en uitgaven passen we aan?

De grootste nadelige afwijkingen worden veroorzaakt door de algemene uitkering uit het gemeentefonds (decembercirculaire 2018), zwembad de Lubert, afval en de nieuwe taak verwarde personen/beschermd wonen. De grootste voordelige afwijkingen worden veroorzaakt door het dividend van de BNG.

De mutaties uit deze Voorjaarsnota leiden tot een begrotingssaldo voor 2019 van € 458.000 nadelig. Het tekort voor 2019 dekken we door aanwending van de algemene reserve.

Het raadsvoorstel en het raadsbesluit zijn opgenomen in de bijlagen.

Met vriendelijke groet,

College van Burgemeester en Wethouders

Samenvatting

Op 1 november 2018 heeft de gemeenteraad de Programmabegroting 2019 vastgesteld. Het begrotingssaldo van de primaire begroting was **€ 4.000**.

Volgens genomen besluiten en de ontwikkelingen en afwijkingen die in deze Voorjaarsnota zijn vermeld stellen we het begrotingssaldo nu met **€ 460.000** nadelig bij. Dat is 0,5% op onze totale begroting van ruim € 92 miljoen.

Het begrotingssaldo komt daarmee op **€ 456.000** nadelig. Zie onderstaande tabel.

Meerjarig is de begroting sluitend.

Het tekort voor 2019 dekken we door aanwending van de algemene reserve. Als dit tekort zich bij het opstellen van de jaarrekening niet voordoet, dan vindt de aanwending niet plaats.

De budgetten voor zorgkosten van het sociaal domein en de bijstandsuitkeringen zijn niet bijgesteld. Voor het sociaal domein wachten we op de definitieve cijfers over 2018. Voor de bijstandsverlening is het nog te vroeg in het jaar om een betrouwbare prognose af te geven.

In deze Voorjaarsnota zijn per programma de mutaties aangegeven en toegelicht. De grootste mutaties zijn:

- bijstelling algemene uitkering	- 96.000
- afval	- 235.000
- zwembad de Lubert	- 90.000
- nieuwe taak verwarde personen/beschermd wonen	- 79.000
- dividend BNG	+ 115.000

Bedragen x€ 1.000

Omschrijving	Bedrag
Primaire begroting 2019	4
Voorjaarsnota 2019:	
> Verwerkte besluitvorming	-49
> Overige ontwikkelingen	-411
	-460
Begrotingsresultaat na Voorjaarsnota 2019	-456

Hieronder staat een overzicht met daarin de saldi per programma na verwerking van de mutaties in deze Voorjaarsnota.

Bedragen x €1.000

Programma	Begroting	Mutatie	Begroting	Meerjarenbegroting		
	2019	t/m	2019	2020	2021	2022
	Primair	VJN	na VJN			
	Saldo	Saldo	Saldo	Saldo	Saldo	Saldo
Inwoner	-33.843	440	-33.403	-32.366	-31.755	-31.283
Onze buurt	-12.632	-1.383	-14.015	-13.169	-13.329	-13.620
Onze gemeente	-5.320	-427	-5.747	-5.264	-5.194	-5.270

Ons geld	58.098	80	58.178	58.657	58.847	59.204
Overhead	-9.052	73	-8.979	-9.197	-9.190	-9.190
Saldo rekening baten en lasten	-2.749	-1.217	-3.966	-1.338	-622	-160
Toevoeging aan reserves	-1.102	-942	-2.044	-545	-532	-523
Onttrekking aan reserves	3.855	1.699	5.554	2.211	1.861	1.519
Resultaat rekening baten en lasten	4	-460	-456	327	707	837

Leeswijzer

Na het algemeen gedeelte staan bij de `ambities` de keuzes weergegeven die bij de programmabegroting zijn gemaakt. De `programma's` bevatten wat we willen bereiken en wat we al hebben bereikt. Onder `financiële begroting` staat het totaaloverzicht van de verwachte baten (inkomsten) en lasten (uitgaven) voor 2019. Daarnaast zijn bij dit onderdeel een overzicht van de incidentele baten en lasten en het Financieel MeerjarenPerspectief (FMP) opgenomen.

Tot slot zijn in de `bijlagen` het raadsvoorstel en een specificatie van het Financieel MeerjarenPerspectief opgenomen. Ook geven we hier een toelichting op afkortingen en financiële begrippen.

Onze schrijfstijl proberen we kort en helder te houden en verwijst met 'elektronische links' naar de documenten die erbij horen.

Minbedrag betekent: nadelig of uitgaaf/investering

Plusbedrag betekent: voordelig of inkomst

Inhoudsrechten (disclaimer)

In de Voorjaarsnota is gebruik gemaakt van informatie van derden. Hoewel de Voorjaarsnota met de grootst mogelijke zorgvuldigheid is samengesteld kunnen gebruikers van deze stukken geen rechten ontlenen aan of aanspraak maken op de juistheid en volledigheid van de inhoud. Ook aanvaarden wij geen aansprakelijkheid voor eventuele schade die daardoor kan ontstaan.

Ambities

Onze missie is:

“Iedereen doet ertoe en doet mee in onze vitale en betrokken gemeenschappen.”

1. We doen het samen!

De gemeente Berg en Dal is er voor haar inwoners. Die inwoners vormen samen de gemeenschap Berg en Dal. Met elkaar zorgen we ervoor dat het goed wonen is in onze gemeente. Maar er verandert wel iets in de manier waarop we dat doen. De tijd dat de gemeente voor alles zorgde én over alles besliste is voorbij. Dat kan niet meer en dat willen we ook niet meer. U als inwoner vraagt en krijgt steeds meer zeggenschap. En u zorgt steeds vaker zelf voor een goed woon-, werk- en leefklimaat. Voor uzelf en voor anderen. De gemeente wil hierbij een gelijkwaardige partner zijn. We willen ruimte geven aan uw initiatieven en u ondersteunen om dingen mogelijk te maken.

2. Betaalbaar Berg en Dal!

Wij zijn ons er heel goed van bewust dat wij met gemeenschapsgeld werken. De portemonnee van de gemeente verschilt daarbij niet zo veel met die van uzelf. Niet alles wat we willen kan ook, dus maken wij duidelijke keuzes. En we geven niet meer uit dan er binnenkomt. Als er een tekort dreigt dan kijken we eerst of er in de uitgaven geschrapt kan worden. We kunnen ook de belastingen verhogen, maar dat willen we zoveel mogelijk voorkomen. Onze belastingen zijn bijna de laagste van Gelderland en dat willen we zo houden.

3. Hier wordt gewerkt!

We willen dat iedereen de kans krijgt om aan het werk te zijn. Als u daar niet op eigen kracht in slaagt, dan helpen wij daarbij. Onze gemeente heeft een prachtige natuur en ligt in een afwisselend landschap. We hebben een rijke geschiedenis en daarvan is in onze gemeente veel terug te vinden. Buiten, maar ook in onze musea. Het toerisme is dan ook belangrijk voor onze gemeente en we werken er hard aan om onze gemeente nog aantrekkelijker te maken. Voor u als inwoners, maar ook voor al die bezoekers. Het toerisme zorgt ook voor werkgelegenheid. Dat is belangrijk. Onze missie is niet voor niets: iedereen doet ertoe en doet mee in onze vitale en betrokken gemeenschappen.

4. Duurzaam Berg en Dal!

De zorg voor de wereld van morgen is ontzettend belangrijk. Onze kinderen moeten kunnen opgroeien in een mooie, veilige en gezonde omgeving. Daarom gaan we energie besparen, meer schone energie opwekken, grondstoffen hergebruiken, blijven we lokale initiatieven ondersteunen en zorgen voor minder afval. Doordat ons klimaat verandert, krijgen we ook steeds extremer weer. We moeten zorgen dat we onze omgeving hier goed op inrichten. Hiervoor is de komende jaren veel geld nodig. Wij kunnen dat niet alleen, dat moeten we samen doen met u. Wij passen de openbare ruimte aan. Aan u vragen wij hetzelfde te doen op uw eigen terrein.

5. Zichtbaar en betrouwbaar!

Onze inwoners, instellingen en bedrijven weten voor welke producten en diensten zij bij de gemeente terecht kunnen. Wij communiceren hier duidelijk over. Aan de balie, de telefoon, maar ook op de gemeentepagina, website en sociale media. U weet ons te vinden en u bent tevreden over onze dienstverlening. Dat komt omdat we duidelijk zijn over wat we doen en wat we niet doen. We zijn vriendelijk, geven snel antwoord op eenvoudige vragen en leveren maatwerk als dat nodig is. We bieden hulp aan mensen in nood. We hebben contact met u en weten wat er speelt in onze gemeente en in de regio. Wij laten zien dat wij opkomen voor de belangen van onze inwoners.

Programma's

Inwoner

Meestal heb je de gemeente niet nodig in je dagelijks leven. Je redt het prima zelf. Dat is ook de bedoeling. Maar dat lukt niet iedereen. Soms lukt het niet om alles zelf te regelen. Vaak zonder dat je daar zelf iets aan kunt doen. De gemeente probeert je dan te helpen. Dat kan voor een korte of lange tijd zijn. Bijvoorbeeld als het gaat om zorg, inkomen, onderwijs of gezondheid. De belangrijkste dingen die je nodig hebt om op een normale en prettige manier te kunnen leven. De gemeente is vaak een laatste plek voor hulp. Daarbij werkt de gemeente samen met andere organisaties of huurt hen hiervoor in. Onze bedoeling is iedereen een goede basis te geven, een steun in de rug, zodat je verder kunt en mee kunt blijven doen!

Programmanaam	Inwoner	Onze buurt	Onze gemeente
Plaats van actie	- Persoonlijk/thuis	- Directe omgeving/dorp	- Gemeente mét de regio gemeenten
Rol inwoner	- Regie eigen leven - Mee blijven doen	- Meedoen - Initiatief nemen	- Ontwikkelen - Klant
Rol gemeente	- Regelen - Betalen - Veel bemoeienis	- Afnemende betrokkenheid - Minder regels, meer stimuleren	- Loslaten - Samenwerken - Diensten verlenen

Doelen & resultaten

Wat willen we bereiken?

- 1.1 Ik heb voldoende inkomen.
- 1.2 Ik kan hulp vragen als dat nodig is.
- 1.3 Ik ben betrokken en doe mee.
- 1.4. Alle kinderen krijgen gelijke kansen.

Wat gaan we daarvoor doen?

- **Inwoners met een laag inkomen kennen de regelingen waar zij gebruik van kunnen maken.**
Het gebruik ten opzichte van 2018 is toegenomen. Wij brengen de regelingen op verschillende manieren onder de aandacht van onze inwoners.

Stand van zaken Voorjaarsnota

Het is nu te vroeg in het jaar om iets te kunnen zeggen over toename van het gebruik van gemeentelijke regelingen voor inwoners met een laag inkomen in 2019. In de najaarsnota volgt een eerste indicatie hiervoor.

- **We ondersteunen initiatieven voor inwoners met een laag inkomen.**

Inwoners met een laag inkomen nemen vaker deel aan initiatieven voor hen. Voorbeelden hiervan zijn het buurtsoepie, een kleding- of speelgoedbank of schuldhulpbuddy's.

Stand van zaken Voorjaarsnota

We willen bereiken dat meer inwoners met een laag inkomen gebruik maken van het ondersteuningsaanbod dan in 2018. Daarom ondersteunen we deze initiatieven. Bijvoorbeeld door via communicatie hun bekendheid te vergroten of door een financiële bijdrage. In de najaarsnota volgt een eerste indicatie over toename van het gebruik.

- **We nemen zo veel mogelijk administratieve rompslomp weg.**

We gebruiken de beschikbare (persoonlijke) gegevens die we al hebben. Procedures en formulieren zijn zo eenvoudig mogelijk. Formulieren zijn digitaal en offline beschikbaar.

Stand van zaken Voorjaarsnota

Er is een ambtelijke werkgroep gestart die werkt aan het verbeteren en digitaliseren van aanvraagprocessen. In het najaar rapporteren we over het effect hiervan op het terugdringen van administratieve rompslomp voor onze inwoners. We houden aandacht voor mensen die niet digitaal vaardig zijn.

- **Inwoners kunnen de weg vinden in het zorglandschap.**

Niet iedereen weet even makkelijk de weg naar passende ondersteuning/zorg of andere voorzieningen te vinden. Het stelsel is voor veel mensen ingewikkeld. We maken dit makkelijker door onder andere informatie te verstrekken over de sociale teams en wat er van hen verwacht kan worden. Via internet, social media, website, de lokale krant en folders verstrekken we meer informatie over ondersteuning, zorg en de Sociale Teams. Er komt een digitale sociale kaart. Dit is een digitale wegwijzer naar hulp bij inkomen, werk, wonen, welzijn en zorg in onze gemeente of regio. Daarnaast gaan we in 2019 onderzoeken wat de huidige behoefte aan cliëntondersteuning is en of dit nog aansluit bij het bestaande aanbod.

Stand van zaken Voorjaarsnota

Door een externe organisatie is een Zorgkrant uitgebracht. Deze is in nauwe samenwerking met de afdeling Sociaal Team tot stand gekomen. De Zorgkrant is onder alle huishoudens in de gemeente verspreid. Er is ook een vervoersoverzicht gemaakt. Deze is in het Gemeentenieuws gepubliceerd.

Regionaal is er een contract afgesloten met een externe partij voor een digitale sociale kaart. De eerste helft van 2019 wordt de digitale kaart gevuld met informatie over de regionaal ingekochte zorg en lokale partijen en partners. In de tweede helft van 2019 is de kaart klaar voor gebruik door onze inwoners.

Ons onderzoek naar cliëntondersteuning starten we in de 2e helft van 2019. Er loopt een landelijk onderzoek naar het aanbod van cliëntondersteuning in opdracht van het ministerie van VWS. We hebben meegewerkt aan de enquête die hiervoor is verstuurd aan gemeenten

- **Zorg en ondersteuning is beschikbaar op die plekken waar onze inwoners het nodig hebben.**

Hulp en ondersteuning zetten we zo dicht mogelijk bij huis in. Dus op de scholen, kulturhuzen, wijkcentra, dorpskernen, huisartsen, in de gezinnen en bij de mensen thuis. Aanbieders zetten hun hulpverleners in daar waar de doelgroep zich bevindt. Hierdoor is zorg toegankelijker, wordt er sneller gesignaleerd en hulp ingezet. Dat scheelt ook in de kosten. We gaan door met het bieden van jeugdzorg op school. We onderzoeken of we praktijkondersteuners in kunnen zetten bij huisartsen. We organiseren overleg en bijeenkomsten met professionals en inwoners (sociale teams, aanbieders, scholen etc) om de sociale kaart van Berg en Dal goed in beeld te krijgen. De positieve ervaringen over zorg dichtbij uit pilot wijkgericht Geestelijke Gezondheidszorg (GGZ), die in 2018 in de kern Groesbeek werd uitgevoerd, passen we toe in de rest van de gemeente.

Stand van zaken Voorjaarsnota

In juli ronden we het project 'De School als Vindplaats' af. Hierbij biedt een jeugdspecialist op twee basisscholen specialistische hulp direct op school. Vanaf de start van het nieuwe schooljaar krijgt dit een vervolg met de inzet van een jeugdconsulent op alle basisscholen.

We hebben met de huisartsen gesproken over de inzet van een praktijkondersteuner jeugd. Zij willen graag de verbinding met het Sociaal Team, maar willen dit liever in een andere vorm. Die zijn we nu aan het opzetten.

Om de samenwerking in de zorg rondom mensen met GGZ-problematiek te verbeteren, zijn er afspraken gemaakt tussen partijen die hen ondersteunen. Deze afspraken zijn tijdens de pilot Wijkgerichte GGZ in de kern Groesbeek in de praktijk gebracht. Iriszorg (verslavingszorg) biedt nu consultatie en verslavingsbehandeling in de kern Groesbeek. Ook de afspraken tussen organisaties uit de behandelsector, de huisartsen en sociale teams zijn in de kern Groesbeek geïmplementeerd. In 2019 monitoren we of de samenwerking goed blijft lopen.

Om te zorgen dat professionals elkaar kunnen leren kennen, worden er periodiek netwerklunches georganiseerd (drie à vier keer per jaar). De eerste netwerklunches zijn begin maart geweest.

- **Zorgorganisaties denken actief mee over kwalitatief goede, toegankelijke en betaalbare zorg.**

Met de WMO en jeugdhulp organisaties die werkzaam zijn voor Berg en Dal vormen we een netwerk, waarin we gezamenlijk werken aan kwalitatief goede, toegankelijke en betaalbare zorg. Zorg die op elkaar afgestemd is. In 2019 staat de uitbouw van de relatie met hen centraal om te komen tot goede afspraken over goede betaalbare zorgverlening. We maken met hen een plan waarin we vastleggen wat we willen bereiken, hoe we dat gaan doen en wat de rolverdeling is.

Stand van zaken Voorjaarsnota

Het gezamenlijk plan met lokale aanbieders om te komen tot goede betaalbare zorgverlening volgt naar verwachting in het najaar 2019. Dit plan stemmen we af met de keuzes die gemaakt worden bij het regionale inkooptraject dat is gestart voor de zorginkoop vanaf 2021. We willen geen zaken dubbel doen of aanbieders onnodig extra belasten.

- **De relatie met verwijzers naar zorg verbeterd.**

(Huis)artsen en gezinsvoogden verwijzen inwoners voor hulp en zorg naar het Sociaal Team, maar ook naar bijvoorbeeld jeugdhulp. Dit laatste is vaak duurdere en wat zwaardere hulp. Ons streven is inwoners goed te helpen, maar ook goedkoper als dat kan. De eerste stap in de hulpverlening is daarbij van grote invloed. Goed contact en overleg met verwijzers is daarom heel belangrijk. In 2019 werken we daarom aan het verbeteren van het netwerk en onze relatie met zorg- en hulpverleners in Berg en Dal. Zij krijgen daarbij inzicht onze gemeentelijke doelstellingen, het gemeentelijk beleid en de financiën. Het doel is om meer grip op de kosten te krijgen.

Stand van zaken Voorjaarsnota

Samen met de verwijzers willen we de landelijke transformatie in de jeugdhulp vormgeven. De landelijke transformatie is in Berg en Dal vertaald in de beleidsstukken 'Beleidskader Sociaal Domein' en 'Grip op Kosten'. Het inzichtelijk maken van de gemeentelijke doelstellingen bij de verwijzers vergroot het bewustzijn over de kosten van de doorverwijzingen. Er zijn regelmatig contactmomenten met huisartsen (bijvoorbeeld over de inzet van een jeugdspecialist) en gezinsvoogden. Deze momenten benutten we om met de verwijzers hierover te praten, zodat zij beter weten wat de consequenties zijn van de doorverwijzingen. In 2019 willen we alle verwijzers hierover gesproken hebben.

- **We helpen inwoners zichzelf te redden.**

Voorkomen is beter dan genezen. We helpen inwoners met informatie over activiteiten, cursussen en voorzieningen. Ook organiseren we groepsactiviteiten over onderwerpen waar veel vragen over zijn. We ondersteunen mensen die te maken krijgen met dementie, eenzaamheid, zingeving of psychische problemen. Bijvoorbeeld door cursussen of informatiebijeenkomsten te organiseren. We versterken de samenwerking tussen mensen. Bijvoorbeeld door groepen deskundige vrijwilligers te ondersteunen die mensen helpen.

Stand van zaken Voorjaarsnota

We willen bereiken dat onze inwoners meer inzicht krijgen in ziektebeelden of problemen waar je mee te maken kunt krijgen. Het kan jezelf overkomen of iemand in je naaste omgeving. Zodat er begrip is voor elkaar en het beter mogelijk wordt jezelf of een ander te helpen.

We hebben met onze partners afspraken gemaakt over het organiseren van het preventieve aanbod. Dit aanbod is voor een deel vast en wordt verspreid over 2019 regionaal aangeboden. Het gaat bijvoorbeeld om de cursussen 'Vrijwilligers en Dementie', 'Nabestaanden na zelfdoding', groepen voor Kinderen van ouders met Psychische Problematiek (KOPP-groepen). Daarnaast wordt een deel lokaal ingevuld in overleg met de sociale teams. Aanvullend wordt twee keer de training Mental Health First Aid (MHFA) ingezet. Dit is een gecertificeerde training van meerdere dagdelen. De eerste training van 2019 is eind maart gestart. Er kunnen 15 mensen deelnemen. De groep is al vol. Eind 2019 of begin 2020 zal een tweede training gegeven worden. Een 'light-versie'

van de training MHFA is nu in ontwikkeling. Hiermee willen we de inhoud van de training toegankelijker maken voor een bredere groep.

- **Wij helpen mantelzorgers, zodat zij de zorg voor hun naasten kunnen blijven bieden.**

Het steunpunt Mantelzorg Berg en Dal staat klaar voor mantelzorgers in onze gemeente. Kijk hiervoor op www.mantelzorgbergendal.nl.

In 2018 is een nieuwe nota mantelzorg opgesteld, samen met vrijwilligers van Mantelzorg Berg en Dal. Hierin staat hoe wij de komende jaren onze mantelzorgers ondersteunen om zo de positie van de mantelzorger enigszins te verlichten. Dit kan door bijvoorbeeld respijtzorg (vervangende zorg) aan te bieden, informatieavonden te organiseren maar ook door ontmoetingen tot stand te brengen tussen mantelzorgers onderling of activiteiten voor ontspanning. Want, mantelzorgers willen graag (h)erkend worden, een luisterend oor vinden en informatie krijgen over allerlei onderwerpen waar mantelzorgers mee te maken krijgen.

Samen met Mantelzorg Berg en Dal willen we in 2019 meer jonge en werkende mantelzorgers vinden. Ook staat in 2019 respijtzorg beter op de rit. Mantelzorg Berg en Dal blijft actief om voldoende vrijwilligers met specialistische kennis aan hen te binden en te vinden

Stand van zaken Voorjaarsnota

De nieuwe nota Mantelzorg is 14 maart door de raad vastgesteld.

Als start van een brede campagne zijn tijdens deze raadsvergadering campagne filmpjes over jonge mantelzorgers te zien geweest. Deze filmpjes worden breed verspreid.

Samen met de vrijwilligers van Mantelzorg Berg en Dal werken we twee andere pijlers voor de komende jaren (de werkende mantelzorger en respijtzorg) op dit moment verder uit. Voor respijtzorg is het doel in 2019 de mogelijkheden uit te breiden.

- **De hulp en ondersteuning die u krijgt voldoet aan de wettelijke (kwaliteits-)eisen.**

Hulp en ondersteuning moeten van goede kwaliteit zijn en op een goede manier ingezet worden. Niet alleen voor de hulp die u krijgt, maar ook voor de medewerkers in de sociale teams, Veilig Thuis en de aanbieders die samen met u kijken wat er nodig is. Samen met bijvoorbeeld huisartsen, uitvoerders en aanbieders werken we aan het verbeteren van de kwaliteit, maar ook aan het voorkomen van fraude. In 2019 zetten we in op verdere verbetering van de kwaliteit en de controle of er ook echt kwalitatief goede zorg geleverd wordt.

Stand van zaken Voorjaarsnota

Er zijn wettelijke kwaliteitseisen waar de zorg aan moet voldoen. Ook in onze lokale verordening en contracten zijn kwaliteitseisen opgenomen. Helaas wijst de praktijk uit dat de zorg hier niet altijd aan voldoet. We screenen zorgaanbieders op kwaliteit, voordat zij een contract krijgen en ook PGB-aanbieders worden sinds 2018 op kwaliteit getoetst. Dit geeft echter geen garantie naar de toekomst dat de kwaliteit op orde blijft. Het is daarom nodig dat we een goed systeem inrichten waarin aanbieders genoodzaakt worden om de kwaliteit op peil te houden. En waarbij we afscheid nemen van aanbieders (ook Pgb-aanbieders) die het niet lukt om aan de kwaliteitseisen te blijven voldoen. Uiteraard met de nodige zorgvuldigheid.

Concreet werken we in 2019 aan:

- Een goed functionerend regionaal meldpunt voor signalen over kwaliteit en fraude.
- Lokale en regionale afgestemde werkwijze voor kwaliteitsbeheer en handhaving. Heldere afspraken over taakafbakening in het kader van kwaliteitsbewaking. Wie doet wat?
- Beschikbare middelen en ambities zijn in balans.

- **De verbeteringen uit de evaluatie van de sociale teams zijn uitgevoerd.**

De sociale wijkteams zijn in 2017 geëvalueerd. Ook is in 2017 een onderzoek uitgevoerd naar de gemeentelijke organisatie. Werkwijze en personele inzet zijn hierbij nader onderzocht. De evaluatie en het onderzoek hebben geleid tot een veranderingstraject van de sociale teams. Dit verandertraject is in 2018 gestart en loopt ook in 2019 door.

Daarnaast heeft de evaluatie een aantal verbeterpunten opgeleverd. In 2019 werken we verder aan deze verbeteringen. Bijvoorbeeld het beter monitoren van ontwikkelingen en resultaten. Het aanbod van voorzieningen stemmen we beter af op de vragen en behoeften van de inwoners in onze gemeente.

Stand van zaken Voorjaarsnota

Per 1 januari 2019 is de afdeling Sociaal Team intern verzelfstandigd. Het nieuwe werkproces is klaar en geïmplementeerd. Het ingevoerde computersysteem draait per 1 februari 2019. De formatie is op de nieuwe structuur en werkwijze afgestemd.

Het jaar 2019 beschouwen we als een proefjaar waarin we de werkwijze toetsen en zonodig bijstellen. In de eerste helft 2019 volgt een rapportage over de veranderingen met daarin ook de financiële uitkomst van de reorganisatie. Eind 2019 hebben we een duidelijke herijkte opdracht voor de sociale teams.

- **Inwoners bepalen zelf welke onderwerpen belangrijk zijn voor hun dorp en gaan hiermee aan de slag.**

Inwoners bespreken met elkaar wat ze in hun dorp kunnen doen. Hierover maken ze samen afspraken. Inwoners bepalen zelf waar ze aan willen werken en waar ze hulp van de gemeente of andere organisaties bij nodig hebben. De onderwerpen waar ze aan willen werken, maken samen de 'dorpsagenda'. De gemeente stimuleert inwoners een 'dorpsagenda' te maken en daarmee de leefbaarheid te verbeteren. Ook vanuit de Omgevingswet staat de invloed van de inwoner op zijn omgeving centraal. Per dorp of wijk werken we daarom samen met inwoners aan wat er in het dorp moet gebeuren. Er is budget beschikbaar om te helpen de wensen van inwoners te realiseren. Er is ruimte om te zoeken naar de beste ideeën en oplossingen. Ook inwoners die door het jaar heen met ideeën komen, maar niet goed weten hoe ze deze kunnen realiseren, helpen we.

Stand van zaken Voorjaarsnota

De contouren van de dorpsagenda's Ooij, de Horst en Leuth worden zichtbaar. Inwoners werken de dorpsagenda's verder uit. Dit jaar overhandigen ze deze agenda's aan de gemeente.

In Heilig Landstichting is door de dorpsvereniging onder alle leden (nagenoeg alle inwoners) een onderzoek uitgevoerd. Op basis van deze resultaten wordt een dorpsagenda opgesteld. Deze wordt dan (in concept) aan de inwoners van het dorp gepresenteerd.

Het afgelopen kwartaal zijn op verzoek van actieve vrijwillige inwoners oriënterende gesprekken gevoerd in Beek, Berg en Dal en Millingen aan de Rijn over het opstellen van een dorpsagenda. Waar dit toe leidt is nog niet bekend.

- **Alle statushouders doen mee in de Berg en Dalse samenleving.**

We blijven inwonersinitiatieven met en voor statushouders ondersteunen. Wij helpen de statushouders naar betaald werk, werkervaringsplaatsen en taalstages. Er staat een goede basis voor integratie, doordat we huisvesting en bijv. deelname aan vrijwilligerswerk en inzet van een taalmaatje of taalcoach geregeld hebben. In 2019 willen we meer statushouders helpen aan betaald werk.

Stand van zaken Voorjaarsnota

Ons WerkBedrijf begeleidt statushouders zoveel mogelijk naar werk, opleiding of biedt begeleidingstrajecten aan. Voor Berg en Dal zijn in het 1e kwartaal 2019 4 statushouders naar betaald werk begeleid.

Onze casusregisseur overlegt met het WerkBedrijf over verbetering van de inzet van taalstages. Beheersing van de Nederlandse taal is een voorwaarde voor het vinden van werk.

De Wet inburgering verandert vanaf 2021. Dan komen alle taken rondom inburgering weer naar de gemeente. Dit biedt ons met de regiogemeenten de kans om het inburgeringsproces nog beter te organiseren. We starten dit jaar al. Daarmee lopen we vooruit op de wetswijziging. Concreet betekent dit dat wij doorgaan met het doorvoeren van procesverbeteringen en ook de regie nemen bij het leren van de Nederlandse taal. Dit is nu nog een taak van de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO). We verwachten dat met deze acties de uitstroom naar werk of onderwijs verbetert.

- **In 2019 zijn de Mantelzorg Berg en Dal, het maatjesproject en het Vrijwilligerssteunpunt actief en werken gezamenlijk aan het koppelen van individuele vrijwilligers aan 'een maatje'.**

Het koppelen van maatjes is erg waardevol. Wij vinden het belangrijk dat inwoners andere inwoners helpen. Dit is één van de methodes om er voor te zorgen dat mensen langer zelfstandig kunnen blijven wonen. Door vanuit verschillende oogpunten (bijvoorbeeld mantelzorg en vrijwilligerswerk) samen te werken kan de ondersteuning beter georganiseerd worden. In 2019 willen we o.a.:

- Maatjesprojecten meer zichtbaar maken.
- De vraag om een maatje vanuit mantelzorgers zichtbaar maken: mantelzorgers weten van het bestaan van maatjes en durven ook de vraag te stellen.

Maatjesprojecten ondersteunen bijvoorbeeld d.m.v. gezamenlijke deskundigheidsbevordering.

Stand van zaken Voorjaarsnota

Forte Welzijn zet op dit moment met andere partijen (onder andere Pluyn en bewonersvereniging Heilig Landstichting) en vrijwilligers een campagne op om meer vrijwilligers/maatjes te werven. In het eerste kwartaal is de burgemeester in het kader van Bijzonder Berg en Dal op bezoek geweest bij een taalmaatje in Leuth. Hier is met een filmpje en krantenartikel over gecommuniceerd.

- **In 2019 is duidelijk hoe we het doelgroepenvervoer na 2020 organiseren.**

We onderzoeken in 2018 of we ons doelgroepenvervoer na 2020 regionaal blijven inkopen of dat we het op een andere manier (helemaal of deels zelf of in kleiner regionaal verband etc.) gaan organiseren. We onderzoeken dit los van de BVO DRAN maar wel samen met andere gemeenten. Het onderzoek vergt tijd, naar verwachting volgt begin 2019 besluitvorming hierover.

Stand van zaken Voorjaarsnota

Op 25 april 2019 heeft de gemeenteraad om regionaal te blijven samenwerken via de bedrijfsvoeringsorganisatie voor het doelgroepenvervoer in de regio Arnhem-Nijmegen (BVO DRAN). Er is ook besloten dat het Wmo-vervoer en het leerlingenvervoer bij de BVO DRAN blijft.

- **Eind 2018 worden de mogelijkheden van Inloop en Ontmoeting door een grotere groep inwoners benut.**

In veel kernen zijn er plaatsen waar mensen zelf activiteiten kunnen organiseren en elkaar kunnen ontmoeten, de Inloop en Ontmoetingpunten. In 2019 willen we er voor zorgen dat meer mensen en ook meer verschillende (kwetsbare) inwoners hiervan gebruik maken.

Stand van zaken Voorjaarsnota

We hebben nu 11 locaties met een groeiend aantal bezoekers. Bijvoorbeeld in Leuth en Millingen gemiddeld 12 bezoekers per dag, in Ooij 30 en in Groesbeek 25 à 30 bij 't Groeske.

Met de aanbieders van Inloop en Ontmoeting en andere relevante partners is een gezamenlijk toekomstbeeld gemaakt. Per half jaar maken we afspraken over de te behalen resultaten die bijdragen aan dat toekomstbeeld. Deze verschillen per kern.

- **Jongeren helpen we in hun ontwikkeling naar het volwassen worden.**

In 2019 is de gemeente twee keer met Berg en Dalse jongeren in gesprek gegaan op thema's die voor hen belangrijk zijn. De jongeren kunnen meedenken en ook invloed uitoefenen. Ook ondersteunt de gemeente initiatieven van en door jongeren. Dit zijn initiatieven die een positieve bijdrage leveren aan de leefomgeving van de jongeren in onze gemeente. Jongeren leren door zelf iets te organiseren.

Stand van zaken Voorjaarsnota

Bij de begrotingsbehandeling voor 2019 is een motie aangenomen over jongerenparticipatie/jongerenraad. Er is een raads werkgroep gevormd om dit verder uit te werken. Een eerste gesprek is gevoerd samen met de jongerenwerkers en de ambtenaar jeugdwerk. Twee sporen gaan we nu verder uitwerken:

- met basisscholen een project draaien over de gemeente en participatie

- aan jongeren de vraag stellen 'wat is voor jullie een belangrijk thema', om vervolgens rond dit thema het gesprek aan te gaan.
-

• **Wij streven naar gezonde en fitte inwoners**

In 2019 onderzoeken we hoe we inwoners kunnen stimuleren gezond(er) te leven. Hiervoor gaan wij in gesprek met onze partners. Hierbij willen we ook een volledig beeld krijgen wat voor onze gemeente aandachtspunten zijn rond middelengebruik, zoals alcohol, drugs en roken.

Op basis hiervan stellen we een integrale, preventieve en repressieve aanpak op om gezonder leven te stimuleren en het gebruik van middelen terug te dringen. Dit onderwerp is de afgelopen jaren al actief opgepakt in de regio. Dit heeft geleid tot afspraken en acties. Zoals bijvoorbeeld het jaarlijks beschikbaar stellen van leeftijdsbandjes tijdens carnaval.

Stand van zaken Voorjaarsnota

Samen met inwoners en bijvoorbeeld de GGD kijken we hoe we gezond(er) leven kunnen stimuleren. Een eerste stap is dat Berg en Dal aansluit bij de landelijke alliantie 'Nederland rookvrij'. In de eerste maanden van dit jaar is een plan opgesteld waarbij we streven naar een rookvrije generatie. Om alcohol te ontmoedigen wordt in de maanden maart en april actief door onze gemeente deel genomen aan IkPas. De wethouder heeft hier in de media aandacht voor gevraagd. Bij IkPas drink je 40 dagen (de vastenperiode tussen carnaval en Pasen) geen alcohol om te kijken wat het met je doet.

• **Voor ouders met opvoedvragen is er informatie en praktische hulp.**

Ouders kunnen op verschillende manieren informatie en hulp krijgen. Bijvoorbeeld via de website www.opvoedinforegionijmegen.nl en de peutercafés. Er is ook hulp thuis, zoals video home training en Forte Thuis. De sociale teams kijken samen met ouders wat het beste past bij de behoefte van de ouders.

Stand van zaken Voorjaarsnota

Naast de peutercafé's in Groesbeek en Leuth starten we samen met Forte Welzijn en de GGD een peutercafé in Millingen aan de Rijn.

Forte Thuis biedt hulp aan ouders bij de opvoeding. Dit loopt goed. Zij begeleiden nu 6 gezinnen. Het blijkt moeilijk om voldoende geschikte vrijwilligers te vinden en te houden. Forte Welzijn gaat hier de komende tijd extra in investeren.

• **Ieder kind groeit op in een veilige omgeving**

Samen met maatschappelijke organisaties, zoals scholen, maar ook 'Veilig Thuis', verbeteren we de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. Met name het signaleren, bespreken en aanpakken van huiselijk geweld en kindermishandeling.

Stand van zaken Voorjaarsnota

Begin 2019 heeft Veilig Thuis werkconferenties georganiseerd om de verschillende beroepsgroepen in de regio te informeren over de veranderingen in de meldcode kindermishandeling. Stichting Primair Onderwijs Condor neemt deel aan digitale scholing voor medewerkers om kindermishandeling sneller te signaleren en aan te pakken. Om inwoners beter wegwijs te maken in het hulpaanbod voor (complexe- en vecht-) scheidingen, is er sinds kort de website: www.hulpbijscheidengelderland.nl.

• **Ieder kind heeft startkwalificatie, zodat er een goede kans op werk is.**

We willen dat alle kinderen de school verlaten met een diploma. Dat vergroot de kans op werk. Onze leerplichtambtenaren ondersteunen ouders en leerlingen als er problemen zijn. Leerlingen op MBO niveau 1 worden extra begeleid. Scholen voor voortgezet onderwijs helpen leerlingen bij de overstap naar het middelbaar onderwijs.

Stand van zaken Voorjaarsnota

In 2016 hebben we met de regiogemeenten en scholen afgesproken er naar te streven om in 2020 20% minder voortijdig schoolverlaters te hebben. In het schooljaar 2015/2016 telden we voor Berg en Dal 45 nieuwe voortijdig schoolverlaters. In 2016/2017 had onze gemeente 31 nieuwe voortijdig

schoolverlaters. We voldoen dus aan de verwachtingen en hiermee doen we het even goed als andere kleinere gemeenten in onze regio. Cijfers van de resultaten van het schooljaar 2017/2018 komen eind mei 2019 beschikbaar.

Het Rijk heeft de gemeenten met ingang van het schooljaar 2018/2019 een extra taak gegeven. Er zijn schoolverlaters zonder diploma die even betaald werk hebben gehad, maar daarna weer langere tijd zonder werk en opleiding thuis zitten. We moeten deze jongeren ook weer terug naar school helpen. Een diploma blijft de beste garantie voor betaald werk voor langere tijd. We zetten een trajectbegeleider in om deze jongeren te helpen. De eerste ervaringen zijn positief: jongeren willen weer naar school, in combinatie met werk (werkleertrajecten).

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2018	Raming 2019 Primair	Mutatie t/m VJN	Raming 2019 na VJN	Raming 2020	Raming 2021	Raming 2022
Lasten	-44.790	-45.176	22	-45.154	-44.133	-43.538	-43.081
Baten	11.973	11.333	418	11.751	11.767	11.783	11.798
Totaal programma	-32.817	-33.843	440	-33.403	-32.366	-31.755	-31.283

Toelichting verschillen Primaire begroting - Voorjaarsnota

In onderstaande tabel zijn de mutaties op dit programma weergegeven. Daaronder zijn de mutaties toegelicht.

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	Invest.

1. Mutaties tot Voorjaarsnota

Besluitvorming tot Voorjaarsnota:

1.1 1e begrotingswijziging	685	636	639	623	-
1.2 Aangenomen Amendementen tijdens begrotingsbehandeling	-10	-10	-10	-10	-
1.3 Investeringsbijdrage verduurzaming Montessoricollege Groesbeel	-3	-3	-3	-3	-
1.4 Haalbaarheidsonderzoek verplaatsing Mallemolen	-45	-	-	-	-45
1.5 Formatie-uitbreiding beleids capaciteit Sociaal domein					
- extra personeelskosten	-120	-180	-180	-180	-
- taakstellende bezuiniging Sociaal domein	-	90	135	180	-

Totaal mutaties tot Voorjaarsnota	507	533	581	610	-45

2. Mutaties Voorjaarsnota

2.1 Regiobegroting Wmo en Jeugdhulp					
- Hogere bijdrage ROB	-28	-1	-1	-1	-
- Taakstellende bezuiniging sociaal domein	1	1	1	1	-
2.2 VVE/ Achterstandenbeleid					
- kosten VVE/ Achterstandenbeleid	-220	-199	-178	-156	-
- hogere rijksuitkering VVE/ Achterstandenbeleid	220	199	178	156	-
2.3 Schulden en armoede	17	-	-	-	-
2.4 Verzekeringspremies	-7	-7	-7	-7	-
2.5 Verwarde personen/beschermde wonen	-79	-79	-79	-79	-
2.6 Regresrecht Wmo	-21	-21	-21	-21	-
2.7 Bijdrage doelgroepenvervoer	-20	-39	-39	-39	-
Administratieve overboeking	71	71	71	71	-
Afrondingsverschillen	-1	-	-	-	-

Totaal mutaties Voorjaarsnota	-67	-75	-75	-75	-

Totaal mutaties programma 1	440	458	506	535	-45

1.1 1e begrotingswijziging

Nadat de programmabegroting 2019 is aangeboden aan de raad hebben zich een aantal ontwikkelingen voorgedaan. Deze ontwikkelingen zijn verwerkt in de 1e begrotingswijziging en leidden per saldo tot een positieve bijstelling van de begroting met € 474.000. Zie ook de programma's Onze buurt, Onze gemeente en Ons geld (1.1). De 1e begrotingswijziging is tegelijk met de begrotingsbehandeling door de raad vastgesteld. Voor dit programma gaat het om:

• Bijstelling rijksuitkering bijstand	€ 772.000
• Reële tarieven hulp bij het huishouden	€ - 182.000
• Voorschoolse voorziening peuters	€ 20.000
• Sociaal domein	€ 75.000
	€ 685.000

1.2 Aangenomen moties en amendementen tijdens begrotingsbehandeling

Tijdens de begrotingsbehandeling op 1 november 2018 is een aantal moties en amendementen aangenomen. Deze zijn verwerkt in de begroting. Voor dit programma gaat het om het bevorderen van jeugdparticipatie. Hiervoor is structureel een bedrag van € 10.000 per jaar beschikbaar gesteld.

1.3 Investeringsbijdrage verduurzaming Montessoricollege Groesbeek

Op 8 november 2018 heeft de raad een investeringsbijdrage van € 41.685 toegekend aan het Montessoricollege voor het aanbrengen van zonnepanelen en LED-verlichting. Dit bedrag is gedekt uit de algemene reserve. Op grond van de regelgeving moeten we deze investeringsbijdrage activeren. Daarom hebben we het bedrag van € 41.685 gestort in de bestemmingsreserve dekking kapitaallasten. Hierdoor zijn de kapitaallasten tijdens de looptijd van de investering volledig gedekt. Zie ook programma Ons geld (1.6).

1.4 Haalbaarheidsonderzoek verplaatsing Mallemolen

Op 14 maart 2019 heeft de raad € 45.000 beschikbaar gesteld voor een haalbaarheidsonderzoek van verplaatsing van de Mallemolen naar het Marktpllein. Ook is besloten om dit bedrag uit de algemene reserve te halen. Zie ook programma Ons geld (1.10).

1.5 Formatie-uitbreiding beleidscapaciteit Sociaal domein

Sinds 2015 hebben de gemeenten nieuwe taken gekregen op het terrein van jeugdzorg en maatschappelijke ondersteuning. Zonder extra beleidscapaciteit kunnen we de transitie van het sociaal domein en 'grip op kosten' niet uitvoeren. Daarom heeft de raad op 14 maart 2019 besloten de beleidscapaciteit voor het sociaal domein uit te breiden. Het tekort op het sociaal domein stijgt hierdoor met € 180.000 structureel. Dit tekort bouwen we in vier jaar af tot 0. Dit doen we in stappen van 25% per jaar (25-50-75-100%) door ombuigingsmaatregelen te nemen. Het restant dekken we in de jaren 2019 tot en met 2021 door aanwending van de algemene reserve (75-50-25-0%). Voor 2019 zijn de extra kosten € 120.000, omdat het personeel in de loop van 2019 in dienst komt. Dit bedrag brengen we ten laste van de algemene reserve. De jaren daarna dekken we de extra kosten deels door aanwending van de reserve en de te nemen ombuigingsmaatregelen.

Op dit programma leidt dit tot een nadeel van € 120.000 in 2019 dat afloopt naar 0 in 2022. Zie ook programma Ons geld voor inzet van de algemene reserve (1.12).

2.1 Regiobegroting Wmo en Jeugdhulp 2019

We werken in de regio Rijk van Nijmegen samen op het gebied van Wmo en Jeugdhulp. De samenwerkingsovereenkomst en regiobegroting voor Wmo en Jeugdhulp 2019 zijn geactualiseerd. Voor onze gemeente leidt dit in 2019 tot meerkosten van € 28.053. Hiervan is € 27.221 incidenteel. Dit is een investering op extra inzet op kwaliteit en kostenbesparing. Het college stelt voor deze incidentele meerkosten te dekken ten laste van de Algemene reserve. Het structurele deel nemen we mee in de taakstellende bezuiniging. Zie ook programma Ons geld (2.2).

2.2 VVE/ Achterstandenbeleid

Door een nieuwe verdeelsleutel ontvangen we extra geld voor het onderwijsachterstandenbeleid. Dit geld moeten we gebruiken voor VVE (Voor- en vroegschoolse educatie) en NT2 (Nederlands als tweede taal). Met de verschillende organisaties zijn we in overleg hoe we deze gelden het beste kunnen besteden. Onder andere voor scholing van de pedagogische medewerkers en voor het implementeren van de urenuitbreiding VVE van 10 naar 16 uur per 1 januari 2020.

2.3 Schulden en armoede

Het rijk wil een impuls geven aan de verbetering van de gemeentelijke schuldhelpverlening en de versterking van het armoedebelief. Hiervoor ontvangen we in 2018, 2019 en 2020 extra rijks gelden via de algemene uitkering. Het rijk heeft besloten om een deel van de rijksuitkering voor 2019 (€ 17.000) naar voren te halen en uitgekeerd in 2018. We verlagen het uitgavenbudget 2019 met hetzelfde bedrag. Zie ook programma Ons geld (2.3).

2.4 Verzekeringspremies

We hebben een hertaxatie van alle inventarissen laten uitvoeren. Daarnaast is de waarde van de gebouwen geïndexeerd. Hierdoor zijn de verzekeringspremies gestegen. In totaal leidt dat tot een structureel nadeel van € 14.000. Voor dit programma betekent dit een nadeel van € 7.000. Zie ook programma Onze buurt (2.13) en Overhead (2.2).

2.5 Verwarde personen/ beschermd wonen

De gemeente krijgt nieuwe taken op het gebied van Beschermd wonen en de Wet verplichte GGZ/verwarde personen. Regionaal pakken we deze nieuwe taken al op. Waar regionaal niet in kan worden voorzien is wat de verandering voor de Berg en Dalse samenleving betekent. Daarnaast zien we dat inwoners met bijvoorbeeld dementie langer thuis moeten blijven wonen. We ontvangen meer signalen van overlast door inwoners met verward gedrag. Zowel voor de mens zelf als voor zijn omgeving is het nodig dat we hiervoor lokaal meer organiseren. Vanuit onze gemeente is extra ambtelijke inzet nodig om deze taken te kunnen implementeren en uitvoeren. Hiervoor ramen we structureel € 79.000.

De VNG onderhandelt nog met het Rijk over de bedragen die gemeenten hiervoor zullen krijgen. Wij willen daar echter niet op wachten.

2.6 Regresrecht Wmo

Het Verbond van Verzekeraars heeft besloten de overeenkomst afkoop regresrecht van Wmo-voorzieningen met de VNG na 2018 niet te verlengen. Voortaan moeten we zelf de kosten van Wmo-voorzieningen door ongevallen op aansprakelijkheidsverzekeraars verhalen. De vergoeding van de afkoop van het regresrecht ramen we af. Dit leidt tot een structureel nadeel van € 21.000. Vooralsnog gaan we ervan uit dat we geen kosten hebben die we kunnen verhalen.

2.7 Bijdrage doelgroepenvervoer

In de begroting 2019 zijn per abuis de kosten van de regiecentrale DRAN van € 39.000 niet geraamd. Daarnaast ontvangen we voor 2019 een overgangsvergoeding van € 19.000 in verband met de wijziging van de verdeelsleutel. Dit leidt in 2019 tot een nadeel van € 20.000. Vanaf 2020 is het nadeel € 39.000 per jaar.

Administratieve overboeking

Dit zijn beschikbare budgetten die we op een ander programma inzetten. Deze administratieve overboeking moet de raad goedkeuren.

Beleidskaders

Gemeentelijke kaders

Sociaal Maatschappelijke Visie 2014-2018

Algemene subsidieverordening Berg en Dal 2017

Nota vrijwilligerswerk 2017-2019

Verordening maatschappelijke ondersteuning en jeugdhulp gemeente Berg en Dal 2018
Partiële wijziging

Beleidsregels maatschappelijke ondersteuning en jeugdhulp gemeente Berg en Dal 2018

Beleidsregels Beschermd Wonen en Opvang Groesbeek 2015

Verordening Tegenprestatie naar Vermogen gemeente Berg en Dal 2016

Afstemmingsverordening (maatregelenverordening) Participatiewet, loaw en loaz gemeente Groesbeek 2015

Verordening cliëntenparticipatie werk en inkomen gemeente Berg en Dal 2016

Verordening Doe mee Plus gemeente Berg en Dal 2018

Beleidsregel bijzondere bijstand 2016

Beleidsregel kinderopvang gemeente Groesbeek 2015

Verordening leerlingenvervoer Groesbeek 2014

Verbonden partijen

- Gemeentelijke GezondheidsDienst Gelderland Zuid
- Instituut Bijzonder Onderzoek

Onze buurt

Je brengt een groot deel van je vrije tijd door in de gemeente en het dorp waar je woont. Je wilt daar fijn kunnen leven en wonen. Dat gaat niet vanzelf. Daar moet aan gewerkt worden. Denk bijvoorbeeld aan een schone buurt, veilige wegen, goede riolering en het onderhouden van bomen en planten. Maar ook aan sport en bewegen. De gemeente heeft daarin een aantal taken, maar inwoners en ondernemers hebben dat ook. We hebben elkaar nodig om deze dingen goed te regelen. Daarbij geeft de gemeente steeds meer ruimte aan inwoners en ondernemers om zelf met ideeën te komen. De gemeente wil niet voor inwoners bedenken wat goed zou kunnen zijn, maar juist helpen de ideeën van inwoners te realiseren.

Programmanaam	Inwoner	Onze buurt	Onze gemeente
Plaats van actie	- Persoonlijk/thuis	- Directe omgeving/dorp	- Gemeente mét de regio gemeenten
Rol inwoner	- Regie eigen leven - Mee blijven doen	- Meedoen - Initiatief nemen	- Ontwikkelen - Klant
Rol gemeente	- Regelen - Betalen - Veel bemoeienis	- Afnemende betrokkenheid - Minder regels, meer stimuleren	- Loslaten - Samenwerken - Diensten verlenen

Doelen & resultaten

Wat willen we bereiken?

- 2.1 In onze buurt is iedereen, zo veel als mogelijk, lichamelijk, geestelijk en sociaal gezond.
- 2.2 Ik voel me veilig in mijn buurt. Inwoners en ondernemers werken samen met de gemeente, politie en andere (zorg)instanties om dat zo te houden.
- 2.3 In onze buurt is het goed wonen.
- 2.4 We willen een duurzame gemeente zijn.

Wat gaan we daarvoor doen?

- **Inwoners die actief hun eigen gezondheid willen verbeteren ondersteunen we.**

Uitvoering van het Plan van aanpak Gezond in Berg en Dal. Samen met inwoners worden activiteiten georganiseerd die bewegen en gezond eten bevorderen: o.a. voortzetting en uitbreiding kookcursus voor mannen 60+, beweegroutes in alle dorpen, sportactiviteiten voor statushouders. In Programma "Onze gemeente" gaan we nader in op wandelroutes. We maken fitplannen voor inwoners die een uitkering hebben. Samen met de Sociale Teams promoten we gezondheidsactiviteiten.

Stand van zaken Voorjaarsnota

In maart is, als pilot, een lessenreeks voor uitkeringsgerechtigden gestart. Daarbij sporten deelnemers 2 keer in de week. Na het sporten eten de deelnemers gezamenlijk en wordt een thema besproken. Het verbeteren van de leefstijl (met name gezonde voeding en voldoende bewegen) en competenties voor (vrijwilligers)werk vergroot de re-integratiekansen van deze deelnemers.

In Leuth is weer een nieuwe cursus koken voor mannen 60+ gestart.

- **Elke inwoner kan dichtbij huis sporten en spelen.**

Speeltuinen vernieuwen wij in samenwerking met kinderen en buurtbewoners. In 2018 is het vervangingsschema voor speelplekken bijgewerkt. Dit doen wij iedere drie jaar opnieuw. Hierin staat welke speeltuin wij in een jaar vervangen en wat hiervoor de kosten zijn. Daardoor kan het zijn dat de planning voor de aankomende jaren veranderd. Dit kan veranderen doordat speelplekken nog goed zijn. In dat geval hoeven wij ze nog niet te vervangen. Het schema is

namelijk op theoretische vervangingsjaren opgebouwd.

In het huidige vervangingsschema staan de volgende plekken voor 2019 op de planning:

1. Een speelplekje aan de Van Arkelstraat in Millingen aan de Rijn.
2. Twee speelplekken aan de Kievitstraat in Beek. Eén naast en één in de dierenweide.
3. De speelplek aan de Hengemunde in Leuth.

Ook gaan wij verder met een inwonersinitiatief in Groesbeek. Dit gaat over Buurtpark d'n Drul tussen de Van de Veldeweg en Mesdagweg. Mogelijk zijn wij in 2019 ook nog bezig met de afronding van een inwonersinitiatief voor een speelplek aan de Kerkstraat in Groesbeek.

Na de afschrijvingstermijn van een speelplek, vervangen we deze niet automatisch. Eerst kijken we naar wat nodig is in de wijk(en).

Stand van zaken Voorjaarsnota

Vernieuwing van de speelplekken aan de Kievitstraat in Beek en Hengemunde in Leuth zijn in voorbereiding. Het is de bedoeling om in samenspraak met de kinderen voor deze plekken nieuwe inrichtingsplannen te maken en ze rookvrij te maken. De directe omgeving informeren wij over de plannen. De planning is dat de nieuwe speeltoestellen er voor de zomervakantie staan.

De speelplek aan de Van Arkelstraat in Millingen aan de Rijn is vrij klein. Speelplekken van dergelijke omvang zijn uniek in onze gemeente. Daarnaast is vrij dicht bij deze locatie een zeer grote speelplek (Steense gemeente). Via een oproep onderzoeken wij of de speelplek nog wel gebruikt wordt, voordat we eventuele plannen maken voor vernieuwing.

Het onderdeel spelen van het inwonersinitiatief in Buurtpark d'n Drul is afgerond. Voor de inrichting van de speelplek aan de Kerkstraat is in samenspraak met de initiatiefnemers en bezwaarmakers een nieuw plan gemaakt dat meer draagvlak heeft.

• In mijn buurt is begrip voor mensen met psychische problematiek en/of dementie.

We willen inwoners met psychische problemen helpen, zodat ze zelfstandig kunnen wonen en mee kunnen blijven doen aan activiteiten in hun buurt. Ook met psychische problemen en/of dementie moeten inwoners in onze dorpen prettig kunnen leven en wonen. Hiervoor geven we cursussen aan vrijwilligers, buurtbewoners, wijkbeheerders en professionals in de wijk. Over hoe verwardheid en/of dementie te herkennen is en hoe je dan met iemand een gesprek kunt voeren. We bieden hiervoor bijvoorbeeld de cursus Mental Health First Aid. Dit is een soort EHBO cursus gericht op mensen met psychische nood. We onderzoeken hoe het samenwerkingsproject in het dorp Berg en Dal tussen huisarts, wijkverpleging en opbouwwerk voor dementerende inwoners ook in andere dorpen kan plaatsvinden. Bij de plaatsing van mensen met psychische problemen willen we met betrokken instanties (bijvoorbeeld politie) kijken naar een evenwichtige verdeling binnen onze gemeente. Het belang van omwonenden speelt hierbij uiteraard een belangrijke rol.

Stand van zaken Voorjaarsnota

Eind maart is de cursus Mental Health First Aid (MHFA) gestart. Zowel inwoners als professionals, die te maken hebben met mensen met psychische problemen, nemen deel. De cursus is gericht op destigmatisering, normaliseren en het vergroten van de handelingsbekwaamheid in de omgang met mensen met psychische klachten.

• Mijn kind kan zelfstandig naar school.

Om dit te bereiken voeren we in 2019 school-thuis route projecten uit. Samen met basisscholen en de kinderen zorgen we voor veilige school-thuisroutes met verkeerseducatie (hoe kunnen kinderen de wegen en paden veilig gebruiken) en kleine infrastructurele aanpassingen.

Stand van zaken Voorjaarsnota

In overleg met directie, betrokken ouders en schoolkinderen monitoren we de verkeerssituatie van, naar en rondom Basisschool De Biezenkamp in Beek. Samen maken we een plan voor veiligere routes voor de kinderen die te voet of per fiets van en naar school gaan.

We contracteren ook een adviesbureau die voor ons school-thuisroute projecten zal gaan uitvoeren bij een aantal andere basisscholen in de gemeente.

- **Fietzers beschikken over een veilig en comfortabel netwerk.**

In 2019 leggen we het vrijliggende fietspad aan langs de Heumensebaan – Rijlaan. Ook realiseren we een fietsstrook heuvelop langs de Herwendaalseweg.

Om eenzijdige ongevallen te voorkomen hebben we in 2018 samen met de Fietzersbond onveilige obstakels op fietspaden rond Millingen aan de Rijn, Kekerdome en Leuth weggenomen. In 2019 volgen andere gebieden van onze gemeente.

Op de route Nijmegen – Beek – Leuth – Millingen aan de Rijn werken we samen met Nijmegen en de Provincie Gelderland aan het verbeteren van de hoofdfietsroute. In 2019 reconstrueren wij de Parallelweg in Ubbergen. Als de provincie instemt realiseren wij openbare verlichting langs het fietspad naast de N325. Met de provincie onderzoeken we verder welke verbeteringen nodig en mogelijk zijn langs de N840, bijvoorbeeld bij de oversteekplaats De Snap. Uitvoering van die maatregelen kan plaatsvinden met het groot onderhoud aan de N840 in 2021. In 2019 besluiten we op basis van een haalbaarheidsstudie over een fietsrondweg in Leuth. Bij een positief besluit houden we rekening met grondaankoop in 2020 en feitelijke aanleg na de noodzakelijke procedures in 2025.

Stand van zaken Voorjaarsnota

- Momenteel stelt een ruimtelijk adviesbureau de bestemmingsplannen en bijbehorende onderbouwingen op voor het vrijliggende fietspad langs de Heumensebaan-Rijlaan en de daaraan verbonden natuurcompensatie op het perceel ten noorden van De Zeelt in de polder. In 2019 leggen we het bestemmingsplan ter instemming voor aan de gemeenteraad en Provincie Gelderland. Wij verwachten niet dat het bestemmingsplan onherroepelijk zal zijn voor 2020. De aanleg van het vrijliggende fietspad schuift daarom door naar 2020. De Provincie Gelderland heeft recent ingestemd met het verlengen van de verleende subsidie.
- Het project Herwendaalseweg zit in de aanbestedingsfase. De uitvoering start na de Vierdaagse.
- De haalbaarheidsstudie naar een fietsrondweg in Leuth is eind mei in concept gereed. Dit loopt parallel met de verkenningen die de Provincie Gelderland samen met ons uitvoert naar (fiets)verbeteringen aan haar N840. Het doel is om na de zomer een gezamenlijke visie uit te spreken over hoe we de hoofdfietsroute Beek – Millingen aan de Rijn willen verbeteren. De uitvoering van dit plan vindt tegelijk plaats met het onderhoud aan de N840 in 2021.
- Samen met de gemeente Nijmegen is deze winter een ontwerp opgesteld voor meer fietscomfort (ruimte en veiligheid) op de hoofdfietsroute Nijmegen - Beek over de Ubbergseweg. We werken eenzelfde ontwerp uit voor het deel van de route over de Parallelweg tussen Ubbergseweg en Havo Notre Dame. Op basis van beide ontwerpen willen we voor de zomer gezamenlijk een subsidie-aanvraag doen bij de Provincie Gelderland.
- In maart is gestart met een tracé studie naar een vrijliggende fietsverbinding tussen Ooij en Erlecom.

- **We nemen obstakels voor voetgangers en rolstoelgebruikers weg.**

In 5 jaar tijd passen we de kruisingen zodanig aan dat er geen obstakels meer voorkomen voor voetgangers en rolstoelgebruikers.

Stand van zaken Voorjaarsnota

We betrekken deze vraag bij het project "Zorgeloos op vakantie". We lopen een rondje met de indieners van de motie (1, bij begroting 2019) om een idee te krijgen van de omvang.

- **Op de dijken gaan alle verkeersdeelnemers goed samen.**

Gastvrijheid is ook op onze dijken een belangrijk goed. Wij willen daarom eerst goede parkeervoorzieningen mogelijk maken alvorens het parkeren op de dijken te verbieden. In 2019 heroverwegen we de eerder vastgestelde locaties voor dergelijke Toeristische Opstappunten (TOP's), als ook onze rol in het realiseren van deze punten. Wij zien nadrukkelijk ook een taak weggelegd voor Staatsbosbeheer en zien op een aantal locaties ook aantrekkelijke mogelijkheden voor ondernemers.

Stand van zaken Voorjaarsnota

In bestuurlijk overleg met Staatsbosbeheer is de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor een goede verkeer- en parkeersituatie gedeeld. We voeren doorlopend gesprekken over de verkeerskundige ontsluiting van de natuurgebieden met de experts van Staatsbosbeheer op het gebied van verkeer en parkeren. Staatsbosbeheer heeft nog geen oplossing aangedragen voor het parkeren door de bezoekers van hun natuurgebieden met name in Kekerdom en de Bisonbaai.

- **Alle verkeersdeelnemers reizen veilig en prettig door de gemeente.**

In 2019 voeren we een nader mobiliteitsonderzoek uit naar een passend verkeersaanbod en -gedrag in het centrum van Groesbeek. De onderzoeksvragen zijn in het najaar van 2018 door de raad opgesteld. Afhankelijk van de uitkomsten van het onderzoek en besluitvorming daaromtrent zullen wij in 2019 nadere maatregelen aankondigen.

Conform onze mobiliteitsvisie werken we verder aan het realiseren van goede, veilige alternatieve routes rondom het Groesbeekse centrum; in 2019 passen we de Kerkstraat aan tot 'erftoegangsweg plus' door aanleg van een trottoir aan de zijde van de woningen en rode stroken voor het fietsverkeer.

Stand van zaken Voorjaarsnota

Dit voorjaar stellen we samen met de raad de onderzoeksvragen op voor het mobiliteitsonderzoek. De uitvoering voorzien we in de tweede helft van 2019.

Het conceptontwerp voor de Kerkstraat is bijna gereed. De belangrijkste ontwerp-uitgangspunten zijn een verhoogd trottoir aan de zijde van de woningen, fietsstroken zoals op de Houtlaan en een omleidingsroute voor de bus bij evenementen in het centrum. Het moment van uitvoering moeten we nog bepalen. We houden rekening met de diverse evenementen in het dorp en het aanstaande groot onderhoud aan de Herwendaalseweg. Laastgenoemd project heeft prioriteit.

- **(Elektrisch) openbaar vervoer verbindt alle kernen.**

In 2019 zetten wij niet alleen in op het behoud van de bestaande busverbindingen, maar streven we ook naar uitbreiding. In het reguliere openbaar vervoer is de Provincie Gelderland van mening dat uitbreiding enkel mogelijk is als gelijktijdig bespaard kan worden. Wij zullen de provincie verzoeken om dit standpunt los te laten en meer te investeren in goed, dekkend en betrouwbaar openbaar vervoer.

Om de frequenties van de lokale buurtbuslijnen te kunnen verhogen, dan wel uit te breiden reserveren wij vanaf 2020 structureel een extra bijdrage ad € 60.000 op jaarbasis. Vanuit de 'groene' gedachte zetten wij daarbij in op de inzet van elektrische bussen. Wij denken daarbij vooral aan een frequentere buslijn 562 Malden – Groesbeek – Berg en Dal – Beek met goede aansluitingen op de bussen van lijnen 80 en 82 van/naar de polder.

De gemeente Lingewaard heeft het initiatief genomen een haalbaarheidsstudie te doen naar een (extra) fiets-/voetveer Bemmelen - Ooij. Aan de studie hebben we financieel bijgedragen. Als alles volgens plan verloopt, kunnen we het voetveer op z'n vroegst in mei 2019 gebruiken.

Stand van zaken Voorjaarsnota

- Namens de gemeenten in onze regio is een brief verzonden aan de mogelijk toekomstige statenleden met het verzoek om de vaste bijdrage aan het OV los te laten. Een hoger budget is wenselijk om juist het OV te kunnen uitbreiden en te kunnen verbeteren om zo het hoofd te bieden aan de vraag naar meer duurzame verplaatsingen.
- Deze winter zijn gesprekken gestart met de Buurtbusvereniging over mogelijke uitbreidingen. De buurtbusvereniging onderzoekt de bereidheid van de vrijwillige chauffeurs voor avond- en weekenddiensten. We hebben ook gesproken met de Provincie Gelderland als de opdrachtgever van het openbaar vervoer. De Provincie verzoekt Breng (de vervoerder) om de uitbreidingsmogelijkheden te onderzoeken en te kijken wat de kosten hiervan zijn.
- In het kader van het provinciaal Actieplan Hoogwaardig Openbaar Vervoer (HOV) willen we in 2019 gezamenlijk met de Provincie en omliggende gemeenten de mogelijkheden, effecten en consequenties onderzoeken van de uitbouw van de lijnen 5 Beuningen – Nijmegen – Groesbeek en 58 Nijmegen Heijendaal – Beek – Kleve tot HOV. Wat dit voor onze gemeente betekent is nog niet bekend.

- **We helpen inwoners hun eigen veiligheid en zelfredzaamheid te vergroten.**

Buurtbewoners hebben in alle woonkernen van onze gemeente toegang tot WhatsApp

Buurtpreventiegroepen, om zo de veiligheid in de wijk te verbeteren.

Binnen het werkgebied van politieteam Tweestromenland gaan de 6 gemeenten gezamenlijk een integraal veiligheidsplan 2019-2022 opstellen, met als belangrijkste onderwerpen aanpak ondermijning (incl. hennep) en samenwerking zorg-veiligheid bij aanpak kwetsbare personen. Dit sluit ook aan bij de belangrijkste onderwerpen van politie en OM.

Nadat in 2018 binnen de Veiligheidsregio Gelderland-Zuid extra aandacht is besteed aan het thema 'continuïteit van voorzieningen' staat in 2019 het thema 'gevaarlijke stoffen' op het programma. Welke hoeveelheden stoffen worden in onze regio opgeslagen of vervoerd, welke preventieve activiteiten zijn mogelijk om de risico's hiervan te beperken en hoe kunnen onze burgers zich voorbereiden op de eventuele gevolgen van een incident? Samen met hulpdiensten, bedrijven en instellingen/inwoners organiseren we hiervoor onderzoek, oefening en planvorming. Daarnaast moet in 2019 uitvoering worden gegeven aan het vastgestelde Brandweezorgplan, dat onder andere inhoudt hoe het beschikbare personeel en materieel zo efficiënt en effectief mogelijk kan worden ingezet. We letten daarbij op de risico's in het gebied en wat er door alle betrokkenen aan het voorkomen van risico's wordt gedaan.

Stand van zaken Voorjaarsnota

Landelijk staan we bij www.wabp.nl (website over de WhatsApp Buurt Preventie) inmiddels op de 10e plaats op de ranglijst van gemeenten met verhoudingsgewijs de meeste buurtpreventiegroepen.

Het integraal veiligheidsplan is door de gezagsdriehoek vastgesteld (6 gemeenten). Dit plan leggen we nu samen met veiligheidsstrategie Oost-NL en politiebeleidsplannen aan de raad voor. Om de aanpak van ondermijning te realiseren is er in Berg en Dal vanaf september 2018 maandelijks een IGP overleg (Integraal gemeentelijk overleg). De werking daarvan evalueren we dit jaar. Daarnaast is er in samenwerking met het RIEC (Regionaal Informatie en Expertise Centrum) een bijeenkomst georganiseerd voor de hele gemeentelijke organisatie om iedereen bewust te maken van de risico's van ondermijning. Ook de samenwerking zorg-veiligheid bij aanpak van kwetsbare personen is een belangrijk onderdeel van het veiligheidsplan.

In het vastgestelde brandweezorgplan bleek dat de landelijke vastgestelde norm tijd bij een woningbrand in onze gemeente niet altijd haalbaar is. Dit betekent concreet dat de brandweer vanaf de 112-melding van de burger tot en met het ter plaatse komen bij de woningbrand acht minuten de tijd heeft. In een aantal kernen in Gelderland-Zuid, wordt deze normtijd niet gehaald. Dit wijkt overigens niet af van het landelijke beeld. In onze gemeente zijn dat Ooij, Berg en Dal, Leuth, Kekerdorp, Ubbergen en Beek. In deze kernen zijn brieven verspreid en inloopavonden georganiseerd. We wijzen inwoners er op dat het belangrijk is dat zij zelf ook veiligheidsmaatregelen treffen en welke maatregelen dit dan kunnen zijn.

- **We bevorderen de Veiligheid en Leefbaarheid.**

In het kader van verbeteren van veiligheid en leefbaarheid breiden we de BOA-capaciteit uit. De raad heeft eerder besloten om onze BOA's in te zetten om de leefbaarheid in de wijken te vergroten door:

- meer te controleren op (zwerf)afval
- vooral zichtbaar en aanspreekbaar te zijn in de wijk
- bij evenementen aanwezig te zijn.

Verder handhaven zij op de parkeer- en stopverboden op de dijken om zo de veiligheid op de weg en de bereikbaarheid van hulpdiensten te vergroten.

We gaan steeds meer inzetten op controles buiten kantoortijden. Daarnaast vindt er steeds meer overleg plaats met de wijkagent en verdelen we de taken.

Stand van zaken Voorjaarsnota

De BOA capaciteit is in februari 2019 uitgebreid naar 3 FTE. Inzet vindt niet alleen plaats tijdens kantooruren maar ook daarbuiten. We zetten de BOA's ook in ter bestrijding van jeugdoverlast.

Tijdens de carnavalsoptochten begin 2019 in de kernen van Berg en Dal waren de BOA's zichtbaar en aanspreekbaar aanwezig. Zij hebben corrigerend opgetreden in samenwerking met de politie. Daarnaast hebben ze op de naleving van de gemeentelijke vergunningen gecontroleerd.

Met de komst van de coördinator wijkagenten bij de wijkpolitie is een doorstart gemaakt om de samenwerking en afstemming tussen BOA en politie verder te versterken. Er zijn werkafspraken gemaakt met de Sociale Teams over de aanpak en samenwerking over de leefbaarheid in de wijken. Met externe partijen wordt het contact aangehaald om onder andere zwerfafval zoveel mogelijk tegen te gaan en zaken gezamenlijk aan te pakken.

- **Onze dorpscentra zijn aantrekkelijk en gastvrij.**

Op de volgende plekken zijn/gaan we bezig met de voorbereiding van projecten:

- In het centrum van Ooij; herinrichting Reinier van Ooijplein, de uitvoering volgt op zijn vroegst in 2021.
- In het centrum van Groesbeek; herinrichting van het marktplein. Uitvoering is op zijn vroegst in 2020.
- In het centrum van Beek; aanpassing winkelcentrum Beek. Uitvoering is op zijn vroegst in 2020.

In 2017 is een proef gestart, of we door gebruik van verkeerslichten het autoverkeer kunnen verminderen op de Dorpsstraat in Groesbeek. In 2019 besluiten we daarover. Om in ieder geval te beschikken over alternatieven voor het verkeer verbeteren we routes. Denk hierbij aan (een gedeelte van) de Kerkstraat en de Burg. Ottenhofstraat.

We willen dat er een prettige sfeer is in de verschillende dorpen. Dat doen we in de eerste plaats voor onze inwoners, maar ook voor de toeristen die op onze gemeente af komen en daardoor langer blijven. De toeristische sector kan zich hierdoor verder verbeteren.

Stand van zaken Voorjaarsnota

- Project 'Afronding centrum Groesbeek': door het college is een projectopdracht vastgesteld voor de integrale afronding van het centrum van Groesbeek. Nieuw onderdeel hierbij is het uitvoeren van een haalbaarheidsonderzoek naar de verplaatsing van de Mallemolen naar de plek waar fase 2 van het plan Spoorlaan was geprojecteerd. Hiermee dienen we in hoofdzaak twee doelen: het completer maken van het voorzieningenaanbod in het centrum en het verminderen van de oppervlakte aan winkelruimte.
- De herinrichting van het marktplein in het centrum van Groesbeek ligt momenteel stil in afwachting van het onderzoek naar de eventuele verplaatsing van cultureel centrum De Mallemolen naar het marktplein en het mobiliteitsonderzoek in het centrum. We kijken wel naar de mogelijkheid om de aantrekkelijkheid van het plein op korte termijn met een aantal niet al te veel kostende maatregelen te verbeteren. Hierover is ook overleg met betrokken ondernemers.
- De evaluatie van de proef met de verkeerslichten betrekken we dit voorjaar bij het gesprek met de raad over de formulering van de onderzoeksvragen over het nadere onderzoek naar mobiliteit.
- De herinrichting van de Waterstraat in het centrum van Beek ligt momenteel stil in afwachting van de onderzoeken naar een betere waterhuishouding door de kern van Beek.

- **We gebruiken de accommodaties beter.**

Na de herindeling is het accommodatiebeleid geharmoniseerd. Nu starten we met fase 2. In fase 2 willen we het gebruik proberen te verbeteren, de kosten te verminderen en de opbrengsten te verhogen. Hierbij komt ook aan de orde of accommodaties kunnen blijven bestaan. We doen dit omdat we ontmoetingsplekken belangrijk vinden voor de leefbaarheid van een dorp. Met accommodaties bedoelen we gemeentelijke gebouwen of gebouwen die met gemeenschapsgeld zijn opgezet of in stand worden gehouden. Al deze gebouwen willen we samen met de gebruikers en de besturen doorlichten. Indien mogelijk sluiten we aan bij de dorpsagenda waarbij inwoners zelf bepalen wat zij belangrijk vinden voor hun dorp. Per jaar doen we twee dorpen. In 2019 starten we onder andere in Millingen. Voor de uitwerking zijn hiervoor proceskosten in de begroting geraamd.

Stand van zaken Voorjaarsnota

De start van de tweede fase van het accommodatiebeleid heeft vertraging opgelopen door onderbezetting/ziekte. We werken nu aan een projectplan om binnenkort te kunnen starten.

- **We zijn zuinig op de bijzondere, oude panden/monumenten in onze gemeente.**

In Millingen aan de Rijn bekijken we (in overleg met de eigenaren) wat de bijzondere panden zijn en wijzen we er weer enkele aan als gemeentelijk monument.

Stand van zaken Voorjaarsnota

We zijn nog niet toegekomen aan de verdere aanwijzing van gemeentelijke monumenten in Millingen aan de Rijn. Dit komt doordat er achterstanden zijn ontstaan door personele wijzigingen. Deze achterstanden zijn nu weer ingelopen. We gaan het aanwijzen van monumenten in Millingen aan de Rijn weer oppakken in de tweede helft van dit jaar.

Het religieus erfgoed staat onder druk. Kerken komen ook in onze gemeente leeg te staan. Hoe gaan we hiermee om en hoe kunnen we deze gebouwen in de toekomst beschermen? Wij nemen deel aan het landelijk project voor het ontwikkelen van een kerkenvisie. Voor dit project van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed ontvangen wij € 25.000 uit de decentralisatie-uitkering. Berg en Dal is ingedeeld in de tweede ronde die in september start. Gezien de actuele verkoop van een aantal kerken in onze gemeente gaan we hier voortvarend mee aan de slag.

We gaan onderzoeken of we uitvoering kunnen geven aan de motie om de landingsplaatsen uit WOII te beschermen. Wij sluiten hierbij aan bij het landelijke project van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed Bescherming dropzones WOII.

De Romeinse Limes is genomineerd als Unesco Werelderfgoed. Dit jaar wordt duidelijk of de aanwijzing ook daadwerkelijk plaatsvindt. We onderzoeken wat dit betekent voor het Romeins erfgoed in onze gemeente, zoals bijvoorbeeld het aquaduct.

- **We maken het landschap mooier en beter bereikbaar.**

We voeren het Plan van Aanpak Regie op Wandelen uit. We brengen alle basisscholen en natuurorganisaties bij elkaar om natuurprojecten op te nemen in het lespakket. Bij de scholen zelf leggen we verschillende groene lesplekken aan of breiden deze uit. Indien er zich mogelijkheden voordoen zoals genoemd in het Landschapsontwikkelingsplan (LOP), dan zullen wij daarop inspringen. Onze aandacht ligt hierbij op die projecten, op het gebied van toerisme en recreatie.

Stand van zaken Voorjaarsnota

We hebben een gebruiksovereenkomst gesloten met het waterschap waardoor wandelaars over de schouwpaden langs A-watgangen mogen wandelen. We gaan nog bordjes met regels (bijvoorbeeld honden aan de lijn) plaatsen en enkele loopplanken.

We hebben een inventarisatie gehouden van alle bankjes in het buitengebied en gekeken waar er nog bankjes voor wandelaars ontbreken. Die zullen we dit jaar plaatsen.

Er zijn weer 2 nieuwe dorpsommetjes af, deze keer in de kern Berg en Dal.

- **Wij houden groenvoorzieningen op peil.**

De contracten voor groenonderhoud zijn vorig jaar opnieuw aanbesteed. In principe ligt daarmee vast dat we de aankomende drie jaar dezelfde kwaliteit behouden. Bepaalde gebieden in Leuth zijn grijs en sober ingericht. Daarom staat vergroening van Leuth ter voorbereiding op de agenda. In 2020 gaat de schop in de grond. Daarnaast vernieuwt de gemeente enkele oude en vervallen bomenlanen. Daarmee zetten we in op behoud van waardevolle boomstructuren op de lange termijn.

Stand van zaken Voorjaarsnota

Het groenonderhoud verloopt volgens contract. De aannemer (DAR) onderhoudt het openbaar groen op A-kwaliteit. In combinatie met regelmatig vegen en onkruidbeheer op verharding levert dit een verzorgd straatbeeld op.

In 2018 heeft de eerste grootschalige verjonging van een laanstructuur plaatsgevonden. Aan de Cranenburgsestraat en Molenweg in Groesbeek zijn 60 oude bomen door jonge bomen vervangen. Daarmee is ingezet op behoud van deze laanstructuur.

Het project voor het vergroenen van Leuth pakken wij gezamenlijk op met een werkgroep vanuit de dorpsagenda. De werkgroep heeft ook geconstateerd dat hun dorp vrij stenig is en dat er voldoende kansen zijn om hun dorp groener in te richten. In 2019 maken wij met de werkgroep plannen. In 2020 willen wij de plannen realiseren.

- **Lokaal nieuws willen we betaalbaar en lokaal brengen.**

De raad heeft besloten om de subsidie aan de lokale omroep te verlagen van € 34.000 in 2016 naar € 22.500 in 2020. Voor 2018 is nog eenmalig het subsidiebedrag met € 11.800 verhoogd. Vanaf 2019 zou de begroting sluitend zijn. Onlangs heeft de lokale omroep een bijgestelde meerjarenbegroting overlegd. Daaruit blijkt dat er sprake is van verder teruglopende reclame inkomsten. Door de lokale omroep is een verzoek ingediend om de jaarlijkse subsidie te verhogen naar € 45.000 per jaar. Op dit moment zijn we hierover nog in overleg. We komen hier op terug bij de raad. Ook het kijk- en luisteronderzoek wordt daarbij betrokken. Daarom ramen we deze ontwikkeling voorlopig op 'pm'.

Stand van zaken Voorjaarsnota

De gemeenteraad heeft op 13 december 2018 besloten de lokale omroep voor een periode van 5 jaar extra te subsidiëren voor een totaalbedrag van € 42.500,- per jaar. Voorwaarde daarbij is dat de lokale omroep haar inkomsten weet te verhogen tot de helft van de totale uitgaven.

- **We onderzoeken hoe we in de hele gemeente snelle en betrouwbare internetverbindingen kunnen aanleggen.**

Snelle en betrouwbare internetverbindingen worden steeds belangrijker voor bedrijven en inwoners. Daarom bekijken we hoe we er (samen met marktpartijen) voor kunnen zorgen dat er in de hele gemeente snelle en betrouwbare internetverbindingen zijn.

Op dit moment zijn we in gesprek met een aantal netwerkaanbieders die graag in onze gemeente snel internet willen aanleggen. Dit zijn alle adressen in het buitengebied waar geen glasvezel en/of coax ligt. De bedoeling is dat in 2019 gestart wordt met de feitelijke aanleg en in 2020 wordt afgerond.

Geïnteresseerde bedrijven hebben aangegeven reeds in 2018 te willen starten met een vraagbundelingstraject. Eind 2018 wordt aan de raad een aanpassing voorgesteld van de Legesverordening en de Verordening Werkzaamheden Kabels en Leidingen, waardoor wij verwachten betere voorwaarden te scheppen voor de bedrijven die het netwerk moeten gaan aanleggen.

Stand van zaken Voorjaarsnota

Op dit moment is al meer dan de helft van het nieuwe glasvezelnetwerk aangelegd. Voor één POPstation (totaal 3 stuks) moet de aannemer nog overeenstemming bereiken met de grondeigenaar. Ondertussen worden de huisaansluitingen gemaakt. Binnenkort starten we ook met de oplevering van de sleuven in de bermen en het straatwerk.

De verwachting is dat alle werkzaamheden medio mei zijn afgerond, zodat er nog voor de zomervakantie signaal op de kabel staat.

De landschappelijke inpassing van de POPstations volgt in het najaar.

De raad heeft in april de subsidieverordening voor glasvezel in het buitengebied vastgesteld. Daarna kunnen de deelnemers subsidie aanvragen. We verwachten dat ongeveer 50% zal aansluiten.

- **We werken aan een duurzame gemeente door te werken aan energiebesparing en het opwekken van duurzame energie.**

De laatste jaren zetten we stappen vooruit op gebied van energiebesparing en het opwekken van duurzame energie. We gaan door met successen zoals het Loket Duurzaam Wonen Plus en de stimuleringsregelingen.

Aan de hand van het green destinations program en de uitbreiding en aanscherping van het energieconvenant gaan we in gesprek met onze ondernemers om verder te verduurzamen.

Daarnaast blijven we ook veelbelovende initiatieven van bijvoorbeeld sportverenigingen, woningbouwcorporaties, scholen, musea en uiteraard inwoners ondersteunen. Dit doen we onder andere door beschikbaar stellen van energiescans. Zelf nemen we ook initiatief. Zo blijven we werken aan een netwerk van laadpalen voor elektrische auto's en vervangen we de huidige straatverlichting door LED-verlichting. Ook zijn we samen met onze inwoners en gemeenteraad op zoek naar waar we welke mogelijkheden zien om binnen onze gemeente duurzame energie op te wekken.

Het gasloos bouwen is verplicht vanaf 1 juli 2018. Ook gaan we woningen van het aardgas af halen. Hiervoor stellen we een warmtevisie op.

We gaan dus in de volle breedte aan de slag. Dit moeten we ook om onze doelstellingen te kunnen halen. Tot nu toe werken we vanuit de Energievisie, deze doet zijn werk naar behoren. Echter, als we onze doelen willen halen, is het belangrijk om de Energievisie uit te breiden naar een document dat de volledige breedte van duurzaamheid beslaat. We stellen daarom een duurzaamheidsactieplan vast. Een duurzaamheidsactieplan biedt de mogelijkheid om onze acties integraal op te pakken en te organiseren.

Verduurzamen is een enorme opgave. Het beslaat elk domein, het kost tijd, het kost geld, we kunnen het niet alleen. We moeten dus op zoek naar mogelijkheden om gezamenlijk slagen te maken. Dat betekent dat we ook moeten zoeken naar mogelijkheden om op hoger schaalniveau oplossingen te vinden. Hierbij gaat het zowel om maatregelen als om financiering. Voor financiering kijken we ook naar andere (private) investeerders. Op regionaal niveau spelen we een actieve rol om zelf zoveel mogelijk aan het stuur te blijven zitten.

Stand van zaken Voorjaarsnota

Het actieplan Duurzaamheid is vastgesteld. Dit geeft de benodigde houvast om gestructureerd aan duurzaamheid te kunnen werken. Om het capaciteitsgebrek ook op te lossen heeft de Raad structurele uitbreiding op gebied van duurzaamheid mogelijk gemaakt.

De ontwikkeling van de ruimtelijke visie duurzame energie (kansenkaart) zit in de eindfase. Vooruitlopend op de vaststelling, zijn er diverse initiatieven van grondeigenaren en projectontwikkelaars die onze aandacht vragen. Hier gaan we mee aan de slag.

In opdracht van het Rijk wordt er gewerkt aan een Regionale Energie Strategie (RES). Hierin moeten wij als regio tot een akkoord komen over de ruimtelijke inpassingen voor de opwekking van duurzame elektriciteit, de warmtetransitie in de gebouwde omgeving en de daarvoor benodigde opslag en energie-infrastructuur.

Voor nieuwbouw is gasloos bouwen verplicht vanaf 1 juli 2018. In onze gemeente zijn ook al verschillende initiatieven van burgers, woningcorporaties en/of VVE's om bestaande woningen van het aardgas af te krijgen. Wij ondersteunen deze initiatieven. Ook zijn we begonnen met het opstellen van de verplichte Warmtevisie. Hierin brengen we de uitgangssituatie voor Berg en Dal in beeld en laten we zien hoe woningeigenaren zich zo goed mogelijk kunnen voorbereiden op een CO2-neutrale toekomst.

Vorig jaar zijn we begonnen met het Green Destinations Program. Momenteel kijken we hoe we hier een goed vervolg aan kunnen geven.

Hoewel er regelmatig gecommuniceerd werd over duurzaamheid, zat er geen gestructureerde communicatiestrategie achter. Dit blijkt door de Regionale Energie Strategie, het aardgasvrij maken van bestaande woningen en de warmtevisie steeds noodzakelijker. Samen met de afdeling communicatie werken we hieraan.

Uiteraard gaan we ook door met successen zoals het Loket Duurzaam Wonen Plus, de stimuleringsregelingen, het uitrollen van een netwerk van laadpalen voor elektrische auto's. Daarnaast vervangen we de huidige straatverlichting door LED-verlichting.

- **We geven zelf het goede voorbeeld en stimuleren onze inwoners, bedrijven en instellingen om te verduurzamen.**

We willen ieder jaar 3 tot 5% minder CO₂ (kooldioxide) uitstoten en zoeken bedrijven en instellingen die met ons meedoen. Binnen 7 jaar is 50% tot 80% van alle elektriciteit die de gemeente zelf gebruikt duurzaam opgewekt in onze regio. Wat we nog niet regionaal duurzaam opwekken en nog moeten kopen, mag vanaf 2018 alleen nog maar Nederlandse groene stroom zijn. We zoeken naar nieuwe mogelijkheden om de resultaten beter te integreren in de bedrijfsvoering, beter te monitoren en gestructureerd te rapporteren. Deelname aan de CO₂-prestatieladder is hiervoor een van de instrumenten. Uiteraard gaat dit ook onderdeel uitmaken van het duurzaamheidsactieplan.

Stand van zaken Voorjaarsnota

We gaan verder met het verduurzamen van ons eigen vastgoed en ons wagenpark. Zo komen er dit jaar nog zonnepanelen op sporthal de Duffelt. Het gemeentehuis, sporthal Heuvelland en zwembad De Lubert zijn al voorzien van zonnepanelen. Ook gaan we Den Ienloop in Millingen aan de Rijn verduurzamen. Verder schakelen we zoveel mogelijk over op elektrische auto's.

We kopen alleen nog maar Nederlandse groene stroom in. Om een beter inzicht te krijgen in ons gebruik maken we meer werk van de Milieubarometer. Die kunnen we prima gebruiken als input voor de CO₂-prestatieladder (een CO₂-managementsysteem). Daar gaan we dit jaar ook mee starten.

- **We stimuleren het verminderen van de hoeveelheid restafval.**

De hoeveelheid restafval in 2015 per inwoner in de voormalige gemeente Ubbergen was 190 kg. In de voormalige gemeenten Groesbeek en Millingen was dit 70 kg per inwoner. Vanaf 2017 wordt in de hele gemeente op dezelfde wijze afval opgehaald. Over 2017 is de hoeveelheid restafval per inwoner nog iets hoger dan het streven van 70 kg restafval per inwoner.

We proberen deze hoeveelheden nog verder terug te brengen, bijvoorbeeld door gescheiden inzameling en verwerking van luiers en incontinentiemateriaal. Besluitvorming zal naar verwachting gedurende 2019 plaatsvinden. Bestaande faciliteiten zoals de regionale milieustraten worden waar mogelijk nog verder verbeterd.

Ook besteden we meer aandacht aan communicatie en educatie, en het beperken van zwerfafval. We ondersteunen initiatieven, die ertoe leiden dat afval steeds meer als grondstof wordt gebruikt (circulaire economie).

Stand van zaken Voorjaarsnota

Er komt een voorstel aan de raad voor optimalisaties in het afvalbeleid. Daarin stellen we voor de service op restafval te verlagen door minder vaak (vier-wekelijks) te gaan inzamelen, mits de luierinzameling geregeld is. Hiermee stimuleren we verdergaande afvalscheiding. Ook stellen we voor de milieustraat service in stand te laten ondanks hogere kosten. We bezien de papierinzameling en de rol die sportverenigingen hierin spelen.

Zodra de ARN in staat is om luiers en incontinentiemateriaal gescheiden in te zamelen en te verwerken volgt een voorstel ter besluitvorming.

Op het gebied van zwerfafval zoeken we samenwerking met de provincie voor de berm langs provinciale wegen, en met Rijkswaterstaat voor de oevergebieden. En natuurlijk blijven we 'Wijkhelden' promoten.

- **We nemen maatregelen tegen de effecten van klimaatverandering.**

We zoeken een oplossing voor de wateroverlast in de kernen Beek en Breedeweg. Uitvoering van deze oplossing staat gepland in de periode 2018-2020. We moedigen inwoners aan om bij de inrichting van hun tuin rekening te houden met extremere weersomstandigheden. Bijvoorbeeld regenwater niet meer via het riool afvoeren, ook wel afkoppelen genoemd en meer groen en minder tegels, zodat het water in de bodem kan zakken. We gaan samen met bijvoorbeeld Waterschap nieuwe methodes zoeken om de effecten van bijzonder harde regenbuien beter in de vingers te krijgen. De wijk Groesbeek Noord vormt hierbij een proeflocatie. We stellen samen met de gemeentes in de regio een plan op om in de toekomst overlast van klimaatverandering (te nat, te droog, te warm) zo veel mogelijk te voorkomen (Regionale Adaptatie Strategie, RAS). In dit RAS komen dus zaken aan de orde als hittestress en wateroverlast.

Stand van zaken Voorjaarsnota

Voor Beek zijn we bezig met een studie waarin we maatregelen zoeken tegen wateroverlast. Het rioleringsstelsel en de 'water werkt' gootjes en beken zijn hierin meegenomen. Ook hebben we contacten met Staatsbosbeheer en 't Geldersch Landschap over de afspoeling vanaf de stuwwal.

In Breedeweg zijn we in gesprek met de landeigenaren op de helling en inwoners in de stedelijke kern. Verschillende alternatieven voor een waterberging ten westen van de kern zijn samen met het waterschap in beeld gebracht.

Het is inmiddels duidelijk dat er vele werkvelden zijn, vele stakeholders en dat een enkelvoudige oplossing niet voorhanden is. Wij schrijven hiervoor een procesplan waarin we de rollen van het waterschap, de provincie en gemeente omschrijven. Ook onze inwoners, inclusief landeigenaren, spelen een belangrijke rol. Op 27 mei is er een bewonersavond gehouden. Op 12 juni is de Deltacommissaris op bezoek geweest. Wij hebben geprobeerd om Breedeweg (en ook Beek) onder de aandacht te krijgen, zodat we bij een volgende Rijkstranche 'wateroverlast' ook financiële middelen toegewezen krijgen.

De proef met Groesbeek Noord is nog niet helemaal afgerond. De ontwikkeling van de benodigde software nam meer tijd in beslag. We hebben nu wel de huidige situatie in beeld en weten welke kwetsbare locaties we nog hebben als het gaat om wateroverlast.

De Regionale Adaptatie Strategie (RAS) is ondertekend in april. De RAS wordt dit najaar uitgewerkt in een uitvoerings- en investeringsprogramma.

• Wij nemen maatregelen om wateroverlast te voorkomen.

Op diverse plekken hebben inwoners overlast van water door hevige regenbuien. De overlast bestaat uit hinder en schade aan privé en gemeentelijke eigendommen. Vooral Breedeweg, Beek, het centrum van Groesbeek en Heilig Landstichting zijn plekken die hiermee regelmatig te maken hebben. Daarom start de gemeente aankomend jaar met een aantal voorbereidingen en realisaties:

Breedeweg.

- Door extreme regenval is de parkeerplaats Wilgstraat-Kruksebaan al twee keer ondergelopen met bijna een meter water. Wij hebben een oplossing bedacht voor het traject Knapheideweg richting buurtsuper. Deze is eind 2018 doorgerekend. Uitvoering staat voor de winter van 2018-2019 op de planning.
- Aan de knapheideweg zoekt Waterschap Rivierenland ruimte voor een extra wateropvang. Deze moet het water vanaf "Klein Amerika" opvangen en afvoeren naar de retentievoorziening aan de Knapheideweg- Zandbaan/Hemeltje. Dit doen we samen met Waterschap Rivierenland. Ieder heeft een aandeel van 50% in de kosten.
- Tot slot gaan we vanaf de Parachutistenstraat tot aan de waterzuivering in de Bruuk het transportriool vergroten om de wateroverlast te verminderen. In 2019 starten wij met de voorbereidingen. Een jaar later gaat dit werk in uitvoering.

Beek

- In 2019 staat de voorbereiding en aanleg van "watersnelwegen" op de planning. Het water uit het Keteldal kunnen we relatief eenvoudig via de Lindenstraat afvoeren naar de groene ruimte tussen de huizen en de N325. Hiervoor moeten we aanpassingen maken in het straatprofiel. Het water uit het Filosofendal kunnen we afvoeren via het tracé Waterstraat, Bongerdstraat, Colonel Ekmanstraat en Reigerstraat.
- De stuwwal droogt langzaam uit. In het Keteldal bestaat de mogelijkheid om water op te vangen en te laten infiltreren in de bodem. Overeenkomsten met grondeigenaren zijn hiervoor noodzakelijk. Deze moeten voor 2021 gesloten zijn, want dan staat uitvoering op de agenda.
- In 2019 starten we met voorbereiding en uitvoering van "water werkt". Dit is een vierjarig traject. Er is al een plan gemaakt om alle gemetselde natuurstenen goten voor verval te behoeden. Voor de watervoerende functie is dit systeem essentieel.
- 20 jaar geleden zijn de natuurlijke beken in Beek en Ubbergen weer zichtbaar gemaakt. Dit is destijds met veel subsidie aangelegd. De totale kosten waren toen 2 miljoen gulden. Het systeem raakt in verval. In 2019 starten we met herstel van metselwerk en watergoten. Het

project zal enige jaren duren.

Centrum Groesbeek

- Het gaat om het riool tussen Dries-Stekkenberg en Burgemeester Ottenhofstraat/Margrietstraat tot aan de Molenweg/Dorpsstraat. We willen dit gedeelte af gaan koppelen, zodat het water kan infiltreren in de grond. Daarvoor willen we infiltratieriolen aanleggen en de bestaande riolering vervangen.
- Ook gaan we gaan de duiker onder de oude Jan Linders (Burgemeester Ottenhofstraat) vergroten.

Heilig Landstichting

- Bij hevige regenval ontstaat wateroverlast op het laagste punt (Andreaslaan). De oorzaak hiervan is dat te veel hemelwater op de riolering komt, waardoor vervuild water overstort op straat (er zijn daar geen sloten). Omdat de openbare wegen al voor 90% zijn afgekoppeld biedt dit ook geen uitkomst meer. Het probleem is op te lossen door alle daken in Heilig Landstichting af te koppelen en water te infiltreren in de tuinen. De looptijd van dit project is 10 jaar.

Naast deze nieuwe werken, gaat ook het reguliere onderhoud door. Dit bestaat uit diverse reconstructies van riool en wegen. Ook bij deze werken is aandacht voor overlast door water. Daar waar mogelijk maken we werk met werk.

Stand van zaken Voorjaarsnota

Breedeweg

- De omvang van de maatregel voor de parkeerplaats Wilgstraat-Kruksebaan hangt af van de hoeveelheid water die we aan de westzijde van Breedeweg kunnen opvangen. Daarnaast dragen de aangesloten verhardingen en schuren mogelijk direct bij aan de overlast. Er is eerst ingezet op het in beeld brengen van alternatieve bergingslocaties en de eventuele grondaankoop voor de realisatie ervan. De maatregel is daarom nog niet uitgevoerd. Naar verwachting hebben we in het najaar van 2019 een totaalpakket aan maatregelen, voor de hele kern Breedeweg.
- Samen met Waterschap Rivierenland is gekeken naar verschillende bergingslocaties. Op dit moment voeren we gesprekken met de grondeigenaren. Er is nog geen definitieve locatie gevonden voor uitbreiding van de retentie. De huidige retentie van het waterschap is inmiddels wel vergroot.
- Vergroting van het transportriool is nog niet in voorbereiding. Samen met het waterschap is besloten om eerst het geheel van de aanvoer naar de zuivering in Breedeweg te beschouwen en een periode de aanvoer te meten in het transportriool. Op basis daarvan bekijken we welke maatregelen noodzakelijk zijn.

Beek

- Zowel de boven- als ondergrond (rioleringsstelsel) bekijken we op dit moment in samenhang. Dit doen we in een modelstudie waarbij verschillende neerslaggebeurtenissen op het systeem losgelaten worden. Daarnaast is de praktische uitvoerbaarheid van maatregelen aan wegen en verhardingen voor de 'watersnelwegen' onderzocht. Dit samen geeft een beeld van de opgave die er ligt in Beek en Ubbergen. Het idee is om dit samen met de inwoners in maatregelen te vertalen.
- We gaan in gesprek met grondeigenaren in het Keteldal.
- We zijn nog niet begonnen met de uitvoering van de renovatie van 'water werkt'. Op dit moment zijn we nog bezig met de materiaalkeuze voor de renovatie van de gootjes. De nieuwe modelberekening voor de kernen Beek en Ubbergen kan ook nog invloed kunnen hebben op de capaciteit van de gootjes (indien nodig vergroten). Zo gauw we meer weten hierover komen we met een voorstel.

Centrum Groesbeek

- De riolering in de Dries en Stekkenberg is vervangen. De wegen zijn hierbij afgekoppeld; het hemelwater infiltreert nu in de bodem. De voorbereiding van de vervanging van het riool in de burgemeester Ottenhofstraat staat gepland voor 2021.

Heilig Landstichting

Naar verwachting komt Heilig Landstichting voor een groot gedeelte in een grondwaterbeschermingsgebied te liggen. Door aangescherpte provinciale regelgeving voor infiltratie in grondwaterbeschermingsgebieden, is het op dit moment onzeker of hemelwater van woningen direct geloosd mag worden in de bodem. Komende jaren zoeken we daarom naar de best passende alternatieve maatregel om Heilig Landstichting beter te beschermen tegen wateroverlast.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2018	Raming 2019 Primair	Mutatie t/m VJN	Raming 2019 na VJN	Raming 2020	Raming 2021	Raming 2022
Lasten	-21.844	-21.487	-1.599	-23.086	-22.717	-23.062	-23.550
Baten	9.141	8.855	216	9.071	9.548	9.733	9.930
Totaal programma	-12.703	-12.632	-1.383	-14.015	-13.169	-13.329	-13.620

Toelichting verschillen Primaire begroting - Voorjaarsnota

In onderstaande tabel zijn de mutaties op dit programma weergegeven. Daaronder zijn de mutaties toegelicht.

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	Invest.
1. Mutaties tot Voorjaarsnota					
<i>Besluitvorming tot Voorjaarsnota:</i>					
1.1 1e begrotingswijziging	-57	-57	-57	-57	-
1.2 Aangenomen amendementen tijdens begrotingsbehandeling	-50	-	-	-	-
1.3 Extra budget subsidie energiebesparende maatregelen woningen	-500	-	-	-	-
1.4 Extra budget Stimuleringslening duurzame maatregelen non-prof	1	1	1	1	-
1.5 Extra budget Duurzaamheidslening particulieren	-	-	-	-	-
1.6 Behoud Lokale omroep Berg en Dal	-18	-20	-20	-20	-
1.7 Actieplan Duurzaamheid 2019-2033	-160	-80	-80	-80	-
1.8 Kunstwerk rotonde Zevenheuvelenweg/Nieuweweg	-77	-	-	-	-
1.9 Herstel betonnen perronvoeren zwembad de Lubert	-	-11	-10	-10	-130
Totaal mutaties tot Voorjaarsnota	-861	-167	-166	-166	-130

2. Mutaties Voorjaarsnota

2.1 Verplaatsing kunstwerk "Hemel en aarde"	-9	-	-	-	-
2.2 Keldergraven Heselenberg	-19	-	-	-	-
2.3 Kapitaallast aanpassing Kruising Weth.Koenenstraat - Heerbaan	-2	-2	-2	-2	-
2.4 Krediet putrenovaties Groesbeek-Noord					
- Kapitaallasten putrenovaties Groesbeek-Noord	-	-4	-4	-4	-120
- Lagere dotatie aan voorziening riolering	-	4	4	4	-
2.5 Lening fanfare St. Cecilia voor herstel verzakking gebouw	-	-	-	-	-30
2.6 Brede impuls combinatiefunctie	-23	-23	-23	-23	-
2.7 Afval					
- meerkosten DVO Dar	-219	-219	-219	-219	-
- dividend DAR	-16	-19	7	7	-
- hogere opbrengst afvalstoffenheffing	-	238	212	212	-

2.8 Gehandicaptenparkeerkaarten	-5	-5	-5	-5	-
2.9 Natuurlijk groen	-25	-20	-20	-20	-
2.10 Bijdrage GGD	57	57	57	57	-
2.11 Zwembad de Lubert	-90	-	-	-	-
2.12 Verzekeringspremies	-1	-1	-1	-1	-
2.13 Wijziging btw regelgeving binnensportaccommodaties	-50	8	8	8	-
2.14 Sporthal Heuveland en de Duffelt	-38	-1	-1	-1	-
2.15 Kabels en leidingen	22	22	22	22	-
2.16 Riolering					
- diverse mutaties riolering	-154	6	6	6	-
- dotatie voorziening riolering	154	-6	-6	-6	-
Administratieve overboeking	-104	-83	-83	-83	-
Totaal mutaties Voorjaarsnota	-522	-48	-48	-48	-150
Totaal mutaties programma 2	-1.383	-215	-214	-214	-280

1.1 1e begrotingswijziging

Nadat de programmabegroting 2019 is aangeboden aan de raad hebben zich een aantal ontwikkelingen voorgedaan. Deze ontwikkelingen zijn verwerkt in de 1e begrotingswijziging en leidden per saldo tot een positieve bijstelling van de begroting met € 474.000. Zie ook de programma's Inwoner, Onze gemeente en Ons geld (1.1). De 1e begrotingswijziging is tegelijk met de begrotingsbehandeling door de raad vastgesteld. Voor dit programma gaat het om:

- kosten rijksvaccinatieprogramma € - 57.000

1.2 Aangenomen moties en amendementen tijdens begrotingsbehandeling

Tijdens de begrotingsbehandeling op 1 november 2018 is een aantal moties en amendementen aangenomen. Deze zijn verwerkt in de begroting. Voor dit programma gaat het om het terugdraaien van de bezuiniging op de bibliotheek. Dit leidt in 2019 tot een nadeel van € 50.000.

1.3 Extra budget subsidie energiebesparende maatregelen woningen

In de raadsvergadering van 27 september 2018 heeft de gemeenteraad een bedrag van € 500.000 beschikbaar gesteld als aanvullend budget voor de subsidie energiebesparende maatregelen woningen voor 2019. Ook is besloten om dit bedrag uit de algemene reserve te halen. Zie ook programma Ons geld (1.3).

1.4 Extra budget Stimuleringslening duurzame maatregelen non-profitorganisaties

De gemeente Berg en Dal heeft als ambitie om in 2050 klimaatneutraal te zijn. Op 8 november 2018 heeft de raad een extra budget van € 1.000.000 beschikbaar gesteld voor de Stimuleringslening duurzame maatregelen non-profitorganisaties. Verenigingen en stichtingen hebben de mogelijkheid om tegen een lage rente een lening af te sluiten voor het treffen van duurzaamheidsmaatregelen. Deze extra middelen (€ 1.000.000) zijn gestort in het fonds bij de SVn die voor ons de uitvoering van de regeling verzorgt. Op dit programma leidt dit tot een voordeel van € 1.000. Zie ook programma Ons geld (1.4).

1.5 Extra budget Duurzaamheidslening particulieren

De gemeente Berg en Dal heeft als ambitie om in 2050 klimaatneutraal te zijn. Op 8 november 2018 heeft de raad een extra budget van € 1.000.000 beschikbaar gesteld voor de Duurzaamheidslening voor particulieren. Particuliere woningeigenaren en huurders hebben de mogelijkheid om tegen een lage rente een lening af te sluiten voor het treffen van duurzaamheidsmaatregelen.

Deze extra middelen (€ 1.000.000) zijn gestort in het fonds bij de SVn die voor ons de uitvoering van de regeling verzorgt. Zie ook programma Ons geld (1.5).

1.6 Behoud Lokale omroep Berg en Dal

Op 13 december 2018 heeft de raad besloten om de jaarlijkse subsidie aan omroep Berg en Dal te verhogen. De meerkosten zijn voor 2019 € 17.500. Vanaf 2020 zijn de extra kosten € 20.000 per jaar. De raad heeft ervoor gekozen om voorlopig niet op te gaan in de regionale omroep RN7.

1.7 Actieplan Duurzaamheid 2019-2023

Op 31 januari 2019 heeft de raad het Actieplan Duurzaamheid 2019-2023 vastgesteld. Er is besloten om structurele formatie beschikbaar te stellen voor 'duurzaam inkopen' (zie programma Overhead 1.1). Daarnaast is er besloten om een beleidsmedewerker duurzaamheid aan te stellen. Dat leidt op dit programma tot structurele meerkosten van € 80.000 per jaar. Daarnaast is voor 2019 een bedrag van € 80.000 beschikbaar gesteld voor het opstellen van een Warmtevisie en de pilot "Aardgasvrij maken van bestaande woningen". Ook is besloten om de kosten voor 2019 (€ 160.000) te dekken uit de Algemene reserve. Zie ook programma Ons geld (1.8).

1.8 Kunstwerk rotonde Zevenheuvelenweg/Nieuweweg

Op 14 maart 2019 heeft de raad besloten om € 76.650 beschikbaar te stellen voor het kunstwerk op de rotonde Zevenheuvelenweg/ Nieuweweg. Deze kosten dekken we door inzet van de reserve Aankoop kunstwerken. Zie ook programma Ons geld (1.11).

1.9 Herstel betonnen perronvloeren zwembad de Lubert

Op 25 april 2019 heeft de raad een krediet van € 130.000 beschikbaar gesteld voor het herstellen van de betonnen perronvloeren in zwembad de Lubert. Volgens de regels moeten we investering activeren. De jaarlijkse kapitaallasten zijn € 11.000 per jaar.

2.1 Verplaatsing kunstwerk "Hemel en aarde"

In 2018 is het kunstwerk "Hemel en aarde" verwijderd uit de speeltuin bij de Nonnenkamp in Millingen aan de Rijn. Er is gezocht naar een nieuwe plek voor het kunstwerk. Het college heeft besloten het kunstwerk te renoveren en te herplaatsen op begraafplaats Vossengraaf in Millingen aan de Rijn. Er is ook besloten om de kosten van € 9.000 te dekken ten laste van de post onvoorzien. Per saldo leidt dit dus niet tot een uitzetting van de begroting. Zie ook programma Ons geld (2.1).

2.2 Keldergraven Heselenberg

We gaan alvast vijf keldergraven aanleggen op begraafplaats Heselenberg. De kosten hiervan zijn eenmalig € 19.000. Zodra de graven uitgegeven worden verdienen we deze kosten terug.

2.3 Kapitaallast extra krediet aanpassen kruising Wethouder Koenenstraat - Heerbaan

Bij de Najaarsnota 2018 heeft de raad een extra krediet van € 35.000 beschikbaar gesteld voor het verminderen van trillingshinder op de kruising Wethouder Koenenstraat - Heerbaan in Millingen aan de Rijn. De extra kapitaallasten zijn € 1.925 per jaar. Deze verwerken we nu in de begroting 2019.

2.4 Krediet putrenovaties Groesbeek Noord

Het college heeft besloten om € 120.000 beschikbaar te stellen voor putrenovaties van 20 gemetselde putten in Groesbeek Noord. De jaarlijkse kapitaallasten van de deze investering zijn vanaf 2020 € 4.200 per jaar. Hier staat een lagere dotatie aan de voorziening riolering tegenover voor hetzelfde bedrag. Deze mutatie heeft dus geen invloed op het begrotingssaldo.

2.5 Lening fanfare St. Cecilia voor herstel verzakking gebouw

Fanfare St. Cecilia heeft te maken met ernstige verzakkingen in hun gebouw. De herstellkosten betekenen een zware financiële last voor de vereniging. Daarom heeft het college besloten om een lening van € 30.000 te verstrekken.

2.6 Brede impuls Combinatiefunctie

We nemen deel aan de Brede regeling Combinatiefunctie 2019-2022. Daardoor ontvangen we € 23.000 meer aan rijksmiddelen. Omdat we deze extra middelen aan deze regeling moeten besteden verhogen we het uitgavenbudget ook met dit bedrag. Zie ook programma Ons geld (2.3).

2.7 Afval

In onze begroting is rekening gehouden met een opbrengst uit dividend van € 30.000. De dividenduitkering van Dar over 2018 is € 14.000. Dit betekent een nadeel van € 16.000. Op basis van het bedrijfsplan 2019 van Dar stellen we de meerjarenraming ook bij. Dit leidt tot een nadeel van € 18.600 in 2020. Vanaf 2021 verwachten we een structureel voordeel van € 7.000.

De afvalbudgetten stellen we bij volgens de DVO Dar 2019. De wijzigingen komen onder andere door hogere tonnages van de afvalstromen, een nieuwe aanbesteding van voor de sortering en vermarkting van plastic+ en de verhoging van de landelijke afvalbelasting. Daar staat een voordeel tegenover door optimalisatie van de inzamelroutes. Per saldo leidt dit tot een structureel nadeel van € 169.000.

Daarnaast heeft het college besloten om de huidige openstelling van de milieustraten te handhaven. De meerkosten hiervan zijn € 50.000 per jaar. We stellen voor om deze meerkosten voor 2019 te dekken ten laste van de algemene reserve. Zie ook programma Ons geld (2.5).

Het uitgangspunt voor de afvalstoffenheffing is volledige kostendekkendheid.

2.8 Gehandicaptenparkeerkaarten

De gehandicaptenparkeerkaarten zijn 5 jaar geldig. Nu komen er ook meer aanvragen van verlopen kaarten van de voormalige gemeentes. Dit betekent hogere kosten van € 10.000 per jaar. Daar staan ook extra leges tegenover (€ 5.000), maar de leges zijn niet kostendekkend.

2.9 Natuurlijk groen

De kosten voor het bestrijden van plaagdieren worden steeds hoger. Met name de bestrijding van de eikenprocessierups levert de nodige problemen op. We willen meer inzetten op preventieve bestrijding en het sneller oplossen van meldingen. De extra kosten hiervan zijn € 20.000 per jaar. Daarnaast is er achterstand in het boombeheer. Om de achterstand in te lopen is € 5.000 nodig.

2.10 Bijdrage GGD

De bijdrage aan de GGD voor het rijksvaccinatieprogramma is dubbel in de begroting opgenomen. Dit corrigeren we nu en leidt tot een structureel voordeel van € 57.000.

2.11 Zwembad de Lubert

De openingstijden van zwembad de Lubert zijn tijdelijk gewijzigd. Reden hiervan is een groot capaciteitsgebrek voor toezicht en zwemlessen in zwembad de Lubert. Om het rooster van de gewijzigde openingstijden volledig in te kunnen vullen is extra inhuur noodzakelijk. De kosten hiervan zijn € 90.000.

2.12 Verzekeringspremies

We hebben een hertaxatie van alle inventarissen laten uitvoeren. Daarnaast is de waarde van de gebouwen geïndexeerd. Hierdoor zijn de verzekeringspremies gestegen. In totaal

leidt dat tot een structureel nadeel van € 14.000. Voor dit programma betekent dit een nadeel van € 1.000. Zie ook programma Inwoner en Overhead.

2.13 Wijziging btw regelgeving binnensportaccommodaties

De btw-regelgeving voor binnensportaccommodaties is aangepast. Dit betekent dat we de budgetten moeten verhogen met 21% btw. Hier staat tegenover dat we 4 jaar een SPUK-bijdrage (subsidie) ontvangen. In 2019 leidt dit per saldo tot een nadeel van 50.000. Vanaf 2020 is het voordeel € 8.000 per jaar.

2.14 Sporthal Heuvelland en de Duffelt

Voor het vervangen van klimrekken en verwachte kosten die voortkomen uit de keuring van het inventaris in 2019 is € 13.000 nodig voor sporthal Heuvelland.

Voor aanschaf van sportmaterialen ter vervanging van afgekeurd materiaal in de Duffelt is eenmalig € 5.000 nodig. Daarnaast zijn de kosten en opbrengsten van de horeca in sporthal de Duffelt incidenteel opgenomen in de begroting. We blijven de horeca in eigen beheer houden. De extra kosten hiervan zijn € 20.000 per jaar. De kosten en opbrengsten voor het in eigen beheer exploiteren van de kantine ramen we nu structureel in de begroting. Dit leidt tot een structureel nadeel van € 1.000 per jaar.

2.15 Kabels en leidingen

Derden halen wegen en trottoirs eruit als zij werkzaamheden verrichten aan kabels en leidingen in gemeenteground. Hiervoor ontvangen wij van hen een straatwerkvergoeding. Wij maken vervolgens kosten om de reparatie- en herstelwerkzaamheden uit te voeren. Op basis van ervaringscijfers verhogen we de straatwerkvergoeding structureel met € 25.000. Om schommelingen in deze uitgaven op te vangen verhogen we de storting in de voorziening onderhoud wegen met hetzelfde bedrag. De kosten van de reparatie- en herstelwerkzaamheden betalen we dan uit de voorziening. Dit heeft geen invloed op het begrotingssaldo.

Daarnaast verhogen we de ramingen van de zogenoemde klic-meldingen (graafmeldingen) en legesinkomsten voor graafmeldingen. Per saldo leidt dit tot een structureel voordeel van € 22.000.

2.16 Riolering

Voor uitgestelde onderhoudswerkzaamheden is eenmalig € 150.000 nodig. Daarnaast zijn in 2019 de stortkosten voor rioolslib hoger omdat het reservoir aan de Heikant is geleegd (€ 10.000). Voor het onderhoud van de kolken is structureel minder geld nodig (€ 6.000). Omdat de voorziening egalisatie riolering met hetzelfde bedrag wijzigt, hebben bovenstaande mutaties geen invloed op het begrotingssaldo.

Administratieve overboeking

Dit zijn beschikbare budgetten die we op een ander programma inzetten. Deze administratieve overboeking moet de raad goedkeuren.

Beleidskaders

Bovengemeentelijke kaders

Gemeentewet

Algemene wet bestuursrecht

Wet veiligheidsregio's

Politiewet

Wet Natuurbescherming

Aanbestedingswet

Bouwstoffenbesluit bodem- en oppervlaktewaterenbescherming

Wet informatie-uitwisseling ondergrondse netten

Warenwetbesluit attractie- en speeltoestellen

Kaderrichtlijn water

Nationaal bestuursakkoord water

Waterwet

Wet milieubeheer

Gelders Energieakkoord (www.geldersenergieakkoord.nl)

Wegenverkeerswet

Wegenwet

Erfgoedwet

Omgevingswet

Gemeentelijke kaders

Sociaal-maatschappelijke-visie

Nota accommodatiebeleid “ontmoeten en verbinden met accommodaties”

Nota subsidiebeleid

Regionaal beleidsplan Veiligheidsregio VRGZ

Regionaal risicoprofiel Veiligheidsregio VRGZ

Regionaal crisisplan Veiligheidsregio VRGZ

Integraal Veiligheidsplan Tweestromenland 2015-2018

Visiedoc notitie Kernenbeleid

Beheerplan gemeentelijke gebouwen

Basisvisie groen

Beheerverordening begraafplaatsen

Bomenstructuurplan

Landschapsontwikkelingsplan

Vervangingsplan speelvoorzieningen

Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP)

Samenwerkingsovereenkomst Werkeenheid regio Nijmegen

Verkeerscirculatieplan

Verkeersbeleidsplan

Mobiliteitsplan

Wegenbeheersplan

Wegenbeleidsplan

Verlichtingsbeheerplan

Verordening geurhinder en veehouderij 2017

Bodemnota en bodemkwaliteitskaart

Woonvisie

Energievisie gemeente Berg en Dal 2017-2020

Subsidieverordening Erfgoedprojecten in de kernen gemeente Berg en Dal 2017

Woonvisie Berg en Dal

Verbonden partijen

- Dar N.V.
- Leisurelands
- Milieusamenwerking Afvalverwerking Regio Nijmegen
- Veiligheidsregio Gelderland Zuid
- Vitens N.V.

Onze gemeente

Sommige dingen die de gemeente voor je regelt ken je. Bijvoorbeeld een nieuw paspoort, trouwen of het registreren van een pas geboren kind. Maar we regelen meer voor je. Dingen waar je niet zoveel van merkt en die verder gaan dan onze gemeentegrenzen. Denk aan het versterken van de economie, zodat er genoeg bedrijven en banen zijn. Of woningbouwafspraken om woningen te mogen bouwen of het organiseren van zorg. Om dat goed te kunnen doen werken we samen met andere gemeenten om ons heen. Wat we ook doen, het belang van onze inwoners staat voorop!

In dit programma wordt duidelijk wat je van ons kan verwachten als dienstverlener.

Daarnaast wordt in dit programma duidelijk dat de gemeente Berg en Dal ook actief is voor onze inwoners buiten de gemeentegrens. Vaak juist om de zaken dichtbij inwoners goed te regelen. We hebben als gemeente de laatste jaren steeds meer taken gekregen, bijvoorbeeld op het gebied van zorg. Om de taken goed en goedkoop te kunnen uitvoeren, werken we samen met andere gemeenten uit onze regio.

Maar we werken ook samen met andere gemeenten om de economie in de regio te bevorderen. Een sterke economie in de regio heeft namelijk tot gevolg dat in Berg en Dal de werkgelegenheid groeit.

Ook de woningmarkt houdt zich niet aan de gemeentegrens. Wanneer er te veel woningen in een buurgemeente gebouwd worden, is er een grote kans dat in andere gemeenten huizen leeg komen te staan. Dit willen we niet en daarom maken we samen met de gemeenten in onze regio afspraken over hoeveel woningen elke gemeente mag bouwen.

In dit programma vind je dus de onderwerpen die zich binnen én buiten onze gemeentegrens afspelen.

Programmanaam	Inwoner	Onze buurt	Onze gemeente
Plaats van actie	- Persoonlijk/thuis	- Directe omgeving/dorp	- Gemeente mét de regio gemeenten
Rol inwoner	- Regie eigen leven	- Meedoen	- Ontwikkelen
	- Mee blijven doen	- Initiatief nemen	- Klant
Rol gemeente	- Regelen	- Afnemende betrokkenheid	- Loslaten
	- Betalen	- Minder regels, meer	- Samenwerken
	- Veel bemoeienis	stimuleren	- Diensten verlenen

Doelen & resultaten

Wat willen we bereiken?

- 3.1 Onze inwoners weten ons te vinden en zijn tevreden over hoe ze worden geholpen.
- 3.2 We hebben een sterke, lokale economie met volop werkgelegenheid. We hebben in 2050 een circulaire economie.
- 3.3 De juiste woning, op de juiste plek, voor de juiste doelgroep.
- 3.4 We willen goede en betaalbare dienstverlening voor onze inwoners. En om dit te kunnen bieden, werken we samen met andere gemeenten.
- 3.5 Toeristen en recreanten bezoeken graag Berg en Dal.

Wat gaan we daarvoor doen?

- **We verbeteren onze dienstverlening en blijven ons hiervoor inzetten.**

Hiermee bedoelen we met name het verbeteren van de telefonische bereikbaarheid, het adequaat reageren op e-mails en een consequente ja, tenzij houding naar inwoners en ondernemers.

In 2019 hebben wij de maatregelen uit het Plan van Aanpak Telefonische Bereikbaarheid uitgevoerd en is de telefonische dienstverlening verbeterd.

We werken volledig met een nieuw Contact Centrum Berg en Dal (CCB). In een goed ingericht CCB is alle informatie over activiteiten van de gemeente beschikbaar voor medewerkers van het CCB.

We brengen de veel voorkomende eenvoudige producten in beeld. Op deze manier kunnen we steeds beter invulling kunnen geven aan de 'eerstelijns' dienstverlening van de gemeente.

Om onze dienstverlening verder te verbeteren onderzoeken we in 2019 de mogelijkheden voor een nieuw gebruiksvriendelijker afsprakensysteem voor de balie burgerzaken.

Stand van zaken Voorjaarsnota

Het CCB gebruikt een geautomatiseerd systeem (KCS) om veel voorkomende vragen in beeld te brengen. Vanwege wat technische vertraging met dit systeem is het onduidelijk of het onderzoek naar een nieuw afsprakensysteem nu reëel, haalbaar maar vooral ook verstandig is. We richten ons nu eerst volledig op het op orde krijgen van de basisfaciliteiten van het CCB.

- **Regelmatig meten hoe de tevredenheid bij inwoners en bedrijven is over onze dienstverlening.**

We organiseren voor een laatste keer een onderzoek naar de telefonische bereikbaarheid van de organisatie. Daarna kunnen we soortgelijke informatie structureel en op elk gewenst moment halen uit de statistieken van het Contact Centrum Berg en Dal.

In 2019 gaan we door met het tevredenheidsonderzoek dat we in 2018 gestart zijn.

Stand van zaken Voorjaarsnota

Het eindrapport van de MKB- vriendelijkste gemeente hebben we heel recent ontvangen. Wij bespreken dat rapport met onze ondernemers.

- **We zijn blijvend in gesprek met ondernemers en zorgpartijen.**

We hebben een structuur opgezet waarin wij in gesprek zijn met zorgpartijen en ondernemers. Het gesprek voeren we vanuit economisch perspectief.

Stand van zaken Voorjaarsnota

Wij spreken de zorgpartijen en andere ondernemers periodiek. Bijvoorbeeld door het afleggen van werkbezoeken.

- **We benutten de kansen van schone technologie voor bedrijvigheid en werkgelegenheid.**

We willen bij bedrijven nagaan hoe we ze kunnen helpen om zich voor te bereiden op nieuwe technologische ontwikkelingen. Bijvoorbeeld: het bouwen van gasloze woningen. Wat heeft een bedrijf daarvoor nodig? Is het nodig dat er meer samengewerkt wordt met onderwijsinstellingen? Is het aanbod op de arbeidsmarkt goed (kwalitatief) of moeten mensen worden bijgeschoold?

Stand van zaken Voorjaarsnota

Inmiddels is met de ondernemersverenigingen en de Stichting Toerisme en Recreatie Berg en Dal gesproken over de bedrijvendag dit najaar. De bedrijvendag krijgt het thema duurzaamheid. Lokale bedrijven krijgen de kans om bijvoorbeeld energiebesparende maatregelen / technologieën te presenteren. Dit moet leiden tot bewustwording bij ondernemers over deze maatregelen en de voordelen hiervan. Ook moet dit leiden tot extra business voor de lokale bedrijven die de duurzaamheidsmaatregelen kunnen doorvoeren.

Verder werken we aan een communicatieplan duurzaamheid. Belangrijk onderdeel hiervan is het onder de aandacht brengen van mogelijke maatregelen die bedrijven kunnen treffen om te verduurzamen. En de kansen die de energietransitie biedt voor onze bedrijven (werkgelegenheid). Dit plan voeren we dit najaar uit. Daarnaast wordt hier expliciet aandacht aan besteed in het

regionaal arbeidsmarktbeleid, dat nu in voorbereiding is.

- **We hebben aantrekkelijke en concurrerende winkelgebieden.**

Winkelgebieden hebben het moeilijk om aantrekkelijk te blijven voor de klant. Samen met de ondernemers vergroten wij de aantrekkelijkheid van de winkelgebieden in Millingen aan de Rijn, Beek en Groesbeek. Dit doen we door de volgende zaken op te pakken.

In Millingen aan de Rijn is draagvlak voor meer samenwerking in het centrum. In 2018 is een plan van aanpak opgesteld om het centrum te versterken. In 2019 gaan we dit plan samen met de ondernemers uitvoeren.

In Groesbeek is in 2017 een BedrijvenInvesteringsZone (BIZ) voor het centrum ingesteld. Ondernemers in deze zone betalen allemaal mee aan een fonds waaruit acties worden gefinancierd die het winkelgebied aantrekkelijker moeten maken. Wij faciliteren dit door de bijdragen te innen via de aanslag gemeentebelastingen en dit blijven wij doen. Daarnaast zijn we actief bezig om de leegstand terug te dringen. Hiervoor zijn we o.a. in gesprek met vastgoedeigenaren en winkeliers en hierbij kijken we naar aanpassingen van de ruimtelijke structuur en de inrichting van het centrum om het kernwinkelgebied te versterken.

Als in Beek ondernemers zijn die meer samen willen werken, dan willen we dat ook ondersteunen.

Stand van zaken Voorjaarsnota

Millingen aan de Rijn

Het startdocument is door de werkgroep uitgewerkt in een concept plan van aanpak. Dit plan van aanpak moet onder andere dienen als meerjarenprogramma voor een op te richten ondernemersfonds (Bedrijveninvesteringszone Millingen Centrum). Het is de planning om dit ondernemersfonds te starten per 1 januari 2020. Eerder kan niet in verband met het instellen van een belastingverordening. Gelijktijdig met het opzetten van het ondernemersfonds worden alvast acties opgepakt. Zo hebben wij samen met de ondernemers in december 2018 een grote kerstboom geplaatst bij het Kulturhus. Daarnaast heeft de werkgroep begin in 2019 een plan uitgewerkt om het centrum op te fleuren met bloemen. Het college heeft een principebesluit genomen voor het verlenen van subsidie voor uitvoering van dit plan. De Millingse Ondernemers Vereniging is nu bezig met het regelen van de cofinanciering. Zodra deze rond is, wordt het plan uitgevoerd. Dit plan is belangrijk om verder draagvlak voor oprichting van BIZ Millingen Centrum te krijgen. Het levert direct resultaat op en is duidelijk zichtbaar. Het beheer van de bloemen wordt één van de activiteiten van het uitvoeringsprogramma van BIZ Millingen Centrum.

Groesbeek

De stand van zaken is te lezen onder programma 2, resultaat "Onze dorpscentra zijn aantrekkelijk en gastvrij".

- **We hebben aantrekkelijke bedrijventerreinen.**

Op de bedrijventerreinen is circa 10% van de werkgelegenheid in Berg en Dal te vinden. We gaan de kwaliteit van de bedrijventerreinen verder verbeteren. Goede samenwerking tussen bedrijven (en de gemeente) is essentieel voor het behoud en op termijn verbetering van de kwaliteit van een bedrijventerrein. Deze samenwerking kan vorm krijgen in bijvoorbeeld een parkmanagementorganisatie.

Een aantal ondernemers van de bedrijventerreinen in de polder hebben aangegeven graag meer te willen samenwerken. In 2018 zijn we in gesprek gegaan met deze ondernemers en hebben we een plan van aanpak uitgewerkt om tot meer en gestructureerde samenwerking te komen en zo de bedrijventerreinen te versterken. In 2019 gaan we hiermee verder.

Op termijn is het idee om de samenwerking uit te breiden naar de bedrijventerreinen in Groesbeek

Stand van zaken Voorjaarsnota

De eerste stap uit het plan van aanpak om te komen tot parkmanagement in de polder, is het oprichten van een nieuwe vereniging. Wij hebben de concept statuten laten uitwerken voor deze vereniging en hebben deze met de ondernemers besproken in februari dit jaar. Tijdens dit overleg is gebleken dat het draagvlak broos is. Enkele ondernemers hebben aangegeven dat het proces te snel gaat. Het oprichten van een vereniging en het formeren van een bestuur blijkt op dit moment een te grote stap. Door de ondernemers is het idee geopperd om eerst een grootschalige

bijeenkomst te organiseren om te peilen hoe andere ondernemers aankijken tegen parkmanagement. Het initiatief voor de organisatie van deze bijeenkomst ligt bij de ondernemers.

- **Onze inwoners kunnen meer streekproducten kopen, eten en drinken.**

In 2018 hebben wij een subsidie toegekend gekregen van de Provincie Gelderland om samen met de gemeente Heumen en de Zuidelijke Land en Tuinbouw Organisatie (ZLTO) meer samenwerking tussen boeren, voedselverwerkers en (super)markten te creëren. Zodat het voedsel dat hier verbouwd wordt steeds meer hier ook wordt gekocht, gegeten en gedronken (eten uit de eigen omgeving). Dit is goed voor het milieu (minder voedselkilometers bijvoorbeeld) en voor de economie (betere prijs voor de boeren bijvoorbeeld). In 2018 hebben wij een coördinator ingehuurd.

In 2019 gaat deze coördinator verder aan de slag om een samenwerkingsverband op te richten met het doel het versterken van de korte voedselketen.

Stand van zaken Voorjaarsnota

Er is een coördinator gecontracteerd om het project te verzorgen. Fase 1, de marktanalyse, is afgerond. Uit deze analyse blijkt waar in de regio de potentie zit om de korte voedselketen op te schalen (meer streekproducten te krijgen). Wat zijn kansrijke nieuwe producten en welke bestaande voedselketens zijn makkelijk op te schalen. Op basis van deze informatie worden in fase 2 belanghebbenden uitgedaagd om hiermee aan de slag te gaan. Op 9 april is een eerste inspiratiesessie georganiseerd met producenten en verwerkers, om te achterhalen welke (product)ideeën of initiatieven er zijn. Door ideeën samen te brengen hopen we dat producenten/verwerkers meer gaan samenwerken en voedselketens verkort kunnen worden. De meest kansrijke ideeën en initiatieven worden verder uitgewerkt en in een tweede bijeenkomst gepresenteerd aan de markt (onder andere supermarkten).

- **We helpen inwoners die een baan zoeken.**

We zetten ons onverminderd in op het laten uitstromen van mensen naar betaald werk. 'Berg en Dal werkt' is een belangrijk instrument voor dit resultaat.

We zien dat de groep mensen die wij bemiddelen steeds vaker een (zeer grote) afstand tot de arbeidsmarkt heeft en dat maatwerk hierbij gewenst is. Daarnaast is het belangrijk om aandacht te hebben voor de specifieke vraag van het bedrijfsleven.

Het matchen van vraag en aanbod en het wegnemen van belemmeringen bij zowel inwoner als bedrijfsleven om werk toegankelijk te maken, vraagt om een Strategisch Arbeidsmarktbeleid. Dit gaan we in de regio opstellen. Ook gaan wij extra inspanningen leveren op maatwerk.

Stand van zaken Voorjaarsnota

Zowel de reguliere re-integratie activiteiten als het project Berg en Dal Werkt! voert het WerkBedrijf Rijk van Nijmegen uit. Over het eerste kwartaal 2019 is van 20 personen de uitkering beëindigd door betaald werk.

Er zijn diverse contacten tussen het Werkbedrijf en het lokale bedrijfsleven in onze gemeente. Bij bedrijfsbezoeken door de wethouder Economie betrekken we ook het WerkBedrijf. Daardoor kunnen we mogelijke vacatures met kandidaten van het WerkBedrijf invullen. Ook kijken de commercieel manager en de bedrijfsdienstverleners steeds naar vacatures en mogelijkheden tot baancreatie, bijvoorbeeld door het opknippen van taken binnen bedrijven.

In 2018 hebben we een bestandsdaling gezien van het aantal personen met een uitkering (1-1-2018: 799 en 1-1-2019: 736). In het eerste kwartaal 2019 is dit aantal weer iets toegenomen (742). Dat komt vooral omdat er minder mensen uitstromen naar regulier werk. De redenen daarvoor zijn dat kansrijke inwoners met een uitkering hun weg naar werk al eerder hebben gevonden in de aantrekkende economie. Daarnaast zijn er veel statushouders nog onvoldoende ingeburgerd om te kunnen werken. En tot slot ontstaat er geleidelijk een moeilijker bemiddelbare groep. Overigens doet Berg en Dal het best goed in vergelijking met andere gemeenten van dezelfde omvang. Uit de Divosa Benchmark Werk en Inkomen, blijkt dat wij een uitstroom van 46% hebben, terwijl 31 gemeenten van dezelfde omvang een uitstroom van 40% hebben.

In overleg met het WerkBedrijf worden op dit moment afspraken voorbereid over aanpassing van de begeleiding op maat, waaronder motiveringsprogramma's.

- **Van de inwoners die bij de sociale werkvoorziening werken, werken zoveel mogelijk medewerkers bij reguliere bedrijven.**

Het gaat om inwoners die een plek hebben bij de sociale werkvoorziening. Van de groep mensen die daar werken, werkte 66% halverwege 2017 bij een regulier bedrijf. In 2019 willen we dit percentage verhogen. Daarnaast willen we het ziekteverzuim van SW medewerkers verlagen van 16% naar 14%.

Stand van zaken Voorjaarsnota

In het eerste kwartaal van 2019 was de verhouding van inwoners uit Berg en Dal met een Wsw-dienstverband als volgt. 67% was buiten de muren van het WerkBedrijf werkzaam, 24,7% beschut binnen, 2,9% inactief en 5,4% was niet beschikbaar voor werk.

In het eerste kwartaal van 2019 hebben we het niet gehaald om het ziekteverzuim naar 14% te krijgen. Een belangrijke reden is dat de belastbaarheid van de SW medewerkers afneemt, terwijl de productie-eisen gelijk blijven. Die productie-eisen moeten gelijk blijven om de noodzakelijke toegevoegde waarde te halen. Het WerkBedrijf is in 2019 doorgegaan met de speciale ziekteverzuimaanpak. Zij zetten naast de bedrijfsarts een coach Arbeid en Gezondheid in om de wachttijden van de Arbo arts te verkorten en de bedrijfsarts beter te ondersteunen. We zien echter dat we het gestelde percentage ziekteverzuim toch nog niet halen.

- **Het lokale bedrijfsleven is dynamisch en vernieuwend.**

Als vervolg op Het Beste Idee van Berg en Dal hebben we in 2018 een start gemaakt om innovatieve startende bedrijven en ZZP'ers op verschillende manieren te ondersteunen. Zij zijn erg belangrijk voor de lokale economie en zorgen voor vernieuwing, vitaliteit en dynamiek. Zo gaan we een werkplek voor ze creëren, subsidie aanbieden en een startersbijeenkomst organiseren. In 2019 gaan we 3 startende ondernemers verder helpen.

Stand van zaken Voorjaarsnota

Het opzetten van een plek voor jonge startende ondernemers (broedplaats) loopt vertraging op en is onzeker. Het is nog niet gelukt om een betaalbare plek te vinden. Deze onzekerheid zit met name in het beschikbaar stellen van vastgoed door een andere partij. Daarom heeft het college in februari 2019 besloten om een start te maken met de andere twee kernactiviteiten, het vormgeven van het subsidieprogramma en het organiseren van het startersevent. De beleidsregel voor toekenning van de subsidies voor innovatieve starters is in concept gereed. Het is de bedoeling dat we dit programma openen tijdens het startersevent dat we in juni 2019 organiseren. In het najaar vindt de toekenning van de subsidies plaats, wellicht tijdens de bedrijvendag. Het subsidieprogramma kent een budget van € 25.000. Starters kunnen laagdrempelig een aanvraag indienen voor een subsidie van maximaal € 5.000 voor het ontwikkelen en uitvoeren van een innovatief ondernemersplan. Bij de subsidie wordt deskundige ondersteuning aangeboden.

We zijn tevreden als we vijf goede aanvragen hebben en vijf starters geholpen hebben. Bij het startersevent mikken we op ongeveer 30 deelnemers. Verder willen we met minimaal drie bedrijven in contact komen die zich willen vestigen in de broedplaats. We hopen de broedplaats vorm te kunnen geven rond het thema streekproducten.

- **We helpen woningzoekenden met een laag inkomen om een passende woning te vinden.**

We maken afspraken met de woningcorporaties over het bouwen en verkopen van huurwoningen. We verstrekken startersleningen aan starters die geen passende woning kunnen kopen. Als er van een soort woning te weinig zijn, geven we voorrang aan plannen waarin dat soort woningen is opgenomen.

Stand van zaken Voorjaarsnota

De starterslening blijft goed lopen. Tot en met begin maart zijn er 6 leningen verstrekt en zijn er nog 2 in behandeling.

De actualisatie van de gemeentelijke Woonagenda is gestart. Dit doen we samen met de gemeente Heumen en de woningcorporaties. De resultaten verwachten we aan het eind van het tweede kwartaal 2019.

Vooruitlopend hierop worden vooral plannen gestimuleerd die een toegevoegde waarde hebben

ten opzichte van de bestaande woningvoorraad. Hierbij denken we met name aan appartementen en woningen voor 1 en 2-persoonshuishoudens (starters / jongeren en ouderen).

- **De woningen in Berg en Dal zijn van goede kwaliteit. Mensen kunnen goed wonen en blijven wonen.**

We stimuleren het aanpassen van bestaande woningen. We verstrekken momenteel leningen zodat mensen kunnen blijven wonen in hun huis: de zogenoemde blijversleningen. Deze blijverslening functioneert niet goed. We gaan de blijverslening daarom evalueren en kijken of deze kan worden vervangen of aangepast.

We stemmen met onze buurgemeenten af welke woningen waar worden gebouwd, zodat er binnen de regio voldoende keuzevrijheid is voor woningzoekenden.

Stand van zaken Voorjaarsnota

Er is tot op heden nog steeds geen gebruik gemaakt van de blijverslening.

In de subregio Nijmegen zijn nog geen definitieve afspraken gemaakt over de manier waarop we binnen de subregio uitvoering willen geven aan de in 2017 door alle gemeenteraden vastgestelde Woonagenda. Hierover vindt de komende tijd nog bestuurlijke afstemming plaats.

- **Veel woningen in Berg en Dal zijn duurzaam.**

Met de corporaties Waardwonen en Oosterpoort zijn afspraken gemaakt om energielabel A te halen in respectievelijk 2025 en 2030, zo mogelijk eerder.

We starten samen met de corporaties en de gemeente Heumen een pilot waarbij we een bestaande wijk gasloos willen maken.

Gasloos en energieneutraal wonen nemen we als uitgangspunt in alle bouwplannen. We bespreken dit met ontwikkelaars en leggen dit vast in realiseringsovereenkomsten.

De doelstelling voor verduurzaming van de particuliere woningvoorraad valt binnen de gehele duurzaamheidsdoelstelling van een jaarlijkse energiebesparing van 1,5% in de gemeente. In het kader hiervan zetten we ook fors in op het subsidiëren van zonnepanelen en isolatie van woningen.

Stand van zaken Voorjaarsnota

- In de gemeente zijn verschillende initiatieven van burgers, woningcorporaties en/of VVE's om bestaande woningen energiezuiniger te maken, onder andere om voorbereid te zijn op een aardgasvrije toekomst. Wij ondersteunen deze initiatieven.
- Ook zijn we begonnen met de voorbereidingen voor een Warmtevisie. Hierin geven wij aan hoe wij binnen onze gemeente op woongebied op weg gaan naar een aardgasvrije toekomst.
- Uiteraard gaan we ook door met successen zoals het Loket Duurzaam Wonen Plus en de stimuleringsregelingen. Hiermee blijven wij onze inwoners ondersteunen met informatie, subsidies en leningen om woningen te verduurzamen.

- **We gaan de Woonagenda evalueren.**

Om in de snel veranderende woningmarkt de juiste keuzen voor de korte en lange termijn te kunnen maken, evalueren we in 2019 de Woonagenda Berg en Dal uit 2017. Daarin nemen we onder andere ook mee:

- Wat kunnen we doen om nieuwe woningen toekomstbestendig en energie neutraal te laten zijn;
- Op welke wijze kunnen we tegemoet komen aan de woonwensen van het stijgende aantal huishoudens met senioren?
- Hoe groot is de vraag naar vrije bouwkavels en hoe kunnen we bijbehorend aanbod creëren?

Stand van zaken Voorjaarsnota

In de evaluatie van de Woonagenda wordt onder andere ook de specifieke woningvraag van jongeren/ starters bekeken. Oosterpoort en Waardwonen zijn mede-opdrachtgever van het onderzoek. Een deel van het traject doorlopen we samen met de gemeente Heumen, welke een vergelijkbare onderzoeksopdracht heeft vastgesteld.

- **Als opdrachtgever zijn wij duidelijk wat we van samenwerkingsverbanden verwachten.**

We zijn opdrachtgever voor samenwerkingsverbanden zoals de omgevingsdienst, de modulair gemeenschappelijke regeling, het Gemeenschappelijk Orgaan, enzovoorts. Onze opdrachten aan de samenwerkingsverbanden bestaan grofweg uit 2 delen: inhoud en financiën. Wat willen we bereiken en hoeveel mag dit kosten?

We gaan de opdrachten die we aan de samenwerkingsverbanden geven, kritisch doornemen en bekijken waar we de opdracht scherper kunnen maken.

Stand van zaken Voorjaarsnota

Voor de GGD, VRGZ en het Werkbedrijf (MGR) worden dit jaar meerjarenvisies opgesteld. Wij hebben extra aandacht voor de opdrachtformulering: stellen we op het goede moment kaders, zijn ze duidelijk.

Tijdens de thema avond 'wij zijn de regio' hebben we opgehaald hoe de raad betrokken wil worden in het opstellen van de meerjarenvisie van de GGD. Tijdens de carroussel op 22 mei is daar een vervolg op en willen we kaders meegeven aan de GGD.

We organiseren komend kwartaal een casusmiddag (ambtelijk) samen met de ODRN en VRGZ waarin we nagaan hoe we de opdrachtformulering en samenwerking tussen gemeente-ODRN-VRGZ kunnen verbeteren.

- **We betrekken de raad op verschillende manieren in de samenwerking die we met andere gemeenten hebben.**

De raads werkgroep Samenwerkingen wordt gecontinueerd. Daarin bespreken we:

- Onze opdrachten naar de samenwerkingen: zijn we duidelijk en hoe sturen we?
- Wat raadsleden in de samenleving hebben opgehaald over de effecten van de samenwerkingen.

Portefeuillehouders koppelen duidelijk terug naar de raad over zaken die spelen in de samenwerkingen.

We organiseren zelf een avond "Wij zijn de regio". Dit doen we daarna ook met andere gemeentes in het Rijk van Nijmegen.

Stand van zaken Voorjaarsnota

Op 20 februari 2019 is de raadsavond "wij zijn de regio" geweest. Er is besproken hoe je als raad kunt reageren in bepaalde probleemsituaties binnen samenwerkingsverbanden.

De avond in de regio Rijk van Nijmegen met andere raden is op 18 maart geweest. Het onderwerp was 'grip op samenwerking'. De avond krijgt een vervolg. 1 tot 2x per jaar wordt een regionale raadsavond georganiseerd over samenwerking. Dat kan ook inhoudelijk zijn op 1 onderwerp waarop we samenwerken (bijvoorbeeld gezondheid – GGD).

De regionale gemeenteraden hebben aangegeven eerder betrokken te willen worden, zoals bijvoorbeeld bij het Regionaal WerkBedrijf gebeurt met de Kaderbrief.

Door de raads werkgroep Samenwerking is de DAR onderzocht. Voor de komende periode staan de MGR en ODRN op stapel.

- **De sturing op samenwerkingsverbanden maken we efficiënter.**

We willen het planning en control proces vereenvoudigen. We willen hierin meer samen met andere gemeenten optrekken.

Stand van zaken Voorjaarsnota

We hebben samen met de ODRN en 5 andere gemeenten (ambtelijk) onderzocht hoe we onze opdrachten naar de ODRN scherper kunnen krijgen. De P&C cyclus was hierin een belangrijk onderdeel, maar ook het benoemen van ontwikkelingen die de komende tijd op ons afkomen. Komend kwartaal krijgt het AB de bevindingen voorgelegd en daarna worden deze breder verspreid.

- **We kunnen de regio beter vinden op thema's die wij belangrijk vinden.**

Wij zitten in verschillende regionale verbanden. Bijvoorbeeld in het Rijk van Nijmegen, de regio Arnhem-Nijmegen en de Euregio. Wij zijn nadrukkelijk betrokken bij wat deze regio's belangrijk vinden en kunnen de kansen die daar voor ons liggen beter benutten.

Stand van zaken Voorjaarsnota

Naar aanleiding van de collegeontmoeting in het Rijk van Nijmegen in december 2018 hebben de secretarissen in de regio besloten 1 tot 2x per jaar een collegeontmoeting in de regio te willen organiseren. Onderwerpen die in december door de colleges zijn genoemd zullen de ondergrond vormen voor de ontmoetingen.

In de regio Arnhem Nijmegen verloopt de samenwerking niet optimaal. Er zijn veel overlegstructuren zonder veel samenhang. Dit komt de regio niet ten goede: het is moeilijk gemeentegrensoverschrijdende afspraken te maken en de lobby richting Den Haag en Brussel is lastig als je niet 1 gezicht hebt. Gevolg is dat onze regio daalt in de lijst van aantrekkelijke, economische regio's. Er wordt nu onderzocht hoe de samenwerking beter kan. Hierover komt rond de zomer een voorstel.

- **Samenwerkingen die niet de gewenste effecten opleveren indien mogelijk beëindigen of afslanken.**

We bekijken of we het doelgroepenvervoer vanaf 2020 anders kunnen organiseren.

Stand van zaken Voorjaarsnota

Op 25 april 2020 heeft de raad besloten over het uitvoeren van ons doelgroepenvervoer door de BVO DRAN vanaf medio 2020. De uitvoering van het Wmo-vervoer en het leerlingenvervoer door de BVO DRAN wordt gecontinueerd.

- **In de periode 2017-2020 stijgen de toeristische bestedingen met 4%.**

Ook het aantal toeristische bezoeken en overnachtingen willen we laten stijgen met 4%.

In 2019 vindt er een periodiek regionaal onderzoek plaats naar de bestedingen in het Rijk van Nijmegen en kunnen we zien of en in welke mate de bestedingen zijn gestegen.

Stand van zaken Voorjaarsnota

Het onderzoek naar de bestedingen is nog niet uitgevoerd door Toerisme Veluwe Arnhem Nijmegen (voorheen RBT KAN). We verwachten halverwege het jaar meer informatie hierover. Het aantal overnachtingen steeg van 404.855 in 2016 naar 443.394 in 2018. De beoogde stijging is daarmee in de afgelopen jaren ruim bereikt.

- **We zetten in op behoud van onze musea.**

Voor het Bevrijdingsmuseum is reeds geld gereserveerd. Daar waar mogelijk faciliteren wij het bevrijdingsmuseum zodat het museum tijdig kan worden geopend voorafgaande aan de herdenkingen in 2019.

Met Orientalis voeren wij nadere gesprekken om te komen tot een haalbaar plan tot behoud van dit (te vernieuwen) museum. Daarna kan bekeken worden in hoeverre de gemeente (en andere overheden) hieraan moeten bijdragen.

Stand van zaken Voorjaarsnota

Bevrijdingsmuseum

In het verleden heeft de gemeente, onder voorwaarden, een bedrag van € 600.000 toegezegd. Aan de gestelde voorwaarden is voldaan zodat het gehele bedrag is betaald. Er is ook een duurzaamheidslening door de gemeente verstrekt. Deze bijdragen maken deel uit van het sluitende financieringsplan dat de bouw mogelijk maakt. De bouw van het nieuwe museum is begonnen. De verwachting is dat het half 2019 klaar is, in ieder geval voor het begin van de 75-jarige herdenking van Market Garden in september 2019.

Museumpark Orientalis

Van Museumpark Orientalis hebben we een nieuw plan ontvangen. De raad heeft hiervoor op 25 april 2019 € 600.000 beschikbaar gesteld.

• Toeristen die zorg nodig hebben, kunnen op vakantie in onze gemeente.

Toeristen die zorg nodig hebben, hebben de keuze uit verschillende vakantie arrangementen in Berg en Dal ("Zorgeloos op vakantie in het Rijk van Nijmegen"). We werken in dit traject nauw samen met de regio Rijk van Nijmegen.

We brengen de geschikte accommodaties en attracties via een (landelijk) systeem in kaart.

We laten een toegankelijkheidsscan uitvoeren en gaan aan de hand hiervan met de toeristische bedrijven deze (nog) toegankelijker maken.

We onderzoeken de financieringsmogelijkheden bij de provincie, de Euregio en bij andere partijen.

In de openbare ruimte worden vanaf 2019 aanpassingen gedaan, zodat onze gemeente toegankelijker wordt (zie ook Programma 'Onze buurt').

Stand van zaken Voorjaarsnota

De eerste aanvragen voor een toegankelijkheidsscan van toeristische bedrijven hebben wij ontvangen. Organisatie Ongehinderd voert deze scans nog in de eerste helft van 2019 uit. Deze bedrijven komen in de landelijke app van Ongehinderd waar al 80.000 mensen gebruik van maken. In maart 2019 heeft de Groesbeekse groepsaccommodatie Heuvelrijk het eerste keurmerk voor Toegankelijkheid ontvangen, mede naar aanleiding van de door ons gesubsidieerde toegankelijkheidsscan.

• Wandelaars weten onze gemeente te vinden.

We doen mee aan de wedstrijd "wandelgemeente van het jaar". Dat betekent dat onze wandelwebsite in 2019 klaar is, we de wandelmogelijkheden en routes in beeld hebben zodat bij meldingen beheerders meteen kunnen optreden. We geven uitvoering aan het communicatieplan "Regie op wandelen".

We realiseren een aantal dorpsommetjes samen met inwoners uit de dorpen.

We zorgen ervoor dat er ook routes en/of wandelmogelijkheden toegankelijk zijn voor minder validen.

Stand van zaken Voorjaarsnota

In overleg met partnerorganisaties is besloten om ons in 2020 op te geven als 'wandelgemeente van het jaar'. Hiermee haken we aan op het thema N70 wandelroute 50 jaar in 2020. Dit thema zal ook gebruikt worden voor de Landschapsparade 2020.

Alle bestaande bankjes in het buitengebied zijn geïnventariseerd en er is een voorstel gedaan voor 22 nieuwe bankjes op strategische plekken en vervanging van slechte of verouderde bankjes. De plaatsing en vervanging zal fasegewijs in 2019 plaatsvinden. Met het waterschap zijn we overeen gekomen dat er gewandeld mag worden over de schouwpaden langs A-watgangen. De opdracht tot het maken en plaatsen van de noodzakelijke toegangsbordjes en enkele loopplanken is uitgezet.

De Dorpsommetjes voor Berg en Dal zijn klaar. We werken nu aan het ommetje van Kekerdome en starten met het ommetje van Leuth. Aan een ommetje voor De Horst wordt gedacht.

We kijken of bij de viering van N70 50 jaar ook aandacht kan worden besteed aan de toegankelijkheid en begaanbaarheid voor minder validen.

- **Toeristen weten waarom ze Berg en Dal moeten bezoeken.**

De informatiefolder met bezienswaardigheden is in 2019 klaar. We delen actief het ontwikkelde promotiemateriaal (films, foto's) via toeristische ondernemers, RBT KAN en STER.

We investeren in Duitse marktbewerking en trekken daarmee Duitse toeristen.

We hebben geïnvesteerd in een informatie- en promotietoolkit voor ondernemers.

In 2019 evalueren we of ondernemers deze goed gebruiken of dat er aanpassingen nodig zijn.

We promoten vóór het toeristisch seizoen de complete folder met aanbod van Berg en Dal.

Stand van zaken Voorjaarsnota

We zijn nu bezig met de inhoud en opmaak van de informatiemap. Hierin staan de toppers van onze gemeente, fietssuggesties en overige informatie. Het ziet er naar uit dat we deze voor het toeristisch seizoen klaar hebben voor bezoekers.

- **Fietsers weten onze gemeente te vinden.**

Wij blijven jaarlijks ons fietsroutenetwerk verbeteren en uitbreiden. Dit ten behoeve van toerisme, maar ook voor verbetering van woon- werkverkeer. We gaan de fietsverbinding Dennenkamp – Driestenenpad/Gelleloan aanleggen in 2020. Voor verdere acties op dit vlak zie onder programma 'Onze buurt'.

Stand van zaken Voorjaarsnota

De studie naar de fietsverbinding Dennenkamp/Gelleloan loopt op dit moment.

Ook loopt er een studie naar de fietsverbindingen rond Leuth, en tevens een variantenstudie voor de uitwerking van een fietspad Ooij-Erlecom.

Verder gaan we de Ubbergseweg (tussen Nijmegen en Ubbergen) inrichten als fietsstraat. Samen met de gemeente Nijmegen werken we dit plan op dit moment concreet uit.

Het beheer en waar mogelijk verbeteren van het fietsknooppuntennetwerk en overige fietsbewegwijzering in de gemeente is een doorlopende activiteit.

- **Berg en Dal wordt een Green Destination.**

Green Destinations is een tool om duurzaamheid en toerisme te verbinden. Vanuit toeristisch oogpunt biedt het kansen om ons te positioneren en verder te ontwikkelen als groene, duurzame bestemming en daarmee een nieuwe doelgroep te bereiken. Vanuit duurzaamheid biedt het kansen om de toeristische sector te motiveren en activeren om te verduurzamen met aandacht voor de thema's milieu, mens, landschap, cultuur.

Op 27 september 2018 ontvingen we een Green Destinations Award. Met de aanbevelingen die hieruit volgen, gaan we in 2019 aan de slag.

We willen een startbijeenkomst organiseren waarin we samen met de (regionale) evenementenorganisaties kijken hoe we onze evenementen kunnen verduurzamen.

Stand van zaken Voorjaarsnota

Met de Stichting Toerisme en Recreatie Berg en Dal peilen we de interesse voor het thema duurzaamheid en behoefte aan kennis bij onze toeristische ondernemers. De uitkomsten hiervan verwachten we rond mei. We sluiten aan bij de Bedrijvendag dit najaar.

- **We ontvangen een groot aantal bezoekers in verband met Market Garden 2019.**

We organiseren in samenwerking met lokale en regionale organisaties diverse evenementen en activiteiten die veel bezoekers aantrekken, niet allen tijdens "75 jaar vrijheid", maar ook daarna.

We spannen ons extra in om de polder nauw te betrekken door plaatsen en verhalen zichtbaar te maken.

We bieden de basisscholen een educatieprogramma aan met verhalen uit de oorlog en excursies in onze gemeente.

We plaatsen borden met informatie over de Tweede Wereldoorlog in respectievelijk Beek, Leuth, Millingen en Heilig Landstichting.

Stand van zaken Voorjaarsnota

De voorbereidingen voor 75 jaar vrijheid verlopen naar wens. Ook de samenwerking met regiogemeenten verloopt goed. Ook de polder is nauw betrokken bij de plannen. Onder andere bij het realiseren van een kunstwerk en een route vanaf de Thornsche Molen.

Het paneel in Heilig Landstichting en Leuth is geplaatst in samenwerking met de Groesbeek Airborne Vrienden. Die van Beek is op de Duitse vertaling na klaar en het paneel in Millingen onthullen we waarschijnlijk in oktober.

De activiteiten concentreren zich in september 2019, februari 2020 en mei 2020. Er zijn ook doorlopende activiteiten, zoals exposities, en blijvende herinneringen, zoals het monument Water als Wapen nabij de Querdam.

• Er is een fiets- voetveerverbinding tussen Ooij en Bemmelen

Dit is een burgerinitiatief vanuit de gemeente Lingewaard. Op dit moment loopt er een onderzoek naar de haalbaarheid van zo'n verbinding. Als dit positief wordt afgerond, dan willen we in mei 2019 starten met een fiets-voetveerverbinding (seizoen mei tot oktober).

Stand van zaken Voorjaarsnota

Uit het haalbaarheidsonderzoek is gebleken dat er op voorhand geen belemmeringen zijn. Alle partijen (Staatsbosbeheer, Rijkswaterstaat, Rijksvastgoedbedrijf) zijn bereid om mee te werken. Inmiddels is er een exploitant gevonden die interesse heeft voor de exploitatie van het veer. Veel financiële en juridische zaken moeten we nog uitzoeken en zijn onzeker. Ons streven is in mei 2020 te varen. In juni zijn er 2 bijeenkomsten gepland in de gemeente Lingewaard en Berg en Dal om bewoners en andere geïnteresseerden te informeren over de stand van zaken.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2018	Raming 2019 Primair	Mutatie t/m VJN	Raming 2019 na VJN	Raming 2020	Raming 2021	Raming 2022
Lasten	-8.811	-6.688	-913	-7.601	-6.646	-6.638	-6.672
Baten	3.627	1.369	486	1.854	1.382	1.444	1.401
Totaal programma	-5.184	-5.320	-427	-5.747	-5.264	-5.194	-5.270

Toelichting verschillen Primaire begroting - Voorjaarsnota

In onderstaande tabel zijn de mutaties op dit programma weergegeven. Daaronder zijn de mutaties toegelicht.

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	Invest.
1. Mutaties tot Voorjaarsnota					
<i>Besluitvorming tot Voorjaarsnota:</i>					
1.1 1e begrotingswijziging	3	4	6	6	-
1.2 Bouwplan Oefenhoek Millingen	-96	-	-	-	-96
1.3 Invulling rekenkamerfunctie	-30	-30	-30	-30	-
1.4 Behoud Museumpark Orientalis	-200	-	-	-	-
1.5 Grondexploitatie Bedrijventerrein Hulsbeek	-	-	-	-	-700
Totaal mutaties tot Voorjaarsnota	-323	-26	-24	-24	-796
2. Mutaties Voorjaarsnota					
2.1 Opbrengst toeristenbelasting	40	-	-	-	-
2.2 Regioprogramma Rijk van Nijmegen 75 jaar vrijheid	-40	-40	-	-	-
2.3 Statushouders	-40	-40	-	-	-
Administratieve overboeking	-64	68	68	68	-
Afrondingsverschillen	-	-	1	1	-
Totaal mutaties Voorjaarsnota	-104	-12	69	69	-
Totaal mutaties programma 3	-427	-38	45	45	-796

1.1 1e begrotingswijziging

Nadat de programmabegroting 2019 is aangeboden aan de raad hebben zich een aantal ontwikkelingen voorgedaan. Deze ontwikkelingen zijn verwerkt in de 1e begrotingswijziging en leiden per saldo tot een positieve bijstelling van de begroting met € 474.000. Zie ook de programma's Inwoner, Onze buurt en Ons geld (1.1). De 1e begrotingswijziging is tegelijk met de begrotingsbehandeling door de raad vastgesteld. Voor dit programma gaat het om:

- Reïntegratietrajecten MGR € 3.000

1.2 Bouwplan Oefenhoek Millingen

Op 31 januari 2019 heeft de raad ingestemd met de bijstelling van het bouwplan Oefenhoek Millingen aan de Rijn. Per saldo komt € 96.000 van de kosten voor rekening van de gemeente. Er is besloten om dit bedrag te dekken uit de Algemene reserve. Zie ook programma Ons geld (1.9).

1.3 Invulling rekenkamerfunctie

Op 14 maart 2019 heeft de raad besloten om in totaal een budget van € 36.000 op te nemen in de begroting voor invulling van de rekenkamerfunctie. Dit leidt tot een structurele uitzetting van de begroting met € 30.000.

1.4 Behoud Museumpark Orientalis

Op 25 april heeft de raad besloten om uit de Algemene reserve € 600.000 te reserveren voor het behoud van Museumpark Orientalis. Van dit totale bedrag stellen we nu € 200.000 betaalbaar aan Orientalis. Het resterende bedrag van € 400.000 nemen we op in de reserve lopende projecten. Dit bedrag wordt (deels) betaalbaar gesteld na goedkeuring door het college op verschillende momenten. Zie ook programma Ons geld voor de mutaties in de reserves (1.13).

1.5 Grondexploitatie Bedrijventerrein Hulsbeek

Op 25 april heeft de raad een krediet van € 699.531 beschikbaar gesteld voor realisatie van Bedrijventerrein Hulsbeek. Hiervoor is een grondexploitatie geopend.

2.1 Opbrengst toeristenbelasting

Op basis van de aangiften toeristenbelasting over het jaar 2018 verhogen we de opbrengst toeristenbelasting met € 40.000.

2.2 Regioprogramma Rijk van Nijmegen 75 jaar vrijheid

Van september 2019 tot en met mei 2020 herdenkt en viert Gelderland 75 jaar bevrijding, vrede en vrijheid. De bijdrage voor onze gemeente is € 100.000 per jaar in 2019 en 2020. Deze kosten dekken we binnen de bestaande budgetten van Toerisme (€ 60.000 per jaar) en de reserve lopende projecten (€ 40.000 per jaar). Zie ook programma Ons geld (2.4). Per saldo heeft deze mutatie geen invloed op het begrotingssaldo.

2.3 Statushouders

Per 2021 komt de regierol van de inburgeraars bij de gemeenten te liggen. Tot deze datum krijgen de gemeenten extra rijksgeeld om de huidige groep inburgeraars alvast beter te begeleiden naar een hoger taalniveau en daarmee een betere kans op werk. In 2019 en 2020 ontvangen we via de algemene uitkering € 40.000. Deze middelen zetten we voor deze regierol in. Zie ook programma Ons geld (2.7).

Administratieve overboeking

Dit zijn beschikbare budgetten die we op een ander programma inzetten. Deze administratieve overboeking moet de raad goedkeuren.

Beleidskaders

Wet gemeenschappelijke regelingen

De re-integratieverordening MGR

Re-integratieverordening-rijk-van-nijmegen

Nadere-regels-en-beleidsregels-re-integratieverordening-participatiewet-mgr-rijk-van-nijmegen

De financiële verordening MGR

Inkoopbeleid MGR

Het Werkbedrijf

Inrichtingsplan-module-werkbedrijf

Werkzoekende

Sociaal Maatschappelijke Visie 2015

Sterke werkwoorden

Werk is de uitkomst

Visie document Millingen aan de Rijn, Ubbergen en Groesbeek

Structuurvisie Berg en Dal

Economische Visie Hier wordt gewerkt

Kadernota Toerisme Van trots naar topbestemming

Integraal toezicht en handhavingsbeleid

Notitie grondexploitatie van de commissie BBV

Strategische agenda 2020 Euregio

Verbonden partijen

- Bedrijfsvoeringsorganisatie Doelgroepenvervoer Regio Arnhem Nijmegen
- Euregio (Rhein-Waal)
- Gemeenschappelijk Orgaan regio Arnhem Nijmegen
- Grenzland Draisine GMBH
- Modulaire Gemeenschappelijke Regeling
- Omgevingsdienst Rijk van Nijmegen
- Regionaal Bureau voor Toerisme Arnhem Nijmegen

Ons geld

In dit programma staat:

- waar ons geld vandaan komt: overzicht van de algemene dekkingsmiddelen (inclusief treasury en reserves);
- hoeveel vennootschapsbelasting we moeten betalen;
- hoe we het bedrag voor dingen hebben besteed, die we niet hadden kunnen voorzien.

Stand van zaken Voorjaarsnota

Er zijn geen nieuwe beleidsontwikkelingen binnen het programma Ons geld. Onderstaande link leidt naar de tekst van de begroting 2019.

Onder het kopje 'Financiën' zijn wel mutaties opgenomen en toegelicht.

Programma Ons Geld Programmabegroting 2019

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2018	Raming 2019 Primair	Mutatie t/m VJN	Raming 2019 na VJN	Raming 2020	Raming 2021	Raming 2022
Lasten	-11.784	-6.347	-956	-7.303	-6.018	-6.305	-6.537
Baten	69.429	67.198	1.792	68.990	66.341	66.481	66.737
Totaal programma	57.645	60.851	837	61.687	60.322	60.176	60.200

Toelichting verschillen Primaire begroting - Voorjaarsnota

In onderstaande tabel zijn de mutaties op dit programma weergegeven. Daaronder zijn de mutaties toegelicht.

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	Invest.
1. Mutaties tot Voorjaarsnota					
<i>Besluitvorming tot Voorjaarsnota:</i>					
1.1 1e begrotingswijziging	-161	-69	-154	-53	-
1.2 Aangenomen amendementen tijdens begrotingsbehandeling	-400	-	-	-	-
1.3 Extra budget subsidie energiebesparende maatregelen woningen	500	-	-	-	-
1.4 Extra budget Stimuleringslening duurzame maatregelen non-prof	4	4	4	4	-
1.5 Extra budget Duurzaamheidslening particulieren	4	4	4	4	-
1.6 Investeringsbijdrage verduurzaming Montessoricollege Groesbeek	3	3	3	3	-
1.7 Grenscorrectie Nijmegen - Berg en Dal					
- Bijdrage gemeente Nijmegen	150	-	-	-	-
- Dotatie aan algemene reserve	-150	-	-	-	-
1.8 Actieplan Duurzaamheid 2019-2023	160	-	-	-	-
1.9 Bouwplan Oefenhoek Millingen	96	-	-	-	-
1.10 Haalbaarheidsonderzoek verplaatsing Mallemolen	45	-	-	-	-
1.11 Inzet reserve aankoop kunstwerken voor kunstwerk rotonde Zevenheuvelenweg/Nieuweweg	77	-	-	-	-
1.12 Formatie-uitbreiding beleids capaciteit Sociaal domein	120	90	45	-	-

1.13 Behoud Museumpark Orientalis					
- Bijdrage uit algemene reserve	600	-	-	-	-
- Dotatie aan reserve lopende projecten	-400	-	-	-	-

Totaal mutaties tot Voorjaarsnota	648	32	-98	-42	-

2. Mutaties Voorjaarsnota

2.1 Inzet post onvoorzien t.b.v. verplaatsing kunstwerk "Hemel en aa	9	-	-	-	-
2.2 Inzet Algemene reserve voor regiobegroting Wmo en Jeugdhulp	27	-	-	-	-
2.3 Algemene uitkering gemeentefonds	-91	-73	-73	-72	-
2.4 Regioprogramma Rijk van Nijmegen 75 jaar vrijheid	40	40	-	-	-
2.5 Bijdrage algemene reserve openstelling milieustraat	50	-	-	-	-
2.6 Dividenduitkering BNG	115	115	115	115	-
2.7 Extra rijks gelden voor statushouders	40	40	-	-	-
Afrondingsverschillen	-1	-1	-1	-1	-

Totaal mutaties Voorjaarsnota	189	121	41	42	-

Totaal mutaties programma 4	837	153	-57	-	-

1.1 1e begrotingswijziging

Nadat de programmabegroting 2019 is aangeboden aan de raad hebben zich een aantal ontwikkelingen voorgedaan. Deze ontwikkelingen zijn verwerkt in de 1e begrotingswijziging en leiden per saldo tot een positieve bijstelling van de begroting met € 474.000. Zie ook de programma's Inwoner, Onze buurt en Onze gemeente (1.1). De 1e begrotingswijziging is tegelijk met de begrotingsbehandeling door de raad vastgesteld. Voor dit programma gaat het om:

- Algemene uitkering € - 150.000
  - Inzet algemene reserve voor sociaal domein € - 11.000
- € - 161.000

1.2 Aangenomen moties en amendementen tijdens begrotingsbehandeling

Tijdens de begrotingsbehandeling op 1 november 2018 is een aantal moties en amendementen aangenomen. Deze zijn verwerkt in de begroting. Voor dit programma gaat het om het een bedrag van € 400.000 voor extra maatregelen om extreme wateroverlast tegen te gaan. Dit bedrag is in de bestemmingsreserve 'aankpak extreme wateroverlast' gestort.

1.3 Extra budget subsidie energiebesparende maatregelen woningen

In de raadsvergadering van 27 september 2018 heeft de gemeenteraad een bedrag van € 500.000 beschikbaar gesteld als aanvullend budget voor de subsidie energiebesparende maatregelen woningen voor 2019. Ook is besloten om dit bedrag uit de algemene reserve te halen. Zie ook programma Onze buurt (1.3).

1.4 Extra budget Stimuleringslening duurzame maatregelen non-profitorganisaties

De gemeente Berg en Dal heeft als ambitie om in 2050 klimaatneutraal te zijn. Op 8 november 2018 heeft de raad een extra budget van € 1.000.000 beschikbaar gesteld voor de Stimuleringslening duurzame maatregelen non-profitorganisaties. Verenigingen en stichtingen hebben de mogelijkheid om tegen een lage rente een lening af te sluiten voor het treffen van duurzaamheidsmaatregelen. Deze extra middelen (€ 1.000.000) zijn gestort in het fonds bij de SVn die voor ons de uitvoering van de regeling verzorgt. Op dit programma leidt dit tot een voordeel van € 4.000. Zie ook programma Onze buurt (1.4).

1.5 Extra budget Duurzaamheidslening particulieren

De gemeente Berg en Dal heeft als ambitie om in 2050 klimaatneutraal te zijn.

Op 8 november 2018 heeft de raad een extra budget van € 1.000.000 beschikbaar gesteld voor de Duurzaamheidslening voor particulieren. Particuliere woningeigenaren en huurders hebben de mogelijkheid om tegen een lage rente een lening af te sluiten voor het treffen van duurzaamheidsmaatregelen.

Deze extra middelen (€ 1.000.000) zijn gestort in het fonds bij de SVn die voor ons de uitvoering van de regeling verzorgt. Op dit programma leidt dat tot een voordeel van € 4.000. Zie ook programma Onze buurt (1.5).

1.6 Investeringsbijdrage verduurzaming Montessoricollege Groesbeek

Op 8 november 2018 heeft de raad een investeringsbijdrage van € 41.685 toegekend aan het Montessoricollege voor het aanbrengen van zonnepanelen en LED-verlichting. Dit bedrag is gedekt uit de algemene reserve. Op grond van de regelgeving moeten we deze investeringsbijdrage activeren. Daarom hebben we het bedrag van € 41.685 gestort in de bestemmingsreserve dekking kapitaallasten. Hierdoor zijn de kapitaallasten tijdens de looptijd van de investering volledig gedekt. Zie ook programma Inwoner (1.3).

1.7 Grenscorrectie Nijmegen - Berg en Dal

In 2018 is besloten om een aantal grenscorrecties tussen de gemeente Nijmegen en Berg en Dal vast te stellen. Wij ontvangen van de gemeente Nijmegen een eenmalige afkoopsom van € 150.000. Dit bedrag storten we in de Algemene reserve.

1.8 Actieplan Duurzaamheid 2019-2023

Op 31 januari 2019 heeft de raad het Actieplan Duurzaamheid 2019-2023 vastgesteld. Er is besloten om structurele formatie beschikbaar te stellen voor 'duurzaam inkopen' (zie programma Overhead 1.1). Er is ook besloten om een beleidsmedewerker duurzaamheid aan te stellen. Dat leidt tot structurele meerkosten van € 80.000 per jaar. Daarnaast is voor 2019 een bedrag van € 80.000 beschikbaar gesteld voor het opstellen van een Warmtevisie en de pilot "Aardgasvrij maken van bestaande woningen". Ook is besloten om de kosten voor 2019 (€ 160.000) te dekken uit de Algemene reserve. Dat leidt op dit programma tot een eenmalig voordeel van € 160.000. Zie ook programma Onze buurt (1.7).

1.9 Bouwplan Oefenhoek Millingen

Op 31 januari 2019 heeft de raad ingestemd met de bijstelling van het bouwplan Oefenhoek Millingen aan de Rijn. Per saldo komt € 96.000 van de kosten voor rekening van de gemeente. Er is besloten om dit bedrag te dekken uit de Algemene reserve. Dat leidt op dit programma tot een eenmalig voordeel van € 96.000. Zie ook programma Onze gemeente (1.2).

1.10 Haalbaarheidsonderzoek verplaatsing Mallemolen

Op 14 maart 2019 heeft de raad € 45.000 beschikbaar gesteld voor een haalbaarheidsonderzoek van verplaatsing van de Mallemolen naar het Marktpllein. Ook is besloten om dit bedrag uit de algemene reserve te halen. Zie ook programma Inwoner (1.4).

1.11 Kunstwerk rotonde Zevenheuvelenweg/Nieuweweg

Op 14 maart 2019 heeft de raad besloten om € 76.650 beschikbaar te stellen voor het kunstwerk op de rotonde Zevenheuvelenweg/ Nieuweweg. Deze kosten dekken we door inzet van de reserve Aankoop kunstwerken. Zie ook programma Onze buurt (1.8).

1.12 Formatie-uitbreiding beleidscapaciteit Sociaal domein

Sinds 2015 hebben de gemeenten nieuwe taken gekregen op het terrein van jeugdzorg en maatschappelijke ondersteuning. Zonder extra beleidscapaciteit kunnen we de transitie van het sociaal domein en 'grip op kosten' niet uitvoeren. Daarom heeft de raad op 14 maart 2019 besloten de beleidscapaciteit voor het sociaal domein uit te breiden. Het tekort op het

sociaal domein stijgt hierdoor met € 180.000 structureel. Dit tekort bouwen we in vier jaar af tot 0. Dit doen we in stappen van 25% per jaar (25-50-75-100%) door ombuigingsmaatregelen te nemen. Het restant dekken we in de jaren 2019 tot en met 2021 door aanwending van de algemene reserve (75-50-25-0%). Voor 2019 zijn de extra kosten € 120.000, omdat het personeel in de loop van 2019 in dienst komt. Dit bedrag brengen we ten laste van de algemene reserve. De jaren daarna dekken we de extra kosten deels door aanwending van de reserve en de te nemen ombuigingsmaatregelen. Op dit programma leidt dit tot een voordeel van € 120.000 in 2019 dat afloopt naar 0 in 2022. Zie ook programma Inwoner (1.5).

1.13 Behoud Museumpark Orientalis

Op 25 april heeft de raad besloten om uit de Algemene reserve € 600.000 te reserveren voor het behoud van Museumpark Orientalis. Van dit totale bedrag stellen we nu € 200.000 betaalbaar aan Orientalis. Het resterende bedrag van € 400.000 nemen we op in de reserve lopende projecten. Dit bedrag wordt (deels) betaalbaar gesteld na goedkeuring door het college op verschillende momenten. Zie ook programma Onze gemeente (1.4).

2.1 Inzet post onvoorzien voor verplaatsing kunstwerk "Hemel en aarde"

In 2018 is het kunstwerk "Hemel en aarde" verwijderd uit de speeltuin bij de Nonnenkamp in Millingen aan de Rijn. Er is gezocht naar een nieuwe plek voor het kunstwerk. Het college heeft besloten het kunstwerk te renoveren en te herplaatsen op begraafplaats Vossengraaf in Millingen aan de Rijn. Er is ook besloten om de kosten van € 9.000 te dekken ten laste van de post onvoorzien. Per saldo leidt dit dus niet tot een uitzetting van de begroting. Zie ook programma Onze buurt (2.1).

2.2 Inzet Algemene reserve voor regiobegroting Wmo en Jeugdhulp 2019

We werken in de regio Rijk van Nijmegen samen op het gebied van Wmo en Jeugdhulp. De samenwerkingsovereenkomst en regiobegroting voor Wmo en Jeugdhulp 2019 zijn geactualiseerd. Voor onze gemeente leidt dit in 2019 tot meerkosten van € 28.053. Hiervan is € 27.221 incidenteel. Dit is een investering op extra inzet op kwaliteit en kostenbesparing. Het structurele deel nemen we mee in de taakstellende bezuiniging. Het college stelt voor deze incidentele meerkosten te dekken ten laste van de Algemene reserve. Dat leidt op dit programma tot een eenmalig voordeel van € 27.221. Zie ook programma Inwoner (2.1).

2.3 Algemene uitkering gemeentefonds

De algemene uitkering is bijgesteld volgens de decembercirculaire 2018. De bijstelling leidt tot een nadeel van € 91.000 in 2019 en € 73.000 vanaf 2020.

De aanpassing van maatstaven en eenheden (bijvoorbeeld aantal inwoners, uitkeringsgerechtigden, woningen) leidt tot een nadeel van € 96.000. Daarnaast heeft het rijk besloten om een deel van de rijksuitkering voor verbetering van de schuldhulpverlening en armoedebeleid 2019 (€ 17.000) naar voren te halen en uitgekeerd in 2018. Zie ook programma Inwoner (2.3).

We nemen deel aan de Brede regeling Combinatiefunctie 2019-2022. Daardoor ontvangen we € 23.000 meer aan rijksmiddelen. Omdat we deze extra middelen aan deze regeling moeten besteden verhogen we het uitgavenbudget ook met dit bedrag. Zie programma Onze buurt (2.6).

2.4 Regioprogramma Rijk van Nijmegen 75 jaar vrijheid

Van september 2019 tot en met mei 2020 herdenkt en viert Gelderland 75 jaar bevrijding, vrede en vrijheid. De bijdrage voor onze gemeente is € 100.000 per jaar in 2019 en 2020. Deze kosten dekken we binnen de bestaande budgetten van Toerisme (€ 60.000 per jaar) en de reserve lopende projecten (€ 40.000 per jaar). Zie ook programma Onze gemeente (2.2). Per saldo heeft deze mutatie geen invloed op het begrotingssaldo.

2.5 Bijdrage Algemene reserve voor handhaving huidige openstelling milieustraten

Het college stelt voor om de huidige openstelling van de milieustraten te handhaven. De meerkosten hiervan zijn € 50.000 per jaar. Het voorstel is om deze meerkosten voor 2019 te dekken ten laste van de algemene reserve. Zie ook programma Onze buurt (2.7).

2.6 Dividenduitkering BNG

We hebben over 2018 een hogere dividenduitkering ontvangen van de BNG. Dit leidt tot een voordeel van € 115.000. Omdat het uitkeringspercentage is gestegen verwachten we dat dit voordeel structureel is.

2.7 Extra rijks gelden statushouders

Per 2021 komt de regierol van de inburgeraars bij de gemeenten te liggen. Tot deze datum krijgen de gemeenten extra rijks geld om de huidige groep inburgeraars alvast beter te begeleiden naar een hoger taalniveau en daarmee een betere kans op werk. In 2019 en 2020 ontvangen we via de algemene uitkering € 40.000. Deze middelen zetten we voor deze regierol in. Zie ook programma Onze gemeente (2.3).

Beleidskaders

BBV (Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten)

Notitie rente van de commissie BBV

Notitie overhead van de commissie BBV

Notitie riolering van de commissie BBV

Notitie waardering vastgoed van de commissie BBV

Financiële verordening Berg en Dal 2017 (art. 212 GW)

Controleverordening Groesbeek 2015 (art. 213 GW)

Belastingverordeningen gemeente Berg en Dal

Budgethoudersregeling Groesbeek 2015

Nota inkoopbeleid Berg en Dal 2016

Financieringsstatuut

Nota Weerstandsvermogen en risicobeheersing Groesbeek 2015

Financiële verhoudingswet

Verbonden partijen

- Bank Nederlandse gemeenten
- Munitax Gemeentelijk belastingkantoor

Overhead

We verwerken de overheadkosten apart in de begroting en jaarrekening. Het gaat hier om kosten die te maken hebben met de ondersteuning van de organisatie.

Stand van zaken Voorjaarsnota

Er zijn geen nieuwe beleidsontwikkelingen binnen het programma Overhead. Onderstaande link leidt naar de tekst van de begroting 2019.

Onder het kopje 'Financiën' zijn de mutaties opgenomen en toegelicht.

Programma Overhead Programmabegroting 2019

Hieronder vindt u het actuele overzicht van overhead in cijfers.

Bedragen x € 1.000

Overhead	Begroting 2019 Primair	Begroting 2019 na VJN
1. Loonkosten overhead	-5.907	-6.330
2. ICT-kosten	-2.029	-2.102
3. Huisvestingskosten	-546	-546
4. Uitbestedingskosten bedrijfsvoering	-613	-245
Totaal	-9.095	-9.223
Toerekening aan projecten/grondexploitatie	254	254
Overhead ten laste van exploitatie	-8.841	-8.969

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2018	Raming 2019 Primair	Mutatie t/m VJN	Raming 2019 na VJN	Raming 2020	Raming 2021	Raming 2022
Lasten	-8.391	-9.052	73	-8.979	-9.197	-9.190	-9189,754
Baten	3	0	0	0	0	0	0
Totaal programma	-8.388	-9.052	73	-8.979	-9.197	-9.190	-9.190

Toelichting verschillen Primaire begroting - Voorjaarsnota

In onderstaande tabel zijn de mutaties op dit programma weergegeven. Daaronder zijn de mutaties toegelicht.

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	Invest.
1. Mutaties tot Voorjaarsnota					
<i>Besluitvorming tot Voorjaarsnota:</i>					
1.1 Actieplan Duurzaamheid 2019-2023	-20	-20	-20	-20	-
Totaal mutaties tot Voorjaarsnota	-20	-20	-20	-20	-
2. Mutaties Voorjaarsnota					
2.1 Verduurzaming gemeentehuis fase 2	1	1	1	1	-
2.2 Verzekeringspremies en taxatiekosten	-6	-6	-6	-6	-
Administratieve overboeking	98	-56	-56	-56	-
Totaal mutaties Voorjaarsnota	93	-61	-61	-61	-
Totaal mutaties programma 5	73	-81	-81	-81	-

1.1 Actieplan Duurzaamheid 2019-2023

Op 31 januari 2019 heeft de raad het Actieplan Duurzaamheid 2019-2023 vastgesteld. Er is besloten om structurele formatie beschikbaar te stellen voor 'duurzaam inkopen'. Dat leidt op dit programma tot structurele meerkosten van € 20.000 per jaar. Zie ook programma Onze buurt (1.7) en Ons geld (1.8).

2.1 Verduurzaming gemeentehuis fase 2

Bij de Najaarsnota 2018 heeft de raad besloten om € 53.500 beschikbaar te stellen voor de verduurzaming van het gemeentehuis fase 2. De kapitaallasten van deze investering zijn € 6.153 per jaar. Daar staan lagere energielasten en een duurzaamheidssubsidie van de provincie tegenover. Per saldo heeft dit een positief effect op de begroting van € 1.000 per jaar. Dit verwerken we nu in de begroting 2019.

2.2 Verzekeringspremies en taxatiekosten

We hebben een hertaxatie van alle inventarissen laten uitvoeren. Daarnaast is de waarde van de gebouwen geïndexeerd. Hierdoor zijn de verzekeringspremies gestegen. In totaal leidt dat tot een structureel nadeel van € 14.000. Voor dit programma betekent dit een nadeel van € 6.000. Zie ook programma Inwoner en Onze buurt.

Administratieve overboeking

Dit zijn beschikbare budgetten die we op een ander programma inzetten. Deze administratieve overboeking moet de raad goedkeuren.

Beleidskaders

BBV (Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten)

Notitie overhead van de commissie BBV

Paragrafen

Lokale heffingen

Deze paragraaf gaat over de belastingen en heffingen die een gemeente mag innen. We gaan in op de volgende onderdelen:

- de verwachte (geraamde) belastinginkomsten
- het beleid over de lokale heffingen
- een overzicht van de diverse heffingen
- een beschrijving van het kwijtscheldingsbeleid
- een aanduiding van de lokale lastendruk

De gemeente mag een aantal belastingen en heffingen innen. Deze gemeentelijke belastingen en heffingen maken voor ongeveer 16% deel uit van de gemeentelijke inkomsten. We maken in het gemeentelijk belastinggebied onderscheid tussen:

- belastingen, dit zijn onder andere de onroerendezaakbelastingen (OZB), BIZ-belasting, toeristenbelasting en forensenbelasting: de opbrengst hiervan is niet gekoppeld aan bepaalde diensten die wij aanbieden.
- bestemmingsheffingen, zijn heffingen die gekoppeld zijn aan een bepaalde dienst van de gemeente. Dit zijn bijvoorbeeld de afvalstoffenheffing, rioolheffing en leges.

Stand van zaken Voorjaarsnota 2019

Er zijn geen nieuwe ontwikkelingen over de lokale heffingen. Onderstaande link leidt naar de tekst van de paragraaf van de begroting 2019.

[Paragraaf Lokale heffingen Programmabegroting 2019](#)

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Het weerstandsvermogen is het vermogen van de gemeente om kosten die onverwacht en substantieel zijn op te kunnen vangen, zonder dat de uitvoering van taken en de bedrijfsvoering in gevaar komen. Het weerstandsvermogen geeft aan hoe robuust de financiële positie van de gemeente is. Voor het beoordelen van de "weerstand" is inzicht nodig in de omvang en de achtergronden van de risico's en de aanwezige weerstandscapaciteit. Het gaat hierbij alleen om risico's waarvoor geen of wellicht onvoldoende verzekeringen zijn afgesloten, voorzieningen zijn gevormd of budgetten binnen de exploitatiebegroting beschikbaar zijn. In deze paragraaf gaan wij in op onze risico's en het vermogen om deze risico's op te kunnen vangen.

Stand van zaken Voorjaarsnota 2019

Er zijn geen nieuwe ontwikkelingen over het weerstandsvermogen en risicobeheersing. Onderstaande link leidt naar de tekst van de paragraaf in de begroting 2019.

[Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing Programmabegroting 2019](#)

Onderhoud kapitaalgoederen

De gemeente heeft veel wegen, riolen, lichtmasten, speeltuinen en gebouwen in eigendom. Dit noemen we kapitaalgoederen.

De gemeente zorgt voor het onderhoud van kapitaalgoederen, dit is belangrijk om prettig en veilig te kunnen leven in de gemeente. Om de kapitaalgoederen goed te onderhouden is de manier van onderhoud beschreven in een beheerplan. Zo weten we wat de huidige kwaliteit is en wanneer we onderhoud moeten uitvoeren en wat dat gaat kosten.

Algemeen

De gemeente heeft veel wegen, riolen, lichtmasten, speeltuinen, groen en gebouwen in eigendom. Deze noemen we kapitaalgoederen. Kapitaalgoederen vertegenwoordigen over het algemeen het grootste kapitaal van de gemeente. Beheer en onderhoud kost de gemeente jaarlijks veel geld.

De gemeente zorgt op een verantwoorde manier voor het onderhoud van deze kapitaalgoederen. Dit is belangrijk om prettig en veilig te kunnen leven in onze gemeente. Om de kapitaalgoederen goed en planmatig te kunnen onderhouden, zijn beheerplannen opgesteld. Daardoor weten we wat de huidige kwaliteit is en wanneer we onderhoud uit moeten voeren. Ook staat in deze plannen hoeveel geld wij hiervoor nodig hebben.

Algemeen

De kwaliteit, kosten en planning voor onderhoud van kapitaalgoederen zijn beschreven in verschillende beheerplannen. In deze paragraaf beschrijven we hoe wij kapitaalgoederen onderhouden en wat de kosten zijn. Om een beter en totaaloverzicht te krijgen van alle kapitaalgoederen, zijn ze in zes categorieën onderverdeeld.

In onze gemeente hebben we beheerplannen voor:

1. Wegen
2. Riolering
3. Groen
4. Gebouwen
5. Verlichting
6. Speelplekken

Wetten en regels

Er bestaat geen algemene wet waarin staat hoe gemeenten om moeten gaan met het onderhoud van kapitaalgoederen. Dit is in verschillende wetten beschreven. Bijvoorbeeld vanuit de provincie en waterschappen bestaan er specifieke wetten en regels.

Algemeen uitgangspunt is dat de gemeente verplicht is om te zorgen voor een veilige openbare ruimte. Wij moeten aan kunnen tonen dat er zo voldoende gedaan is om de veiligheid te behouden. Dit doen wij door regelmatig inspecties uit te voeren en aan de hand daarvan onderhoud te plannen.

Wij doen er alles aan om te voorkomen dat iemand bijvoorbeeld ernstig letsels oploopt door nalatig of achterstallig onderhoud. Als we onderhoud onvoldoende is of er is geen goede administratie, dan kan dit leiden tot het betalen van een schadevergoeding.

De provincie toetst of er voldoende geld beschikbaar is voor het onderhouden van onze kapitaalgoederen.

In het “Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV)” staat wat wij moeten schrijven over het onderhoud van kapitaalgoederen. Wij moeten in ieder geval iets schrijven over de uitgesplitste categorieën wegen, riolering, water, groen en gebouwen. Daaraan hebben wij zelf speeltuinen toegevoegd. Gemeentelijke regels voor het onderhoud van onze kapitaalgoederen schrijven we op in onderhouds-/beheerplannen.

Beheerplan	Jaar	Planperiode	Inhoud
Onderhoudsplan Wegen	2018	2019-2022	Beheer van wegen in gemeente
Openbare verlichting	2015	2016-2020	Beleids- en beheerplan
Bomenstructuurplan	2013	2013-2025	Wenselijke laan structuren die wij in stand moeten houden door b.v. tijdige vervanging
Lijst bijzondere houtopstanden	2013	2013-2020	Waardevolle bomen die niet zonder vergunning gekapt mogen worden, in tegenstelling tot de meeste niet waardevolle bomen
Vervangingsplan	2018	2019-2028	Onderhouds- en vervangingsplan
Speelvoorzieningen			speeltoestellen
Gemeentelijk Rioleringsplan	2015	2016-2020	Aanleg, beheer en onderhoud voorzieningen voor inzamelen en transport/verwerken van stedelijk afvalwater en hemelwater. Tevens wordt aangegeven hoe met grondwater moet worden omgegaan.
Gebouwen			Beschrijving van de onderhoudswerkzaamheden voor de komende jaren
- gemeentelijke gebouwen	2018	2018-2020	
- welzijnsaccommodaties	2018	2018-2020	
- binnensportaccommodaties	2018	2018-2020	

Wegen

Alle voetpaden, fietspaden en autowegen waar iedereen gebruik van mag maken noemen we openbare wegen. Hieronder leggen we uit wie verantwoordelijk is voor deze wegen. Ook leggen wij uit aan welke wetten en regels we ons moeten houden.

Wegenlegger

De meeste wegen in Berg en Dal zijn in eigendom en beheer van de gemeente. Een aantal wegen zijn in eigendom van Waterschap rivierenland en Staatsbosbeheer. Het beheer en onderhoud van deze wegen is een taak van de gemeente. Een paar grote wegen zijn van provincie Gelderland. Voor beheer en onderhoud van die wegen zijn zij verantwoordelijk. Wie er verantwoordelijk is voor welke weg staat in de wegenlegger.

Wegenwet, Wegenverkeerswet en convenant duurzaam veilig (1997)

In de Wegenwet staat dat de beheerder van de weg moet zorgen voor goed onderhoud van de openbare weg. Hierin staat ook dat we er voor moeten zorgen dat de weg openbaar blijft. In de Wegenverkeerswet staat dat wij moeten zorgen voor de veiligheid in het verkeer. Samen met de politie leggen we de regels vast. Daarna plaatsen we verkeersborden. Hierbij is het convenant duurzaam veilig (1997) belangrijk. Dit zijn afspraken tussen het Rijk, provincies en gemeentes. In dit plan staan uitgangspunten voor het verkeersveilig gebruik en inrichten van de openbare ruimte.

Onderhoudsniveau

Wij vinden het belangrijk om de wegen goed te onderhouden. Daarom laten wij iedere twee jaar de wegen inspecteren. Schade aan wegen kunnen onze inwoners doorgeven aan de gemeente. Kleine schades laten wij zo snel mogelijk repareren. Dat noemen we klein onderhoud.

Het is soms niet mogelijk om alle schades direct op te lossen. Hiervoor is onvoldoende geld. Dit betekent dat de weggebruiker zichzelf aan de situatie aan zal moeten passen.

Belangrijke wegen onderhouden we vaker. Ook fietspaden en voetpaden onderhouden we regelmatig.

In het beheerplan staat welke wegen we belangrijk vinden. Deze onderhouden we op hoog niveau. In 2015 heeft de gemeenteraad bepaald wat de onderhoudsniveaus van elke weg zijn. We noemen dit het uitgebalanceerde onderhoudsniveau.

Soort weg	Kwaliteitsnorm	Toelichting
Verhardingen in centrum (Mlg, Grb, Bk)	Hoog	Visitekaartje gemeente
Ontsluitingswegen (rijbanen/fietspaden)	Hoog	Representatie en verkeersveiligheid
Wegen op dijken langs de Rijn en de Waal	Hoog	Waterveiligheid, representatie

Binnen bebouwde kom

- Trottoirs en fietspaden	Minimaal basis	Comfort en veiligheid van personen
- Rijbanen en parkeerplaatsen	Laag	Lage snelheid; weinig risico

Buiten bebouwde kom, m.u.v. wijk-ontsluitingswegen

Laag (tijdelijk)	Eens per 40 jaar groot onderhoud

Er is bijna 2 miljoen vierkante meter aan wegen, fietspaden en voetpaden in de gemeente. Hiervan onderhouden wij:

- 29%	op	hoog niveau
- 15%	op	basisniveau
- 56%	op	laag niveau

In de tabel hieronder staan per onderhoudsniveau het aantal wegen dat wij onderhouden.

Hoeveelheden x 1.000 m ²							
Hoeveelheden	Hoofd-structuur	Wijk-ontsluiting	Centrum	Bedrijven-terrein	Overige binnen kom	Overige buiten kom	Totaal
<u>Asfalt</u>							
Rijbanen	280	102	11	26	151	204	774
Fietspaden	44	3	0	1	15	4	67
Voetpaden	0	0	0	0	1	0	1
Parkeren en overig	1	0	0	0	3	0	4
<u>Straatstenen en tegels</u>							
Rijbanen	38	21	19	3	437	23	540
Fietspaden	23	0	0	1	6	0	30
Voetpaden	44	28	21	0	233	3	331
Parkeren en overig	22	6	10	6	125	3	172
Totaal	451	160	62	37	971	238	1.919

Financiën

Voor het onderhoud van wegen reserveren we jaarlijks geld. We noemen deze "spaarpot" de "onderhoudsvoorziening wegen". Ieder jaar doen we € 1.343.000 in deze onderhoudsvoorziening. Het ene jaar geven we meer uit dan het andere jaar. Iedere vier jaar

bekijken we of we nog voldoende geld reserveren. In 2020 bepalen we dit opnieuw aan de hand van de dan uit te voeren wegininspectie.

We schatten dat er op 1 januari 2019 nog € 300.000 in de voorziening zit. In 2019 stoppen we er ook weer € 1.343.000 in. Volgens de onderhoudsplanning 2019 geven we in dit jaar € 495.870 uit aan groot onderhoud. Daarnaast voeren we ook nog onderhoud uit dat in 2018 niet is uitgevoerd.

Bedragen x € 1.000	
Omschrijving	Bedrag 2019
Groot onderhoud	
Heumensebaan/Rijlaan	80
Renovatie verharding begraafplaatsen	200
Grootschalig klein onderhoud volgens GBI-inspectie	216
Totaal 2019	496
Uit 2018:	
Wegkantverbetering	200
Herwendaalseweg	500
Hogewaldseweg	80
Nassaulaan	227
Totaal	1.007

Risico's

- De kwaliteit van de rijbanen in de oude woonwijken is laag. Dit is niet gevaarlijk, omdat hier langzaam gereden wordt (30 zone).
- De kwaliteit van de wegen buiten de bebouwde kom is redelijk. Enkele wegen zijn slecht. Deze blijven we repareren. Daardoor voorkomen wij onveilige situaties. Het risico is laag.

Stand van zaken Voorjaarsnota 2019

Het groot onderhoud van de Heumensebaan/Rijlaan is gekoppeld aan de aanleg van het vrij liggende fietspad aan de Heumensebaan. Het onderhoud voeren we uit zodra het fietspad is aangelegd.

De renovatie van de verharding op de algemene begraafplaats Heselenberg is afhankelijk van stenen die vrijkomen van het marktterrein. Als het Marktterrein aangepakt wordt, start ook de renovatie van de verharding op de begraafplaats.

Dit jaar staan er geen projecten voor wegkantverbeteringen op de agenda.

Het project Herwendaalseweg zal naar verwachting na de 75 jaar herdenking Market Garden uitgevoerd worden.

In 2019 bereiden we het project Nassaulaan voor. De uitvoering van dit werk staat gepland voor 2020, afhankelijk van de dorpsagenda.

In 2019 starten wij ook met uitvoering van groot onderhoud aan de Langstraat in Ooij.

In 2018 is het opnieuw asfalteren van de gehele Wylerbaan voorbereid. In de zomer van 2019 voeren we het werk uit.

Daarnaast vindt grootschalig klein onderhoud plaats op basis van inspectieresultaten.

Riolering

Het stelsel aan leidingen, straatkolken en putten is een belangrijk onderdeel van onze dagelijkse hygiëne. Onder andere om deze reden zijn er nogal wat regels waar we ons in Nederland aan moeten houden. Hieronder staan de belangrijkste:

- De Wet milieubeheer en de Waterwet vertellen ons wat de taak is van de gemeente. Wij hebben de zorgplicht voor:
    - o het inzamelen van ons afvalwater en afvoeren naar de waterzuivering;
    - o het doelmatig inzamelen en verwerken van regenwater;
    - o grondwatermaatregelen.
  - Het Nationaal Bestuursakkoord Water en het Bestuursakkoord Waterketen 2007. Hierin staan afspraken over de kwaliteit en hoeveelheid water (berging) binnen de grenzen van de gemeente.
  - Het bestuursakkoord water wil de doelmatigheid van het beheer en onderhoud vergroten door samenwerking tussen gemeenten en waterschap. Dit gaat vooral om het realiseren van:
    - o kostenbesparingen in het beheer;
    - o verhogen van kwaliteit van het beheer;
    - o verminderen van kwetsbaarheid bij de uitvoering van de beheertaken.
- We zijn onder andere als één van de eerste gemeenten binnen Gelderland met het waterschap bezig om de aansturing van onze rioolgemaal efficiënter te maken. Ook hebben wij nauw overleg met de gemeente Nijmegen. Het rioolwater van onze kernen Berg en Dal en Heilig Landstichting lost op de riolering van Nijmegen.
- De Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) is erop gericht de kwaliteit van watersystemen te verbeteren:
    - o Door lozingen aan te pakken;
    - o Duurzaam gebruik van water te bevorderen;
    - o Verontreiniging van grondwater te verminderen.
  - De Keur- en Peilbesluit regels voor het onderhoud van watergangen en oevers.
  - Het Gelders Milieuplan (GMP-3) en het Waterhuishoudingsplan 3. Hierin ligt de nadruk op de kwaliteit van de leefomgeving en het anders omgaan met regenwater.
  - Eind 2009 is de nieuwe Waterwet van kracht geworden. Deze vervangt alle bestaande wetten op het gebied van waterbeheer in Nederland.

Taak van gemeente

De watertaak van de gemeenten is de laatste jaren steeds groter geworden. Naast de verantwoordelijkheid voor het inzamelen en transport van ons afvalwater hebben we zorgplicht voor:

- Transport, infiltratie en berging van een omschreven hoeveelheid regenwater in de dorpen;
- Grondwater.

Zorgplicht betekent dat we de burgers moeten helpen en adviseren. De gemeente is er niet alleen verantwoordelijk voor. Burgers, waterschap en de provincie hebben hun eigen taken.

Onderhoud

De gemeente Berg en Dal heeft veel riolering in beheer. In de kern Groesbeek is in de jaren 50 van de vorige eeuw begonnen met grootschalige aanleg. Deze wordt nu langzamerhand vervangen. In de andere dorpen wordt dat ongeveer 10 jaar later.

In Groesbeek-Noord zijn de riolen het oudste. In de huidige raadsperiode moeten we hier vier kilometer riolering vervangen. Iedere acht jaar inspecteren we de riolering. Uit deze inspecties volgen de onderhoudsmaatregelen. Uit de inspecties van de laatste acht jaren blijkt dat de oudere riolen ongeveer 60 jaar goed blijven. Daarna moeten we ze vervangen of “relinen” (renoveren).

Object	Hoeveelheid

Vrijvervalriolering, onderverdeeld in:	266 km
- Gemengde riolering + DWA (vuilwaterriool)	196 km
- Regenwaterafvoerriool (HWA)	52 km
- Infiltratie transportriool	8 km
- Transportriool	1 km
- Drainage	8 km
Bergbezinkvoorzieningen	5 st
Rioolgemalen	20 st
Persleidingen	1,6 km
Minigemalen	241 st
Drukriolering	80 km

Financiën

Het gemeentelijk rioleringsplan (GRP) Berg en Dal 2016-2020 is vastgesteld. Volgens de financiële prognose halen we in 2023 een kostendekkend niveau. De rioolheffing stijgt hiervoor met 5% per jaar vanaf 2014.

Voor het onderhoud van rioleringen is een voorziening riolering beschikbaar. De stand hiervan is per 1 januari 2019 € 1.324.046. De toevoeging 2019 bedraagt € 319.219. De voorziening gebruiken we als de onderhoudskosten hoger zijn dan de jaarlijkse inkomsten uit de rioolheffing. De investeringen in ons rioleringsnetwerk moeten we activeren en drukken door middel van de kapitaallasten op onze exploitatie. Zie hiervoor het meerjareninvesteringsplan (MIP).

Ontwikkelingen

Het klimaatbestendig maken van Nederland is een nieuwe uitdaging voor de overheid. We moeten hierbij denken aan:

- het voorkomen van wateroverlast;
- het terugdringen van verdroging;
- hoogwaterveiligheid langs de Rijn en Waal;
- het verminderen van hittestress in woonkernen;
- Het opstellen van een klimaatadaptatiestrategie in de regio.

De komende jaren gaan we hierop extra capaciteit inzetten. Voor de eerste twee punten intensiveren we de samenwerking met waterschap rivierenland.

Risico's

- Overlast door hevige regenbuien komt steeds vaker voor. Het rioolstelsel is ooit aangelegd om een regenbui van ongeveer 20 mm per uur te kunnen verwerken. Het overige water loopt via wegen en sloten weg. De hevige regenbui van mei 2016 boven Breedeweg had een intensiteit van 55 mm in 40 minuten. In Apeldoorn is in 2010 zelfs 100 mm in 2 uur gevallen. Hierdoor blijft water op straat staan. In enkele gevallen is water in gebouwen gestroomd. Momenteel gebruiken wij de buien van mei 2016 als norm voor onze afstromingsberekeningen. Landelijk zijn 7 standaard neerslaggebeurtenissen vastgesteld. Deze gaan wij gebruiken voor het in beeld brengen van de effecten van hevige neerslag (klimaatstresstest).
- De openbare ruimte is nog niet volledig ingericht op het opvangen en weggeleiden van regenwater. In de afgelopen jaren is hieraan vooral in het centrum van Beek en in het centrum van Groesbeek hard gewerkt. De grootste knelpunten in de gemeente zijn in beeld en worden de komende jaren aangepast. De prioriteit voor de kern Breedeweg is hoger geworden. We zijn in overleg met het Waterschap en de Provincie voor een structurele oplossing, die we op korte termijn kunnen realiseren.

Buien komen echter op wisselende plaatsen met wisselende intensiteiten voor. In de toekomst kan een zware bui op een onbekende plaats een nu nog onbekend probleem gaan veroorzaken. De komende jaren gaan we meer kennis van het watersysteem verzamelen:

- Met moderne rekentechnieken, krachtige computers en eigen meetgegevens gaan we nieuwe modellen voor de Berg en Dalse rioleringssystemen doorrekenen.

Er is een onderhoudsachterstand in het rioleringsstelsel van Groesbeek-Noord.

Instortingsgevaar en lekkage in de bodem zijn niet ondenkbaar. Daarom investeren we hier de komende jaren flink in. Het risico is aanvaardbaar, omdat in dit gebied geen sprake is van veel zwaar vrachtverkeer.

Stand van zaken Voorjaarsnota 2019

Studies en onderzoeken:

- Wij zijn gestart met een studie naar wateroverlast in combinatie met riolering in Beek/Ubbergen.
- Project “klimaatbestendig Breedeweg” is in voorbereiding in samenwerking met het Waterschap. Wateroverlast, droogte en hittestress maken we bespreekbaar met onze inwoners en landeigenaren ter plaatse.
- We starten in het voorjaar een onderzoek naar de waterkwaliteit (oppervlaktewater) in Groesbeek en Beek. Het gaat met name om locaties waar mensen in contact kunnen komen met het water.
- We ronden het basisrioleringsplan voor Groesbeek-Noord af. Het samenwerkingsproject waarbij nieuwe software is ontwikkeld voor afstromingsberekeningen over maaiveld wordt dan ook afgerond.

We gaan samen met gemeente Nijmegen in de tweede helft van 2019 bekijken hoe we onze verticale infiltratievoorzieningen in de kern Berg en Dal het beste kunnen beheren. Ook besteden we aandacht aan bewustwording bij onze inwoners als het gaat om wateroverlast.

(Groot) onderhoud.

In 2019 gaan we:

- het rioolstelsel in de kern Beek reinigen en inspecteren;
- 20 gemetselde putten in Groesbeek-Noord renoveren;
- regulier onderhoud aan rioolgemaal en drukriolering uitvoeren;
- pompputten op diverse plekken vervangen;
- volgens bestek alle kolken twee maal reinigen;
- starten met het afkoppeltraject van hemelwater op het drukriool in de Leuthse- en Werchensestraat (zes woningen);
- een start maken met het onderhoud van de gootjes van ‘Water Werkt’ in Beek;
- diverse acties vanuit het rioolmaatregelenplan in uitvoering brengen.

Tot slot gaan we in 2019 verder met het project vastleggen zakelijke rechten drukriolering Ooijpolder/buitengebied. Wij verwachten het project eind 2020 af te ronden.

Groen

Wij laten gemeentelijk groen op hoge kwaliteit onderhouden. Hierdoor zien plantsoenen en grasvelden er netjes uit. Tijdens het groenonderhoud ruimt de aannemer ook zwerfvuil op. Samen met goed licht van de straatverlichting en vlakke trottoirs zorgt dit voor een fijne en verzorgde leefomgeving.

Als we de groenvakken vernieuwen, planten we niet meer alleen de standaard bodembedekkers. We kiezen vaker voor gras. Gras is veel goedkoper in onderhoud en ziet er verzorgd uit. Op A-locaties kiezen we steeds vaker voor vaste planten. Deze brengen meer kleur in het straatbeeld.

Financiën

Omdat planten gemiddeld na ongeveer 30 jaar slecht en oud zijn, moeten wij ze tijdig vervangen. Elk najaar vervangen wij ruim 15.000 planten en struiken. Daardoor ontstaat geen achterstand en blijft ons groen gezond. Hiervoor is budget binnen de begroting. Ook is er structureel geld voor het vervangen van bomen. Eens per drie jaar is er extra geld om waardevolle bomenlanen te verjongen. In het bomenstructuurplan staat welke bomenlanen wij belangrijk vinden. Op basis van dit plan en de kwaliteit van de bomen maken wij plannen voor verjonging.

Voor het onderhoud van het groen hebben we een contract met DAR. Zij voert het onderhoud in het groeiseizoen uit met 20 medewerkers van het werkbedrijf. In de winter zijn dit 10 medewerkers. Daardoor kost het contract voor groenonderhoud ons extra geld. Onze financiële bijdrage aan het werkbedrijf is hierdoor wel lager. Daarnaast ontvangen we inkomsten uit dividend van de DAR. Zie hiervoor de paragraaf “Verbonden partijen”.

Risico's

Wij zien dat het klimaat vrij snel veranderd. Er valt meer regen in minder tijd. Ook was er in 2018 een lange periode van extreme droogte. Deze veranderingen vragen om andere inrichting van openbaar groen. Bepaalde boom- en plantsoorten overleven dit veranderende klimaat niet. Daarom kiezen we steeds vaker voor soorten die beter tegen de droogte kunnen.

Ook ligt er een opgave om water langer op de plekken te houden waar het valt. Dit kan door waterbergingen te maken in grasvelden of door plantsoenen om te vormen tot waterberging.

Stand van zaken Voorjaarsnota 2019

In 2019 onderhoudt de DAR het gemeentelijke groen weer. Volgens het contract moeten zij A-kwaliteit leveren. Ook veegt DAR wegen en bestrijdt zij onkruid op verhardingen. Het combineren van deze taken in een integrale opdracht leidt tot een verzorgd straatbeeld. Het contract voor maaien van gazons en bermen is verlengd bij de huidige (regionale) aannemers.

In 2019 maken wij de verjonging van de laanstructuur aan de Molenweg in Groesbeek af. Wij planten 20 extra bomen die de bestaande en nieuwe laan met elkaar verbinden.

In het voorjaar zijn duizenden planten gepoot. Dit is nodig om de plantsoenen weer compleet te maken door lege plekken op te vullen. Ook zijn honderden bomen gepoot. Daardoor houden wij het bomenbestand op peil en zetten wij in op behoud van boomstructuren. Wij kiezen steeds vaker voor soorten die beter tegen de droogte kunnen.

Ook zullen wij op sommige plekken het gazon moeten herstellen. Tijdens de droge zomer in 2018 zijn deze beschadigd. Wij hoopte op een natuurlijk herstel maar helaas is het opnieuw inzaaien van de kale plekken nodig om de gazons weer op orde te krijgen.

Gebouwen en terreinen

Wij voeren planmatig onderhoud uit aan onze gebouwen. Iedere drie jaar voeren we inspecties uit en maken wij een onderhoudsplanung. Hiermee bepalen we de jaarlijkse toevoeging aan de onderhoudsvoorzieningen. Daadwerkelijk onderhoud voeren wij overigens pas uit na een actuele inspectie. Bij deze inspectie beoordelen wij of het geplande onderhoud echt noodzakelijk is of dat het nog uitgesteld kan worden.

Financiën

Op het gebied van groot onderhoud hebben we de voorziening “Onderhoud gebouwen” gevormd. Het saldo van deze voorzieningen bedraagt per 1 januari 2019 € 1.496.812. De geraamde toevoeging in 2019 bedraagt in totaal € 329.991.

Onze gebouwen onderhouden we sober en doelmatig. Alleen het gemeentehuis onderhouden we op hoog kwaliteitsniveau. Dit is nodig gezien de open en transparante structuur van het gebouw. De kwaliteit van de gebouwen is gemiddeld goed te noemen.

De onderhoudsplanning 2018-2020 leggen wij eind september voor aan de gemeenteraad. In het voorstel is het onderhoudsprogramma vanaf 2018 licht gewijzigd. De dotaties wijzigen per 2019.

Het onderhoud en de kosten die voor 2019 gepland zijn, staan in de onderstaande tabel.

	2019	Opmerkingen
Gemeentelijke gebouwen		
Gemeentehuis (Grb)	65.801	
Gemeentewerf/kantoor brandweer (Grb)	11.804	
Trouwzaal Zalmkerkje (Mlg)	10.856	
Totaal gemeentelijke gebouwen	88.461	
Welzijnsaccommodaties		
Kulturhus den Ienloop (Mlg)	11.845	
De Mallemolen (Grb)	37.701	
Kloosterstraat 7-9 Maddogs/Wilhelmina (Grb)	29.316	
Jeugdsoos/Duivenvereniging (Ooij)	1.217	
Total welzijnsaccommodaties	80.079	
Sportaccommodaties		
Sporthal Heuvelland (Grb)	75.960	
Sportzaal BIGA (Grb)	11.996	
Sporthal De Duffelt (Mlg)	41.688	
Zwembad De Lubert (Grb)	10.960	
Totaal sportaccommodaties	140.604	
Begraafplaatsen		
Dienstgebouw De Heselenberg (Grb)	414	
Dienstgebouw (Mlg)	240	
Drenkelingenbegraafplaats (Mlg)	144	
Aula algemene begraafplaats (Mlg)	1.080	
Totaal begraafplaatsen	1.878	
Kunstwerken en objecten		
Stadsmuur Kasteelhof (Grb)	558	
Uitkijkplateau's Romeins waterwerk (BenD)	1.775	
NH toren (Grb)	519	
Kunstwerken/monumenten(incl.Waco-	24.405	

glider)

Trafohuis (Ubb)

257

Totaal kunstwerken en objecten

27.514

Totaal onderhoud

338.536

Ontwikkelingen

- De Kulturhusen Leuth en Kekerdom zijn nog niet opgenomen in dit overzicht.
- Voormalig gemeentehuis Beek is nog niet definitief verkocht. Wij voeren geen onderhoud meer uit aan dit gebouw.
- Voor zwembad "de Lubert" is de afgelopen zeven jaar geen geld meer toegevoegd aan de onderhoudsvoorziening. Het onderhoud is echter wel doorgegaan. De onderhoudsvoorziening voor dit gebouw is nu bijna leeg. Vanaf 2018 storten we weer €30.000 in de voorziening. In 2018 is er een inspectie geweest van het gebouw. Daardoor krijgen wij de werkelijke onderhoudskosten in beeld.
- Eind 2018 is opdracht gegeven voor het plaatsen van zonnepanelen op de korte vleugel van het gemeentehuis.
- Eind 2018 is eveneens gestart met het aanpassen van de gemeentewerf in Groesbeek. Aanleiding hiervoor zijn Arbo-technische redenen en ruimtegebrek.

Risico's

Uit de risico-inventarisatie voor de Arbo-wet volgt dat we meer moeten investeren voor veiligheid binnen gemeentelijke gebouwen. De kosten zullen hierdoor geleidelijk oplopen.

Stand van zaken Voorjaarsnota 2019

Gepland onderhoud aan Cultureel Centrum de Mallemolen in Groesbeek is voorlopig uitgesteld in afwachting van het haalbaarheidsonderzoek naar de eventuele verplaatsing naar de markt. In verband met de beheerrisico's is het nodig om in 2019 wel met essentieel onderhoud te starten.

Dit jaar staat het aanpassen van een gedeelte van de vloer in zwembad "De Lubert" en het plaatsen van de zoutelektrolyse op de agenda. Dit is een systeem dat een goede oplossing biedt voor schoon en veilig zwembadwater.

Openbare verlichting

In de gemeente Berg en Dal staan ongeveer 5.700 lichtmasten. Daarvan zijn er 2.400 ouder dan 30 jaar. Ongeveer 1.500 lichtmasten zijn nieuw en hebben zuinige lampen.

Door de oude verlichting te vervangen is:

- het veiliger op straat, want er zijn minder donkere plekken;
- dit goedkoper en beter voor het milieu, want de lampen verbruiken minder stroom;
- het risico op ongelukken kleiner.

In een gedeelte van Beek en Leuth en in heel Ooij is de verlichting nu nog slecht. Er staan te weinig lichtmasten en er zijn veel donkere plekken. Zoals beschreven in het beheerplan "Openbare Verlichting" zullen we daar in veel wijken oude lichtmasten en lampen vervangen. Tot 2030 willen we 300 lichtmasten per jaar vervangen.

Duurzaamheid wordt steeds belangrijker. Daarom gaan we in 2020 19% minder stroom gebruiken dan in 2013. In 2030 willen we nog maar de helft van de stroom gebruiken. Dat hebben de gemeenten in Nederland samen afgesproken. De oude lampen gebruiken veel stroom. Daarom gebruiken we sinds 2013 LED-lampen. Deze gebruiken nog maar 16 Watt.

Financiën

Het vervangen van slechte lichtmasten kost € 256.000 per jaar. Als we in 2030 ook nog de helft van de energie willen besparen dan is het duurder. Dan kost het € 292.132. Hiervoor is gekozen omdat de raad belangrijk vindt dat wij onze duurzaamheidsdoelstelling snel behalen.

Het vervangen van lichtmasten betalen we uit de voorziening "Openbare Verlichting". Jaarlijks storten we hier € 292.132 in. We verwachten dat er op 1 januari 2019 € 9.703 in de voorziening zit. We zijn van plan om in 2019 € 292.000 uit te geven aan vervangingen van lichtmasten.

In het najaar van 2020 bekijken we of de jaarlijkse toevoeging moeten aanpassen voor de jaren 2021 tot 2025.

In de tabel hieronder staat waar we dat gaan doen.

Bedragen x €1.000	
Omschrijving	Bedrag 2019
Beek Vogelbuurt	80
Leuth overig deel	106
Ooij (Loeffen, Prinsen-en Prinsessenbuurt)	106
Totaal	292

Ontwikkelingen

Het beheerplan openbare verlichting geldt van 2016 tot en met 2020. Hierin staat centraal dat:

- de openbare verlichting duurzaam is. Hierdoor zijn de jaarlijkse kosten minder. Tevens verbruiken we minder stroom;
- we nieuwe en slimme technieken snel gaan gebruiken bij de openbare verlichting.

In de woonwijken staan nu nog hoge en lage masten door elkaar. Hoge masten staan verder uit elkaar. Dat geeft veel schaduw als er ook bomen en auto's staan. Daarom plaatsen we nu lage lichtmasten van 4 meter hoog in de woonwijken. Deze plaatsen wij dicht bij elkaar. Op deze masten zit een armatuur met LED-lamp die de omgeving goed verlicht. We verwachten dat de nieuwe armaturen langer dan 20 jaar meegaan.

Voor de hoofdwegen kiezen we voor hoge lichtmasten omdat deze wegen zijn breder. Het licht van een lage lichtmast komt niet goed aan de overkant van de weg.

Aan de Pannenstraat, Dorpsstraat en Burgemeester Ottenhoffstraat in Groesbeek staan al nieuwe hoge masten met LED-lampen.

Hoge masten zijn duur. Daarom vervangen we ze niet zomaar. Zijn ze nog sterk genoeg, dan laten we ze nog minstens 10 jaar staan. Daarna testen we ze opnieuw.

Traditionele lampen vervangen we iedere 3 jaar (jaarlijks 1/3^e deel). LED lampen gaan 10 tot 12 jaar mee. Dat is vier keer langer dan oude lampen. Hierdoor worden de jaarlijkse kosten voor onderhoud en energie lager.

Stand van zaken Voorjaarsnota 2019

De vogelbuurt in Beek voorzien wij in 2019 van LED verlichting. Dit werk heeft een looptijd van een jaar. Tijdens die periode zijn wij op verschillende plekken aan het werk.

Leuth is gedeeltelijk al voorzien van LED verlichting. Dit jaar vervangen wij de oude lichtmasten in Leuth ook door LED verlichting.

De planning is om in 2019 ook in Ooij alvast een gedeelte te voorzien van LED verlichting.

In 2018 zijn de ondergrondse werkzaamheden (kabels gelegd) bij het parkeerterrein "De Lubert" (Groesbeek) uitgevoerd. In het eerste kwartaal van 2019 is de nieuwe LED verlichting hierop aangesloten.

Speelruimten

Wij dienen speelplekken goed te onderhouden. Het risico op ongelukken willen wij zo klein mogelijk houden. Ook moeten wij voldoen aan wet- en regelgeving. Voor speeltoestellen is het Warenwetbesluit attractie- en speeltoestellen van toepassing.

Een specialist inspecteert de speeltoestellen één keer per jaar. Daarnaast controleren wij zelf speeltoestellen. Dat doen wij twee tot drie keer per jaar. Als er iets kapot is, dan maken we het meteen.

Onze ervaring is dat metalen speeltoestellen na 18 jaar aan vervanging toe zijn. Houten toestellen zijn na 12 jaar al aan vervanging toe. Na die periodes zien we dat de kwaliteit snel achteruit gaat. Toestellen zijn niet meer op verantwoorde manieren te herstellen. Dit leidt tot onveilige situaties en opmerkingen van de inspecteur.

Wij kiezen er voor om alle speeltoestellen op een plek tegelijkertijd te vervangen. Hierdoor kunnen we met het volledige budget een totaal nieuwe speeltuin maken. Samen met de kinderen uit de buurt maken wij een ontwerp. De kinderen mogen dan zelf kiezen welke speeltoestellen ze het leukste vinden.

Op sommige plekken in de gemeente zijn veel speelplekken dicht bij elkaar. Soms kiezen we er dan voor om één speeltuin helemaal weg te halen. Het budget dat voor die speelplek begroot is, gebruiken wij om een andere speeltuin in de buurt groter en leuker te maken.

We hebben een vervangingsplan dat gebaseerd is op de leeftijd van de speelplekken. Speeltoestellen vervangen wij in principe na 12 of 18 jaar. Dit is afhankelijk van het materiaal en hoeveel de toestellen gebruikt zijn. Op basis van de kwaliteit en inspectieresultaten passen wij het onderhouds- en vervangingsplan aan. Na de afschrijvingstermijn beslissen we of we de speelplek moeten vervangen. Dit is afhankelijk van de behoefte in de wijk. Soms is een speelplek eerder aan vervanging toe doordat toestellen slecht zijn. Dit verwerken wij in de actualisatie van het vervangingsschema. Dit schema leggen wij eens in de drie jaar voor aan de gemeenteraad. We bekijken

Er zijn ook speelplekken in de gemeente die inwoners zelf onderhouden (bewonersinitiatieven). Denk bijvoorbeeld aan de Speulplek in Ooij of de Torteltuin in Beek. Hier werken inwoners samen aan het beheer van de speelplek. Ook organiseren zij verschillende activiteiten waarbij men elkaar ontmoet, met elkaar speelt, enzovoorts. De gemeente ondersteunt deze initiatieven waar nodig.

De gemeente Berg en Dal kent onderstaand areaal:

Omschrijving	Aantal
Speelplekken	71
Speeltoestellen	± 300
Overige speelvoorzieningen	35

Financiën

Voor het vervangen van de speeltoestellen is een spaarpot gemaakt. Deze noemen we de “voorziening speeltuinen”. De geraamde stand hiervan is per 1 januari 2019 € 70.042. Het bedrag dat we jaarlijks moeten toevoegen om de speelplekken in stand te houden is € 69.246. Het huidige bedrag is onvoldoende. Aan de raad is in 2018 voorgesteld om meer geld beschikbaar te stellen.

In 2019 vervangen wij speeltoestellen op de volgende plekken:

- Twee speelplekken aan de Kievitstraat in Beek.
- Een speelplek aan de Hengemunde in Leuth.

Mogelijk leggen wij ook een nieuwe speelplek aan in Groesbeek. Inwoners zijn bezig met een initiatief voor een speelplek aan de Kerkstraat.

Risico's

Onderhoud en reparaties voeren wij direct uit na de inspectie. De inspectie laten wij doen door een hierin gespecialiseerd bedrijf en volgens de eisen in het Warenwetbesluit attractie- en speeltoestellen. Hierdoor voorkomen wij letsel van spelende kinderen door achterstallig onderhoud en/of kapotte speeltoestellen.

Stand van zaken Voorjaarsnota 2019

Het vernieuwen van twee speelplekken aan de Kievitstraat in Beek en de speelplek aan de Hengemunde in Leuth is in voorbereiding. De verwachting is dat wij voor de zomervakantie de nieuwe speeltoestellen kunnen plaatsen. Voor de inrichting van de speelplekken betrekken wij kinderen uit de buurt en direct aanwonenden.

Voor de inrichting van de nieuwe speelplek aan de Kerkstraat is in samenspraak met de initiatiefnemers en bezwaarmakers een nieuw plan gemaakt.

Onderhoud gebeurt op basis van inspecties en controles. Externe specialisten hebben begin 2019 de speeltoestellen geïnspecteerd. Ieder kwartaal controleert onze buitendienst de toestellen op veiligheid.

Financiering

Op grond van het BBV, Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten, moeten we een paragraaf financiering opstellen. In deze paragraaf staat hoe wij de risico's op het geld dat we uitlenen en lenen beheersen. De risico's die we moeten beheersen zijn koersrisico's en renterisico's.

Stand van zaken Voorjaarsnota 2019

Er zijn geen nieuwe ontwikkelingen over de financiering. Onderstaande link leidt naar de tekst van de paragraaf van de begroting 2019.

[Paragraaf Financiering Programmabegroting 2019](#)

Bedrijfsvoering

Wij blijven de dienstverlening ontwikkelen. Daardoor krijgt ook de bedrijfsvoering, de organisatie van de gemeente, doorlopend aandacht. In deze paragraaf gaan wij in op ons beleid rond de bedrijfsvoering en de maatregelen die we treffen om de bedrijfsvoering ook in 2019 en volgende jaren bij de tijd te houden.

Algemeen

De ambities bepalen de richting van ons doen en laten. We streven naar goede dienstverlening en hier is onze bedrijfsvoering ook op gericht. Uiteraard tegen de juiste prijs/kwaliteitsverhouding. In deze paragraaf vertellen we hoe we dit doen.

Personeel

‘Hier wordt gewerkt’

Medewerkers zijn de succesfactor en het visitekaartje van onze gemeente en organisatie. Wij willen onze inwoners goede diensten leveren. Dat is waar wij voor staan. De ‘tevreden inwoner’ is daarvoor ons symbool geworden. Wij werken met elkaar aan een organisatie die goede dienstverlening levert en veranderingen aan kan. Om dit te kunnen doen, is ons personeel samen met onze organisatie steeds in ontwikkeling.

Ontwikkelingen in de organisatie

Op dit moment vinden er in de organisatie verschillende ontwikkelingen plaats. De werkzaamheden die hier uit voortvloeien zorgen er voor dat we aansluiten bij externe ontwikkelingen en dat we onze dienstverlening naar inwoners verbeteren.

De samenstelling van de organisatie

De Sociale teams zijn onderdeel van de afdeling sociale zaken. De sociale teams worden in 2018 vernieuwd. De teams komen op afstand van de organisatie te staan. Het aantal afdelingen blijft gelijk, maar het managementteam gaat terug naar vijf leden (vier afdelingsmanagers en de gemeentesecretaris). De manager blijft nauw samenwerken met het management maar maakt geen deel uit van het management team. Vanwege de vernieuwing van de Sociale teams staat het bespreken van het functieboek (bevat alle functieomschrijvingen) in de loop van 2019 gepland.

Informatiebeveiliging en privacy

Vanaf mei 2018 is de nieuwe privacywetgeving ingevoerd: de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG). Met de komst van deze wet is het verplicht om een aantal functies op te nemen in de begroting. Het gaat om functies die de informatiebeveiliging en privacy op orde houden. Er is een samenwerking tussen gemeente Berg en Dal, gemeente Heumen en gemeente Beuningen (BHBD) tot stand gebracht. Deze samenwerking houdt in dat verschillende medewerkers voor de drie gemeente samenwerken op het gebied van informatiebeveiliging en privacy. Dit doen we om efficiënter te werken. Ook is samenwerken goedkoper dan zelfstandig invulling te geven aan de functies.

De functies

- De Functionaris Gegevensbescherming (FG) adviseert en houdt toezicht op de naleving van de AVG.
- De FG wordt juridische bijgestaan door de Juridisch adviseur Privacy.
- De Chief Information Security Officer (CISO) en de Information Security Officer (ISO) zorgen dat iedereen zich aan de regels van informatiebeveiliging houdt.

Wet Normalisering Rechtspositie Ambtenaren (WNRA)

De planning is dat op 1 januari 2020 de Wet Normalisering Rechtspositie Ambtenaren (WNRA) landelijk van kracht wordt. Dit betekent een verandering in de rechtspositie van

onze medewerkers. Een goede voorbereiding is belangrijk. Daarom is in 2018 een werkgroep WNRA begonnen met voorbereidingen, aan de hand van het draaiboek dat de VNG heeft samengesteld. In 2019 zullen we hier invulling aan geven, na publicatie van de cao door de VNG.

Stand van zaken Voorjaarsnota 2019

Sociale Team Berg en Dal

Het sociale team is inmiddels intern verzelfstandigd. De afdeling heeft de naam Sociaal Team Berg en Dal gekregen en bestaat uit twee clusters, cluster sociaal team en cluster kwaliteit en ondersteuning. Binnen het Sociaal Team Berg en Dal hebben we alle functieomschrijvingen opnieuw beschreven. Medewerkers zijn geplaatst op de functies. Voor alle medewerkers hebben we geschikte plekken binnen de afdeling gevonden.

WNRA

De projectgroep is gestart met de voorbereidingen. Ze hebben het personeelshandboek opgesteld. Nu zijn ze bezig met het voorbereiden van de wijze van aanbieden van de arbeidsovereenkomsten aan zittend personeel. Over dit onderwerp zoeken we een samenwerking in de regio.

Formatie

We bekijken de formatie en inhuur steeds opnieuw als er nieuwe of veranderende taken ontstaan. Door veranderende taken kunnen functies veranderen. De kans bestaat dat er nieuwe functies komen of dat we functies anders of niet meer invullen. Ook inhuur is een punt van aandacht, mede naar aanleiding van het vergelijkingsonderzoek dat in 2017 is uitgevoerd. In het coalitieakkoord is naar voren gekomen dat we de komende 4 jaar in totaal € 400.000,- gaan bezuinigen. Dit geldt specifiek voor de Sociale teams. Het vergelijkingsonderzoek dat in 2017 is uitgevoerd betrekken we hierbij.

Voor 2019 is de geraamde formatie ongeveer 187 fte (inclusief flexibele schil). Ten opzichte van de raming in 2018 is dit gelijk. De bovengenoemde bezuiniging is nu nog niet zichtbaar. Zodra de verzelfstandiging van de Sociale teams afgerond is, maken we deze zichtbaar en verwerken we deze.

Stand van zaken Voorjaarsnota 2019

Binnen het Sociaal Team Berg en Dal is afgesproken dat er in de komende vier jaar een bezuiniging plaats gaat vinden van in totaal € 400.000. In de begroting 2019 is een bezuiniging gerealiseerd van € 100.000.

Flexibele schil

De totale formatie is afgestemd op de omvang van de taken die de gemeente uitvoert. Om goed in te kunnen spelen op externe ontwikkelingen en niet voortdurend een beroep te hoeven doen op extra (belasting)gelden, is een flexibele organisatie nodig. Een gedeelte van de formatie (± 15 fte) is daarom flexibel (de flexibele schil). Voor 2019 is van deze flexibele schil nog 16% beschikbaar om in te zetten.

Stand van zaken Voorjaarsnota 2019

Het percentage dat in de flexibele schil nog inzetbaar is voor 2019 bedraagt 9,5%.

Resultaatgedreven werken

Resultaatgedreven werken zorgt er voor dat de medewerkers een goede dienstverlening richting de inwoners blijven verbeteren. Zo kunnen onze medewerkers de resultaten behalen die het college en de organisatie afspreken met onze inwoners. Dit hebben we ondergebracht in onze organisatie waarden.

Stand van zaken Voorjaarsnota 2019

Geen wijzigingen.

Loopbaanbeleid

We willen een goede werkgever zijn. Daarvoor werken we in 2019 het loopbaanbeleid verder uit. Dit beleid biedt alle medewerkers mogelijkheden om actief met hun loopbaan en ontwikkelkansen aan de slag te gaan. Door gebruik te maken van een loopbaanbeleid denken wij dat medewerkers beter in staat zijn om te bepalen of ze nog op de juiste plaats in de organisatie zitten. Als medewerkers op een voor hun betere plek in de organisatie zitten komt dit het werkplezier en de productiviteit ten goede. Ook kan dit een positief effect hebben op de balans tussen werk en privé, wat resulteert in medewerkers die gelukkiger zijn.

Veel medewerkers zijn ambassadeur en aanjager van loopbaanontwikkeling. Er zijn diverse jaarlijkse activiteiten in het kader van loopbaanontwikkeling. Het regionale loopbaanfestival en de Meester in je Werk-week zijn voorbeelden van activiteiten waardoor wij als organisatie regionaal meer zichtbaar zijn. Op die manier krijgen de medewerkers een goed beeld van de loopbaanmogelijkheden

Stand van zaken Voorjaarsnota 2019

Loopbaanontwikkeling is en blijft een onderwerp dat aandacht vraagt. Als organisatie blijven we medewerkers stimuleren acties te ondernemen die een bijdrage leveren aan persoonlijke loopbaanontwikkeling. Loopbaanontwikkeling is een terugkerend punt tijdens ontwikkelgesprekken die medewerkers voeren met leidinggevenden.

Gezond en Fit

Er is een steeds kleinere scheiding tussen werk en privé. Om die reden voelen wij ons als werkgever betrokken bij de gezondheid van onze medewerkers. Een andere reden is dat een goede balans tussen werk en privé de kans op gezonde en fitte medewerkers verhoogt. Dit verhoogt de productiviteit en het werkplezier van onze medewerkers. Het gaat hierbij niet alleen om sportieve activiteiten, maar ook om bewustwording van gezonde voeding en een gezonde leefstijl. Voor 2019 is er een planning gemaakt met verschillende activiteiten in het kader van gezond en fit.

Stand van zaken Voorjaarsnota 2019

Geen wijzigingen. De organisatie houdt zich aan de planning die voor 2019 is opgesteld.

Natuurlijk verloop

Vanaf 2019 bereiken 16 medewerkers binnen vijf jaar hun AOW gerechtigde leeftijd. Hierdoor ontstaan mogelijk vacatures. Bij iedere vacature bekijken we of en op welke manier we deze moeten invullen. Het overdragen van kennis is door het vertrek van de medewerkers de komende jaren belangrijk. De bestaande kennis mag niet verdwijnen uit de organisatie. Hierdoor blijft de kwaliteit van onze dienstverlening richting de inwoners op peil.

De organisatie biedt medewerkers van 60 jaar of ouder de mogelijkheid om gebruik te maken van het generatiepact. Het generatiepact houdt in dat we oudere medewerkers de mogelijkheid geven om minder te gaan werken. Hierdoor ontstaat er ruimte om nieuwe medewerkers aan te nemen. Een extra voordeel is dat oudere medewerkers totdat ze met pensioen gaan hun kennis geleidelijk kunnen overdragen aan nieuwe medewerkers. In de loop van 2019 besluiten we of we met de regeling doorgaan.

Stand van zaken Voorjaarsnota 2019

We evalueren het generatiepact. Op basis van de evaluatie besluiten we in het najaar of we de regeling gaan verlengen.

Diversiteit

We willen dat iedereen de kans krijgt om aan het werk te zijn. Ons personeelsbestand kenmerkt zich door diversiteit. Talenten doen er toe, niet geslacht, leeftijd, herkomst of handicap. In de hele organisatie maken we ruimte voor werkervaringsplaatsen en banen die onder de banenafpraak vallen. Ook statushouders voorzien wij wanneer dit kan van een werkervaringsplaats of taalstage. Een taalstage is een combinatie tussen een kennismaking op de arbeidsmarkt en de ontwikkeling van de Nederlandse taal. Iedereen verdient een kans om aan het werk te zijn en om zijn of haar plaats op de arbeidsmarkt te verbeteren. Wij vinden als gemeente dat wij een voorbeeld zijn. We werken aan verjonging door onder andere stages en traineeships beschikbaar te stellen. Dit heeft als gevolg dat wij soms banen, werkplekken of opdrachten creëren voor stagiairs en trainees.

Stand van zaken Voorjaarsnota 2019

Geen wijzigingen.

Medewerkers onderzoek

In mei 2017 heeft er een medewerkers onderzoek plaatsgevonden. Hierdoor werd duidelijk hoe de medewerkers vinden dat het met de organisatie gaat. Welke zaken lopen goed en welke knelpunten en oplossingen zien de medewerkers zelf?

Verschillende werkgroepen zijn in de loop van 2017 en 2018 aan de slag gegaan met de verbeterpunten. In het tweede kwartaal van 2018 zijn er adviezen gegeven door de werkgroepen. In 2018 en 2019 werken we aan de verbeterpunten. Het volgende medewerkers onderzoek staat gepland in november 2019.

Stand van zaken Voorjaarsnota 2019

Geen wijzigingen.

Organisatie

Wij willen een betrouwbare en service verlenende organisatie zijn. Hierbij luisteren we goed naar de klant en bieden we waar nodig maatwerk aan. Onze omgeving verandert voortdurend. Daarom moeten wij als moderne organisatie ons werk hierop aanpassen.

Regiegemeente

Wij hebben er voor gekozen om te groeien naar een regiegemeente. Bij een regiegemeente doen we niet meer al het werk zelf, maar is onze invloed wel zichtbaar. Wij richten ons vooral op het stellen van voorwaarden (ontwikkeling van beleid “in eigen huis”), het controleren van processen en de uitvoering van kerntaken. Uitvoeringstaken laten we steeds meer aan partners over. Sommige taken zijn uitbesteed en andere taken worden onder verantwoordelijkheid en regie van de gemeente uitgevoerd. We controleren hierbij op prijs en kwaliteit. In de afgelopen jaren zijn verschillende mogelijkheden van uitbesteding en regionale samenwerking onderzocht en aangegaan.

- We nemen deel aan de belastingsamenwerking in Beuningen, via het belastingkantoor Munitax.
- Daarnaast is de brandweer gaan deelnemen in de Veiligheidsregio Gelderland Zuid (VRGZ).
- Ook zijn de Wabotaken ondergebracht bij de Omgevingsdienst regio Nijmegen (ODRN).
- In 2016 is de Modulaire Gemeenschappelijke Regeling (MGR) gestart, hieronder valt het Werkbedrijf en de samenwerking op het gebied van ICT (iRvN). Onze medewerkers van het cluster Werk en het cluster ICT zijn per 1 april 2016 in dienst van deze nieuwe organisatie gekomen.
- Met de gemeenten Heumen en Beuningen werken we sinds 2017 samen op het gebied van informatievoorziening en digitale ontwikkeling. We hebben met Heumen en Beuningen een Regionaal Informatie Beleidsplan opgesteld. Mede als gevolg

hiervan zijn in gezamenlijkheid een Chief Information Security Officer (CISO), een Information Security Officer (ISO) en een Functionaris Gegevensbescherming geworven.

Stand van zaken Voorjaarsnota 2019

We willen goed de regie kunnen voeren in de samenwerkingsverbanden waarin we deelnemen. Het afgelopen kwartaal hebben we ons gericht op het vraagstuk hoe we dit het beste kunnen doen. We onderzoeken hoe onze opdrachtverlening aan de ODRN beter kan. Ook sorteren we voor op de rol die we moeten pakken bij het opstellen van nieuw regionaal beleid van bijvoorbeeld de GGD en de MGR (WerkBedrijf).

Bij statushouders hebben we er bewust voor gekozen om de uitvoering in eigen hand te houden.

Per taak bekijken we in hoeverre we regie voeren of zelf de taak op ons nemen.

Administratieve organisatie

De administratieve organisatie gaat over de regels, procedures en werkafspraken van onze organisatie. Die regels zijn er om onze organisatie goed en betrouwbaar te laten werken. Dit sluit aan bij onze ambitie "Zichtbaar en betrouwbaar".

Het accountantskantoor Baker Tilly Berk controleert onze administratieve organisatie en adviseert hierover. Deze adviezen bespreken wij regelmatig in de auditcommissie, dit is één van onze raadscommissies. Op basis van de bevindingen van de accountant stelt het college jaarlijks een plan op. In dit plan staat hoe we de adviezen moeten invoeren in de bedrijfsvoering agenda. De belangrijkste agendapunten voor 2019 blijven de ontwikkelingen in het sociaal domein en de verzelfstandig van de Sociale teams.

In 2019 loopt het contract met Baker Tilly Berk af. Dat betekent dat we in 2019 de accountantsopdracht opnieuw moeten aanbesteden.

Stand van zaken Voorjaarsnota 2019

In 2019 is inmiddels een aanbestedingsprocedure gestart voor het contracteren van een accountant voor de jaren 2019 tot en met 2022. Bekendmaking van de uitkomst zal naar verwachting juni 2019 zijn omdat dan ook de uiteindelijke selectie plaatsvindt

Contact Centrum Berg en Dal (CCB)

Ontwikkeling CCB

De teams van telefonie/receptie en de frontoffice van Burgerzaken vormen samen het CCB van de gemeente Berg en Dal. Het CCB is de eerste toegang voor inwoners, ondernemers e.d. met hun vragen. Het CCB is in ontwikkeling. We sturen steeds minder vragen door in de organisatie. Het is de bedoeling dat het CCB op zo veel mogelijk eenvoudige vragen zelf antwoord kan geven. Op deze manier krijgt de inwoner snel antwoord en belasten we de afdelingen niet met eenvoudige vragen.

In 2019 gaan we verder met het inrichten en ontwikkelen van het CCB en het opleiden van de medewerkers. We zorgen ook dat de medewerkers van telefonie prettig en efficiënt kunnen werken door het in 2018 aangeschafte Klant Contact Systeem (KCS) verder in te richten. In een goed ingericht KCS is alle informatie over activiteiten van de gemeente beschikbaar. Op deze manier kan het CCB beter invulling geven aan de 'eerstelijns' dienstverlening van de gemeente.

Telefonische bereikbaarheid

In 2018 bleek uit onderzoek dat onze telefonische dienstverlening verbeterd is ten opzichte van 2017. Maar we zijn nog niet tevreden. We blijven inzetten op het verbeteren van onze telefonische bereikbaarheid. Via het eerder genoemde KCS krijgt het CCB zicht op welke

vragen er binnenkomen en of het CCB deze ook kan beantwoorden. Daarmee kunnen wij gericht werken aan onze eigen informatievoorziening vanuit de organisatie. Datzelfde KCS geeft zicht op de afhandeling van terugbel notities. Zo brengt het CCB samen met de rest van de organisatie onze dienstverleningsniveau opnieuw een stapje hoger.

Nieuwe systemen en kanalen

Om onze dienstverlening verder te verbeteren onderzoeken we in 2019 de mogelijkheden voor een nieuw gebruiksvriendelijker afsprakensysteem voor de balie burgerzaken. Ook willen we een extra communicatiekanaal openstellen: inwoners kunnen ons dan ook vragen stellen via Whatsapp.

Stand van zaken Voorjaarsnota 2019

Ontwikkeling CCB

Het ontwikkeltraject hebben we inmiddels afgerond. Medewerkers zijn volledig opgeleid in klantcontact en dienstverlening. Vanwege technische problemen loopt het verder inrichten van het KCS helaas wat vertraging op. Het ziet er wel naar uit dat deze problemen zeer binnenkort opgelost zijn en we weer volop aan de slag kunnen.

Telefonische bereikbaarheid

Vanwege de eerder genoemde technische problemen zijn ook de statistieken van het KCS nog niet volledig en actueel. Gelukkig hebben we wel steeds meer zicht op de afhandeling van onze terugbelnotities.

Nieuwe systemen en kanalen

Door de opgelopen vertraging met het KCS is het onduidelijk of het onderzoek naar een nieuw afsprakensysteem en het inzetten van Whatsapp nu reëel, haalbaar maar vooral ook verstandig is. We richten ons nu eerst volledig op het op orde krijgen van de basisfaciliteiten van het CCB.

Informatievoorziening

Informatiebeveiliging en privacy

De gemeente wil een betrouwbare partner zijn voor inwoners en bedrijven. Wij gaan daarom zorgvuldig om met gegevens van inwoners en organisaties. Dat is belangrijk nu we steeds vaker werken met digitale informatie. Digitale informatie is eenvoudig te kopiëren en te verspreiden. Om te voorkomen dat vertrouwelijke informatie in verkeerde handen valt, is aandacht nodig voor de beveiliging van informatie. Daarom zijn er landelijke veiligheidseisen opgesteld, de Baseline Informatiebeveiliging Nederlandse Gemeenten (BIG). Onze gemeente moet aan deze veiligheidseisen voldoen. Ze gaan bijvoorbeeld over de beveiliging van informatiesystemen, maar ook over de toegang tot het gemeentehuis. Vanaf 25 mei 2018 moeten gemeenten ook voldoen aan de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG).

Samen met de gemeenten Beuningen en Heumen is binnen het samenwerkingsverband BHBD (Beuningen, Heumen, Berg en Dal) invulling gegeven aan de functies die nodig zijn om aan onze ambities op Informatiebeveiliging en Privacy te voldoen. De Chief Information Security Officer (Beuningen), de Information Security Officer (Heumen) en de Functionaris Gegevensbescherming (Berg en Dal) zullen allen in 2019 met plannen komen om zowel op het gebied van Informatiebeveiliging als Privacy verbeteringen door te voeren.

Bewustwording onder medewerkers over informatiebeveiliging en privacy staat in ieder geval hoog op de agenda. We zijn er binnen de gemeente met alle medewerkers samen voor verantwoordelijk voor dat we op de juiste manier met gegevens omgaan. Daarnaast zal in 2019 ook de ENSIA weer aan bod komen. Met deze methode leggen wij jaarlijks verantwoording af over de Informatiebeveiliging aan de gemeenteraad en aan het Rijk

Stand van zaken Voorjaarsnota 2019

Op het domein van informatiebeveiliging hebben we in kaart gebracht waar we momenteel staan als gemeente en wat er nog moet gebeuren. Op basis van deze analyse geven we prioritering aan de maatregelen die we dit jaar gaan oppakken. De belangrijkste acties zijn het actualiseren van het informatiebeveiligingsbeleid en het benoemen van beveiligingsbeheerders in de organisatie. Tegelijkertijd zullen we ook het privacybeleid actualiseren en de privacybeheerders benoemen.

Naar aanleiding van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) zijn de eerste inzageverzoeken binnen gekomen. Er is inmiddels één inzageverzoek afgehandeld. Een ander verzoek is afgewezen doordat het niet aan de juiste eisen voldeed. Ook zijn er verschillende datalekken gesignaleerd. Twee daarvan zijn gemeld bij de Autoriteit Persoonsgegevens. Wanneer een datalek ernstige gevolgen kan hebben voor de personen over wie het gaat, moeten ook wij hun daarover informeren. Deze ernstige datalekken zijn niet voorgekomen.

Bewustwording onder medewerkers blijft hoog op de agenda staan. Via tweewekelijkse updates op intranet houden we de medewerkers op de hoogte over informatiebeveiliging en privacy. Ook de invulling van de nieuwe functionarissen (FG, CISO en ISO) helpt bij de bewustwording. Medewerkers weten nu beter waar ze terecht kunnen met hun vragen. Daarnaast staat er voor dit jaar nog een lunchbijeenkomst op het programma over informatiebeveiliging en privacy.

Op 13 maart 2019 is de ENSIA audit over DigiD en Suwinet uitgevoerd bij de gemeente Berg en Dal. Uit deze audit zijn geen bijzonderheden naar voren gekomen. De gemeente Berg en Dal heeft een samenwerkingsverband met het Instituut Bijzonder Onderzoek (IBO) voor de sociale recherche met andere gemeenten opgericht. De gemeente Wijchen is centrumgemeente voor het IBO. Tijdens de ENSIA-audit bij de gemeente Wijchen is gebleken dat zij niet voldoen aan de normen C04 en C06 van Suwinet. Omdat de gemeente voor uitbestede taken de volledige verantwoordelijkheid blijft dragen, voldoet de gemeente Berg en Dal dus voor Suwinet niet aan de eisen. Een verbeterplan om te voldoen aan de eisen wordt opgesteld en uitgevoerd.

Documentaire informatie voorziening (DIV)

Het hebben en het snel kunnen delen van informatie is belangrijk voor onze (interne en externe) dienstverlening. We doen er veel aan om goede informatie beschikbaar te hebben en om deze informatie op een goede manier te ordenen en te bewaren. Dat gebeurt nog steeds met analoge én digitale dossiers. Maar steeds vaker gaat het om digitale informatie.

In 2019 willen wij als DIV meer zichtbaar zijn voor de interne en externe klant. We stellen de gewenste competenties vast en maken een opleidingsplan. Het werken met het Document Management Systeem (DMS) gaan we aanpassen volgens de normen NEN 2082 en RODIN. Dit is een belangrijke stap in de overgang van analoog naar digitaal werken. We gaan onderzoeken hoe we een digitaal duurzaam archief (e-depot) kunnen gaan inrichten. Een kwaliteitszorgsysteem wordt in 2019 ingevoerd.

Als belangrijk project in het kader van burgerparticipatie gaat DIV werken als adviseur voor het Erfgoednet Berg en Dal. De raad is akkoord en er komt een platform voor de historie van de gemeente. Dit platform wordt beheerd vóór en dóór de burgers. Hiervoor heeft de raad ingestemd met € 15.000 uit de algemene reserve en € 12.000 jaarlijks uit het ICT budget.

De digitale bouwvergunningendossiers komen in 2019 op de website. Natuurlijk in een beveiligde omgeving en eenvoudig te raadplegen door de burger. Financieel betekent dit eenmalige kosten van € 30.000 en jaarlijkse kosten van € 6.000.

Stand van zaken Voorjaarsnota 2019

Het kwaliteitszorgsysteem is deels klaar. Dit doen we in eigen beheer. Het erfgoedplatform hebben we aangekocht met als naam: Erfgoednet Berg en Dal. De bouwdoSSIers zijn voor 80% geanonimiseerd en digitaal beschikbaar. De ontsluiting op de website volgt in het 3^e kwartaal van 2019.

Het project substitutie/vervanging van gemeente brede processen staat als nieuw programma op de lijst. De omvang en de kosten brengen we in het 2^e kwartaal in beeld.

De gebruiksvergunningen willen we in 2020 digitaal gaan maken zodat deze ook makkelijk en zo volledig mogelijk doorzoekbaar worden. We zijn dit jaar gestart met het inventariseren van de aanwezige gebruiksvergunningen.

Gegevensbeheer

De gemeente beheert een aantal belangrijke basisregistraties. In een basisregistratie is een set van gegevens opgenomen, die op een betrouwbare en veilige manier kunnen worden ingezien. Voorbeelden zijn de Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG), de Basisregistratie Grootchalige Topografie (BGT), de Basisregistratie Kadaster (BRK) en het Handelsregister (KvK). De verschillende basisregistraties zijn onderling gekoppeld. Zo kunnen veranderingen in deze gegevens eenvoudiger worden uitgewisseld tussen gemeenten en andere overheidsinstanties in Nederland.

Met ingang van 1 juli 2018 is de Wet BAG gewijzigd (BAG 2.0). Een aantal processen worden aangepast of uitgebreid en er zal meer afstemming met de BGT (Basisregistratie Grootchalige Topografie) zijn. In 2019 zal de daadwerkelijke invoering van BAG 2.0 plaats gaan vinden.

Op 1 januari 2018 is de Wet BRO (Basisregistratie Ondergrond) in werking getreden. Deze basisregistratie wordt per (registratie)gebied opgebouwd. Streefdatum is dat alle 28 registratiegebieden in 2022 zijn ingevoerd. Binnen de gemeente Berg en Dal moet de invoering en de regievoering van deze basisregistratie nog een plaats krijgen. Het is overigens niet de bedoeling dat het bestuursorgaan zelf gegevens aan de LV BRO gaat leveren, maar dat dit wordt gedaan door opdrachtnemers die de werkzaamheden uitvoeren. De gemeente is echter wel verantwoordelijk voor de kwaliteit van de aangeleverde gegevens.

Omdat ze in 2021 de WOZ-waarde gaan waarderen op basis van de gebruiksoppervlakte die in de BAG is geregistreerd, berekenen we van alle woningen deze oppervlakte opnieuw. Dit is een grote kwaliteitsverbetering voor zowel de BAG, BGT en de WOZ.

In 2019 leggen we een koppeling tussen de BGT en de BOR (beheerprogramma openbare ruimte). Hierdoor vervalt grotendeels het “dubbel” intekenen van geometrie.

Naast het gebruik van gegevens zal het stimuleren van “terug melden” verder worden uitgewerkt. Het doel hiervan is kwaliteitsverbetering van de verschillende basisregistraties.

Stand van zaken Voorjaarsnota 2019

Voor de implementatie van BAG 2.0 zal er een systeemwissel plaatsvinden in het 2^e of 3^e kwartaal van 2019. Het offertetraject is grotendeels afgerond. Omdat er nog onduidelijkheden zijn over de beschikbaarheid van de geo-koppeling is de planning nog niet definitief. Gemeenten zijn nu verplicht om uiterlijk 1 januari 2020 te beschikken over een BAG 2.0 applicatie. Deze termijn is 6 maanden verruimd.

De afgelopen maanden is er veel tijd gestoken in het afstemmen van de BAG en BGT. Het betreft (fout)meldingen vanuit het BGT Kwaliteitsdashboard en vanuit het programma Way2GO. Dit programma gebruiken we eigenlijk voor het BAG-WOZ project maar kunnen we dus ook inzetten voor andere doeleinden. De afstemming tussen BAG en BGT is één van de aangegeven verbeterpunten in de ENSIA. Door personele problemen binnen het cluster gegevensbeheer is er een achterstand ontstaan in de uit te voeren werkzaamheden. Het BAG-WOZ project loopt voor de gemeente Berg en Dal redelijk goed op schema. Ongeveer 25 % van de objecten is in de periode mei 2018 t/m februari 2019 opnieuw beoordeeld. We onderzoeken op welke wijze we het traject verder gaan uitvoeren omdat het een arbeidsintensieve klus betreft die door belastingkantoor Munitax volledig bij de deelnemende gemeenten is neergelegd. In overleg met Munitax is besloten de oplevertermijn te verschuiven naar 1 juni 2020. Er is budget beschikbaar gesteld voor (externe) ondersteuning.

De implementatie van de BRO binnen de organisatie zullen we oppakken in BHBD verband.

Digitale dienstverlening

Landelijk is vastgesteld welke diensten gemeenten digitaal kunnen regelen en hoe we dat het beste kunnen aanpakken. Voor gemeenten zijn twee notities beschikbaar: "Overheidsbrede dienstverlening 2020" en "Digitale Agenda 2020". Wij sluiten zo veel mogelijk aan bij deze landelijke doelstellingen en hanteren een maat die passend is voor Berg en Dal. We volgen de landelijke ontwikkelingen van VNG Realisatie: 'Samen organiseren' op de voet. Onze doelstelling is om de informatievoorziening zo veel mogelijk voor een grote groep te organiseren in plaats van individueel.

We digitaliseren onze dienstverlening en bedrijfsvoering steeds meer. Ook stimuleren we inwoners, bedrijven, verenigingen en instellingen om gebruik te maken van de digitale mogelijkheden die we bieden. Onze gemeentelijke website is daarbij erg belangrijk. Daarom zorgen we er voor dat de informatie op de website leesbaar, actueel en volledig is. Door de digitalisering kunnen inwoners steeds vaker zelf bepalen waar en wanneer ze iets willen regelen.

Ook in de komende jaren gaan we verder met het aanbieden en uitbreiden van de digitale diensten via de website. We blijven de digitale formulieren die we al hebben verbeteren. Verder kan onze inwoner steeds meer informatie vinden op de website mijn.overheid.nl. Dit is uw persoonlijke website voor al uw overheidszaken. De gemeente verstuurt al een aantal brieven digitaal via MijnOverheid. In de toekomst zal dit steeds meer worden, maar hierin blijven wij ook oog houden voor de minder digitaal vaardige inwoners. Zo zorgen we er voor dat we iedereen bereiken op de manier zoals onze inwoner dat wenst.

Stand van zaken Voorjaarsnota 2019

We schaffen een nieuw systeem aan voor digitale meldingen in de openbare ruimte. Dit ter vervanging van onze huidige systeem dat niet meer voldoet en waarvan het contract einde van dit jaar afloopt. De inwoner ziet dit nieuwe systeem in een app van de gemeente Berg en Dal op zijn/haar smartphone. Wanneer de inwoner geen smartphone heeft en toch een melding wil doen kan hij/zij net als nu telefonisch een melding doorgeven. Wanneer een inwoner 14024 belt zetten onze collega's van het Contact Centrum Berg en Dal de melding in het nieuwe systeem. Op deze wijze willen we iedereen in staat stellen een melding te kunnen doen.

Inkoop en aanbesteding

Wij hebben onze inkoopregels vastgelegd in ons inkoopbeleid. Bij al onze inkopen en opdrachten volgen we ons inkoopbeleid. Ons uitgangspunt is dat we inkopen op basis van de beste prijs-kwaliteitverhouding.

Onze inkoopregels passen ook bij een professionele aanpak van de inkoop. Wij willen een betrouwbare opdrachtgever zijn, die leveranciers eerlijke en gelijke kansen biedt. Via ons inkoopbeleid geven we ook aandacht aan:

- lokale werkgelegenheid en economie;
- duurzaamheid;
- het inzetten van mensen met een achterstand tot de arbeidsmarkt (social return);
- het verminderen van administratieve rompslomp.

Om onze doelstellingen te halen, gaan wij verder met het ontwikkelen van de 'inkoop-functie'. Het gaat om de volgende onderdelen:

- Het meenemen van onze inkoopdoelstellingen in de Planning en control cyclus;
- Het verder inrichten en monitoren van een systeem voor contractbeheer;
- Het opstellen en beheren van inkoopjablonen in Decos/JOIN;
- Het ondersteunen van de organisatie met inzet van onze inkoopadviseur en contractbeheerder

Stand van zaken Voorjaarsnota 2019

De raad heeft 0,3 FTE voor inkoopadviseur-duurzaamheid vastgesteld. Daarmee breiden we de formatie van onze inkoopadviseur uit van 0,2 naar 0,5 FTE. Dit geeft ons ook de mogelijkheid om de zichtbaarheid van onze inkoopadviseur binnen de organisatie te vergroten. Samen met de Gemeente Heumen is een inkoopadviseur geworven voor 1,0 FTE. Deze start op 3 juni bij onze gemeente met het inwerktraject.

Duurzaamheid

Aanschaf nieuw materieel

Bij de vervanging van gemeentelijke voertuigen kijken we nadrukkelijk naar het aspect duurzaamheid. In de Nota Inkoopbeleid is hier extra aandacht voor gevraagd in het hoofdstuk Duurzaam inkopen. Mochten er meerkosten ontstaan als gevolg van deze hogere ambitie, dan leggen we die vooraf ter besluitvorming voor aan het College.

Gemeentehuis

Ook binnen het Gemeentehuis kijken we naar mogelijkheden om bij te dragen aan onze duurzaamheidsambities. In 2019 gaan we onder andere alle koelkasten in het gemeentehuis vervangen die 5 jaar of ouder zijn. Deze vervangen we voor een koelkast met een energielabel A++. Ook gaan we in 2019 het gesprek aan met onze afvalverwerker om onze afvalstromen nog beter gescheiden te verwerken.

Gemeentewerf

De gemeentewerf/het kantoor brandweer dateert uit 1990. Sindsdien zijn er als gevolg van onderhoud diverse duurzaamheidsmaatregelen genomen waarmee het kantoordeel gebouw het energie label A krijgt.

Als gevolg van onder andere ruimte gebrek en nieuwe wetgeving is de huidige gemeentewerf toe aan een aantal aanpassingen en verbeteringen;

Dit betekent dat de huidige energieprestatie van het gebouw verder kan verbeteren door;

- Vervanging CV Installatie (reeds uitgevoerd door einde technische levensduur/voortijdig uitval)
- Vervanging warm water voorziening

- Aanleg vloerverwarmingssysteem in combinatie met ruimte koeling met behulp van een luchtwarmtepomp
- Toepassing LED verlichting kantoor gedeelte en hal/werkplaats in combinatie met bewegingsmelders, schemerschakelingen en schakelklokken
- Uitbreiding ruimteventilatie met WTW (waterterugwinning)
- Aansluiten op GBS (gebouwbeheerssysteem) met weersafhankelijke regeling
- Aanleg 200 zonnepanelen (door Energie coöperatie)
- Toepassing HR ++ beglazing

Het is de uitdaging om bovengenoemde maatregelen te gelijktijd met de verbouwing uit te voeren. Hierbij zijn natuurlijke vervangingsmomenten en technische levensduur van belang. Hier houden we dan ook rekening mee.

Stand van zaken Voorjaarsnota 2019

- We gaan Sporthal De Duffelt verder verduurzamen door zonnepanelen aan te leggen op de grote hal.
- We gaan het gebouw Kulturhuus den Ienloop verduurzamen door middel van dakisolatie, het toepassen van led verlichting, extra raamisolatie en een juiste gebouwenbeheerssysteem.
- De Mallemolen gaan we aanpakken zodra er meer bekend is over de functie van het gebouw.
- Op het gemeentehuis zijn inmiddels zonnepanelen geplaatst.

Verbonden partijen

Wij spreken van een Verbonden partij als het een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie betreft waarin de gemeente een bestuurlijk en financieel belang heeft. Op grond van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV), dient de gemeente in de begroting aandacht te besteden aan partijen, waarmee de gemeente een bestuurlijke en financiële band heeft. Er zijn immers bestuurlijke, beleidsmatige en/of financiële belangen en risico's, die uit gemeenschappelijke regelingen, deelnemingen in NV's, stichtingen of verenigingen of andere overeenkomsten kunnen voortvloeien.

Wat is bestuurlijk belang?

Onder bestuurlijk belang verstaan we: een zetel in het bestuur van een bestuurlijke participatie of het hebben van stemrecht. Deze zetel of het stemrecht is om het algemeen belang van de gemeente te kunnen uitoefenen.

Wat is financieel belang?

Alleen een bestuurlijk belang (zie hierboven) maakt een partij nog geen zogenaamde verbonden partij. Daarvoor is ook een financieel belang vereist. Bijvoorbeeld eigendomsrechten, zoals het bezit van aandelen, maar ook zaken als het verstrekken van geldleningen, het geven van subsidies en het geven van garanties.

Centraal advies

Met de gemeente Nijmegen zijn afspraken gemaakt over de advisering van begroting- en jaarrekeningstukken van de volgende gemeenschappelijke regelingen:

- GGD Gelderland Zuid
- Veiligheidsregio Gelderland-Zuid (VRGZ)
- Milieusamenwerking en Afvalverwerking Regio Nijmegen (MARN)
- Omgevingsdienst Regio Nijmegen (ODRN)
- Modulaire Gemeenschappelijke Regeling (MGR)

De afdeling stadscontrol van de gemeente Nijmegen adviseert de besturen van de gemeenschappelijke regelingen en de gemeentebesturen. Per gemeente komt een advies ook bij een centrale coördinator. Wij zijn uiteraard vrij om dit advies over te nemen, te wijzigen of te negeren. De bevoegdheid om te beslissen over begroting- en jaarrekeningstukken ligt bij het algemeen bestuur van de Gemeenschappelijke Regeling.

Stand van zaken Voorjaarsnota 2019

Hieronder staan een aantal ontwikkelingen over de verbonden partijen. Voor de tekst van de paragraaf van de begroting 2019 kunt u op de volgende link klikken.

[Paragraaf Verbonden partijen Programmabegroting 2019](#)

Bij de verbonden partijen hebben zich de volgende ontwikkelingen voorgedaan.

MGR: we zijn gestart met het opstellen van nieuw arbeidsmarktbeleid in samenwerking met de regiogemeenten.

ODRN: we zijn met de andere gemeenten in gesprek welke thema's de komende jaren op ons afkomen en of we daarin een rol zien voor de ODRN en zo ja welke.

ARN: de vraag speelt of we (MARN) onze aandelen willen behouden of niet. Daar moet in MARN-verband nog over worden besloten.

DAR: de afvalinzameling is onderwerp van discussie; besluitvorming komt nog in uw raad.

VRGZ: er wordt een meerjarenvissie opgesteld; dat komt nog in uw raad.

GGD: er wordt een meerjarenvissie opgesteld; komt nog in uw raad.

BVO DRAN: alle gemeenten hebben besloten in de BVO DRAN te blijven.

GO Arnhem Nijmegen: de discussie is opgestart of de samenwerking steviger moet; de raadswerkgroep samenwerking wordt hier nader over ingelicht.

Grondbeleid

In het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) wordt in artikel 9.2 aangegeven dat de paragraaf grondbeleid een verplicht onderdeel vormt van de begroting. De verplichte paragraaf grondbeleid moet ten minste ingaan op (artikel 16 van het BBV):

1. Een visie op het grondbeleid in relatie tot de doelstellingen van de programma's die zijn opgenomen in de begroting;
2. Een aanduiding van de wijze waarop de gemeente het grondbeleid uitvoert;
3. Een actuele prognose van de te verwachten resultaten van de totale grondexploitatie;
4. Een onderbouwing van de geraamde winstneming;
5. De beleidsuitgangspunten omtrent de reserves voor grondzaken in relatie tot de risico's van de grondzaken.

Stand van zaken Voorjaarsnota 2019

De voortgang bij deze Voorjaarsnota is gelijk aan de jaarrekening 2018. Onderstaande link leidt naar de tekst van de paragraaf van de jaarrekening 2018.

Paragraaf Grondbeleid Jaarverslag 2018

Tegelijkertijd met deze Voorjaarsnota behandelt de gemeenteraad ook de actualisatie van de grondexploitaties. Het raadsvoorstel is openbaar, maar de inhoudelijke rapportage is vertrouwelijk.

Financiële begroting

Inleiding

In dit financiële deel van de begroting vindt u naast een overzicht van de baten en lasten per programma ook een overzicht met de incidentele baten en lasten en het verloop van het financieel meerjarenperspectief (FMP).

Overzicht baten en lasten

In onderstaande tabel vindt u een overzicht van de baten en lasten per programma. Dit levert een raming op van het saldo van de rekening van baten en lasten. Vervolgens is een aantal toevoegingen en onttrekkingen uit de reserves geraamd. Dit resulteert in het resultaat van de rekening van baten en lasten.

Bedragen x €1.000

Programma	Begroting	Mutatie	Begroting	Meerjarenbegroting		
	2019	t/m	2019	2020	2021	2022
	Primair	VJN	na VJN			
	Saldo	Saldo	Saldo	Saldo	Saldo	Saldo
Inwoner	-33.843	440	-33.403	-32.366	-31.755	-31.283
Onze buurt	-12.632	-1.383	-14.015	-13.169	-13.329	-13.620
Onze gemeente	-5.320	-427	-5.747	-5.264	-5.194	-5.270
Ons geld	58.098	80	58.178	58.657	58.847	59.204
Overhead	-9.052	73	-8.979	-9.197	-9.190	-9.190
Saldo rekening baten en lasten	-2.749	-1.217	-3.966	-1.338	-622	-160
Toevoeging aan reserves	-1.102	-942	-2.044	-545	-532	-523
Onttrekking aan reserves	3.855	1.699	5.554	2.211	1.861	1.519
Resultaat rekening baten en lasten	4	-460	-456	327	707	837

Incidentele baten en lasten

Een goed beeld van de financiële positie van de gemeente vereist ook inzicht in de incidentele baten en lasten die in de begroting zijn verwerkt.

Hieronder vindt u een overzicht van de incidentele baten en lasten met daarop een toelichting.

		Bedragen x € 1.000			
		2019	2020	2021	2022
Programma Inwoner					
<i>Incidentele baten en lasten Programmabegroting 2019</i>					
1.1	Bij preventie is een aanpak van middelengebruik (alcohol en drugs) van groot belang	-	-5	-	-
1.2	Extra gelden voorkomen schulden	-33	-50	-	-
1.3	Professionaliseren beheer jongerencentrum Maddogs	-30	-30	-	-
		-	-	-	-
<i>Incidentele baten en lasten tot en met Voorjaarsnota</i>		-	-	-	-
1.4	Regiobegroting Wmo en Jeugdhulp	-27	-	-	-
1.5	Haalbaarheidsonderzoek verplaatsing Mallemolen	-45	-	-	-
Totaal programma Inwoner		-135	-85	-	-

Programma Onze Buurt

Incidentele baten en lasten Programmabegroting 2019

2.1	Vervanging AED's	-	-24	-	-
2.2	Samen met de raad de vragen bedenken voor nader mobiliteitsonderzoek	-15	-	-	-
2.3	Kosten aanleg glasvezel buitengebied	-55	-	-	-
2.4	Leges aanleg glasvezel buitengebied	55	-	-	-
2.5	Fiets-/ voetveer Bommel- Ooij	-40	-	-	-
2.6	Investeringsbijdrage Tennisvereniging Berg en Dal	-10	-	-	-
2.7	Verbeteringen wijk Nonnenkamp Millingen aan de Rijn	-50	-	-	-
2.8	Bijdrage GOAN deelonderwerp Duurzaamheid	-7	-	-	-
2.9	Studie fietspad 't Zwaantje-Diepen	-10	-	-	-
		-	-	-	-
<i>Incidentele baten en lasten tot en met Voorjaarsnota</i>		-	-	-	-
2.10	Terugdraaien bezuiniging bibliotheek	-50	-	-	-
2.11	Subsidie energiebesparende maatregelen woningen	-500	-	-	-
2.12	Actieplan Duurzaamheid 2019-2023	-80	-	-	-
2.13	Verplaatsing kunstwerk "Hemel en aarde"	-9	-	-	-
2.14	Keldergraven Heselenberg	-19	-	-	-
2.15	Zwembad de Lubert	-90	-	-	-
2.16	Kunstwerk rotonde Zevenheuvelenweg/ Nieuweweg	-77	-	-	-
2.17	Vervangen inventaris Heuvelland en de Duffelt	-18	-	-	-

Totaal programma Onze Buurt	-975	-24	-	-

Programma Onze Gemeente

Incidentele baten en lasten Programmabegroting 2019

3.1	Uitvoering geven aan de vastgestelde Woonagenda en woonvisie	-15	-	-	-
3.2	Bijdrage GOAN deelonderwerp Economie en Wonen	-10	-	-	-

		-	-	-	-

Incidentele baten en lasten tot en met Voorjaarsnota

3.3	Bouwplan Oefenhoek Millingen	-96	-	-	-
3.4	Inzet extra rijks gelden voor statushouders	-40	-40	-	-
3.5	Behoud Museumpark Orientalis, betaalbaar stellen subsidie	-200	-	-	-

Totaal programma Onze Gemeente	-361	-40	-	-

Programma Ons geld

Incidentele baten en lasten Programmabegroting 2019

4.1	Algemene uitkering; extra rijks gelden voorkomen schulden	33	50	-	-

Incidentele baten en lasten tot en met Voorjaarsnota

4.2	Herindelingsregeling grenscorrectie Nijmegen- Berg en Dal	150	-	-	-
4.3	Inzet post onvoorzien t.b.v. verplaatsing kunstwerk "Hemel en aarde"	9	-	-	-
4.4	Extra rijks gelden statushouders	40	40	-	-

Totaal programma Ons geld	232	90	-	-

Programma Overhead

Incidentele baten en lasten Programmabegroting 2019

5.1	Veranderingen Wet BAG	-15	-	-	-

Incidentele baten en lasten tot en met Voorjaarsnota

geen mutaties

Totaal programma Overhead	-15	-	-	-

Totaal exploitatie	-1.254	-59	-	-

Reserves

Incidentele baten en lasten Programmabegroting 2019

R1	Bijdrage Algemene reserve; beheer Maddogs	30	30	-	-

R2	Bijdrage Algemene reserve; niet 100% kostendekkendheid afvalstoffenheffing	191	-	-	-
R3	Bijdrage reserve attributen sportattributen; led-verlichting Groesbeekse Boys	29	-	-	-
R4	Dotatie reserve dekking kapitaallasten; led-verlichting Groesbeekse Boys	-29	-	-	-
R5	Bijdrage egaliseringsreserve ODRN	40	-	-	-
		-	-	-	-
<i>Incidentele baten en lasten tot en met Voorjaarsnota</i>		-	-	-	-
R6	Bijdrage Algemene reserve; subsidie energiebesparende maatregelen	500	-	-	-
R7	Dotatie Algemene reserve; herindelingsregeling grenscorrectie Nijmegen-Berg en Dal	-150	-	-	-
R8	Dotatie aan reserve aanpak extreme wateroverlast	-400	-	-	-
R9	Bijdrage Algemene reserve; Actieplan Duurzaamheid 2019-2023	160	-	-	-
R10	Bijdrage Algemene reserve; Bouwplan Oefenhoek Millingen	96	-	-	-
R11	Bijdrage algemene reserve voor regiobegroting Wmo en Jeugdhulp	27	-	-	-
R12	Bijdrage Algemene reserve; handhaving huidige openstelling milieustraten	50	-	-	-
R13	Bijdrage Algemene reserve; Haalbaarheidsonderzoek verplaatsing Mallemolen	45	-	-	-
R14	Bijdrage reserve aankoop kunstwerken; kunstwerk rotonde Zevenheuvelenweg/ Nieuweweg	77	-	-	-
R15	Inzet algemene reserve; Behoud Museumpark Orientalis	600	-	-	-
R16	Dotatie reserve lopende projecten; restant reservering Behoud Museumpark Orientalis	-400	-	-	-
Totaal reserves		865	30	-	-
Totaal		-389	-29	-	-

1.1 Bij preventie is een aanpak van middelengebruik (alcohol en drugs) van groot belang

In 2020 stellen we een plan op waarin we de gemeentelijke ambitie en aanpak van middelengebruik vaststellen. Om dit plan te maken is een werkbudget van € 5.000 opgenomen in de begroting.

1.2 Extra gelden voorkomen schulden

Het rijk wil een impuls geven aan de verbetering van de gemeentelijke schuldhelpverlening en de versterking van het armoedebeleid. Hiervoor ontvangen we in 2018, 2019 en 2020 extra rijksgelden via de algemene uitkering. Zie ook 4.1.

1.3 Professionaliseren beheer jongerencentrum Maddogs

We willen jongeren een ontmoetingsplek bieden en daarmee ook overlast door jeugd terugdringen. Voor het professionaliseren van het beheer in jongerencentrum Maddogs is daarom voor 2019 en 2020 € 30.000 per jaar beschikbaar gesteld. Deze kosten dekken we ten laste van de Algemene reserve. Zie ook R1.

1.4 Regiobegroting Wmo en Jeugdhulp

In het regionaal werkprogramma en de regiobegroting is een bedrag opgenomen voor investering in extra inzet op kwaliteit en kostenbesparing. Voor onze gemeente betekent dit een eenmalige bijdrage van € 27.000. Het college heeft voorgesteld om deze kosten te dekken ten laste van de Algemene reserve. Zie ook R11.

1.5 Haalbaarheidsonderzoek verplaatsing Mallemolen

Op 14 maart 2019 heeft de raad € 45.000 beschikbaar gesteld voor een haalbaarheidsonderzoek voor verplaatsing van de Mallemolen naar het Marktpllein. Ook is besloten om dit bedrag uit de algemene reserve te halen. Zie ook R13.

2.1 Vervanging AED's

In 2020 moeten we de gemeentelijke AED's vervangen. Hiervoor is € 24.000 beschikbaar gesteld.

2.2 Samen met de raad de vragen bedenken voor nader mobiliteitsonderzoek

We willen nader mobiliteitsonderzoek doen. Hiervoor gaan we samen met de raad vragen bedenken. Het is afhankelijk van de vragen wat we gaan onderzoeken. Hiervoor hebben we € 15.000 gereserveerd.

2.3/2.4 Aanleg glasvezel buitengebied

In 2019 wordt glasvezel aangelegd in het buitengebied van onze gemeente. Hiervoor is eenmalig € 55.000 beschikbaar voor toezicht. Hiervoor ontvangen we eenzelfde bedrag aan leges. Per saldo heeft dit geen invloed op het begrotingssaldo.

2.5 Fiets-/voetveer Bommel- Ooij

De gemeente Lingewaard heeft het initiatief genomen om een haalbaarheidsstudie te doen naar een fiets-/voetveer Bommel- Ooij. Als het voetveer er komt, vergt dat een eenmalige investering van € 40.000 voor communicatie en voorbereiding.

2.6 Investeringsbijdrage Tennisvereniging Berg en Dal

Voor Tennisvereniging Berg en Dal is eenmalig € 10.000 beschikbaar gesteld voor vervanging van de armaturen.

2.7 Verbeteringen wijk Nonnenkamp Millingen aan de Rijn

Voor het inwonersinitiatief verbeteringen in de wijk Nonnenkamp in Millingen aan de Rijn is in de begroting 2019 € 50.000 beschikbaar gesteld. In maart heeft de raad het verbeterplan goedgekeurd. Het plan voeren we in 2019 uit.

2.8 Bijdrage GOAN deelonderwerp Duurzaamheid

Dit is een eenmalige bijdrage aan het Gemeenschappelijk Orgaan Arnhem Nijmegen voor het deelonderwerp duurzaamheid. De bijdrage is voor de uitvoering van de routekaart energietransities.

2.9 Studie fietspad 't Zwaantje - Diepen

Bij de Kadernota 2017 is budget opgenomen in 2019 voor een studie naar een fietspad van 't Zwaantje naar de Diepen. De kosten zijn € 30.000. We ontvangen een bijdrage van de regiogemeenten van € 20.000. We starten met de studie in 2019. Op zijn vroegst kan de aanleg plaatsvinden in 2022.

2.10 Terugdraaien bezuiniging bibliotheek

Bij het vaststellen van de begroting 2019 heeft de raad besloten om de bezuiniging van € 50.000 op de bibliotheek voor 2019 terug te draaien. De bibliotheek is een belangrijke sociale ontmoetingsplaats. De bezuiniging zou de bedrijfsvoering van de bibliotheek in gevaar brengen.

2.11 Subsidie energiebesparende maatregelen woningen

In 2018 is de subsidieregeling energiebesparende maatregelen woningen vastgesteld. Vooruitlopend op het actieplan Duurzaamheid heeft de raad in september 2018 € 500.000 beschikbaar gesteld voor 2019 om de subsidieregeling energiebesparende maatregelen woningen voort te kunnen zetten in 2019. Dit extra subsidiebedrag dekken we uit de algemene reserve. Zie ook R6.

2.12 Actieplan Duurzaamheid 2019-2023

In januari 2019 heeft de raad het Actieplan Duurzaamheid 2019-2023 vastgesteld. Voor 2019 is eenmalig € 30.000 beschikbaar gesteld voor het maken van een Warmtevisie. Daarnaast is € 50.000 beschikbaar voor een pilot "Aardgasvrij maken van bestaande woningen". Besloten is om deze kosten te dekken ten laste van de algemene reserve. Zie ook R9.

2.13 Verplaatsing kunstwerk "Hemel en aarde"

In 2018 is het kunstwerk "Hemel en aarde" verwijderd uit de speeltuin bij de Nonnenkamp in Millingen aan de Rijn. Er is gezocht naar een nieuwe plek voor het kunstwerk. Het college heeft besloten het kunstwerk te renoveren en te herplaatsen op begraafplaats Vossengraaf in Millingen aan de Rijn. De kosten hiervan zijn € 9.000 en dekken we ten laste van de post onvoorzien. Zie ook 4.3.

2.14 Keldergraven Heselenberg

Het college heeft besloten om op begraafplaats Heselenberg keldergraven aan te leggen. We gaan alvast vijf keldergraven aanleggen. De kosten hiervan zijn eenmalig € 19.000. Zodra de graven uitgegeven worden verdienen we deze kosten terug.

2.15 Zwembad de Lubert

De openingstijden van zwembad de Lubert zijn tijdelijk gewijzigd. Reden hiervan is een groot capaciteitsgebrek voor toezicht en zwemlessen in zwembad de Lubert. Om het rooster van de gewijzigde openingstijden volledig in te kunnen vullen is extra inhuur noodzakelijk. De kosten hiervan zijn € 90.000.

2.16 Kunstwerk rotonde Zevenheuvelenweg/ Nieuweweg

Op 14 maart 2019 heeft de raad besloten om € 76.650 beschikbaar te stellen voor het kunstwerk op de rotonde Zevenheuvelenweg/ Nieuweweg. Deze kosten dekken we door inzet van de reserve Aankoop kunstwerken. Zie ook R14.

2.17 Vervangen inventaris Heuvelland en de Duffelt

Voor het vervangen van klimrekken en verwachte kosten die voortkomen uit de keuring van het inventaris in 2019 is € 13.000 nodig voor sporthal Heuvelland.

Voor aanschaf van sportmaterialen ter vervanging van afgekeurd materiaal in de Duffelt is eenmalig € 5.000 nodig.

3.1 Uitvoering geven aan de vastgestelde Woonagenda

In 2019 actualiseren we de Woonagenda die in 2017 is opgesteld. Hiervoor is eenmalig € 15.000 nodig. Als duidelijk is wat de uitvoeringsagenda wordt kunnen we de effecten en bijbehorende kosten voor de volgende jaren inschatten.

3.2 Bijdrage GOAN deelonderwerp Economie en Wonen

Dit is een eenmalige bijdrage aan het Gemeenschappelijk Orgaan Arnhem Nijmegen voor het deelonderwerp economie en wonen. De bijdrage is voor de uitvoering van het regionaal programma werklocaties (economie) en voor de uitvoering van de Woonagenda (wonen).

3.3 Bouwplan Oefenhoek Millingen

Op 31 januari 2019 heeft de raad ingestemd met de bijstelling van het bouwplan Oefenhoek Millingen aan de Rijn. Per saldo komt € 96.000 van de kosten voor rekening van de

gemeente. Besloten is om de kosten ten laste van de algemene reserve te brengen. Zie ook R10.

3.4 Inzet extra rijks gelden statushouders

Per 2021 komt de regierol van de inburgeraars bij de gemeenten te liggen. Tot deze datum krijgen de gemeenten extra rijks geld om de huidige groep inburgeraars alvast beter te begeleiden naar een hoger taalniveau en daarmee een betere kans op werk. In 2019 en 2020 ontvangen we via de algemene uitkering € 40.000. Deze middelen zetten we voor deze regierol in. Zie ook 4.4.

3.5 Behoud Museumpark Orientalis

Op 25 april heeft de raad besloten om uit de Algemene reserve € 600.000 te reserveren voor het behoud van Museumpark Orientalis. Van dit totale bedrag stellen we nu € 200.000 betaalbaar aan Orientalis. Het resterende bedrag van € 400.000 nemen we op in de reserve lopende projecten. Dit bedrag wordt (deels) betaalbaar gesteld na goedkeuring door het college op verschillende momenten. Zie ook R15/R16.

4.1 Algemene uitkering; extra rijks gelden voorkomen schulden

Het rijk wil een impuls geven aan de verbetering van de gemeentelijke schuldhelpverlening en de versterking van het armoedebeleid. Hiervoor ontvangen we in 2018, 2019 en 2020 extra rijks gelden via de algemene uitkering. Zie ook 1.2.

4.2 Herindelingsregeling grenscorrectie Nijmegen- Berg en Dal

In 2018 is besloten om een aantal grenscorrecties tussen de gemeente Nijmegen en Berg en Dal vast te stellen. Wij ontvangen in 2019 van de gemeente Nijmegen een eenmalige afkoopsom van € 150.000. Dit bedrag storten we in de Algemene reserve. Zie ook R7.

4.3 Inzet post onvoorzien t.b.v. verplaatsing kunstwerk "Hemel en aarde"

In 2018 is het kunstwerk "Hemel en aarde" verwijderd uit de speeltuin bij de Nonnenkamp in Millingen aan de Rijn. Er is gezocht naar een nieuwe plek voor het kunstwerk. Het college heeft besloten het kunstwerk te renoveren en te herplaatsen op begraafplaats Vossengraaf in Millingen aan de Rijn. De kosten hiervan zijn € 9.000 en dekken we ten laste van de post onvoorzien. Zie ook 2.13.

4.4 Extra rijks gelden statushouders

Per 2021 komt de regierol van de inburgeraars bij de gemeenten te liggen. Tot deze datum krijgen de gemeenten extra rijks geld om de huidige groep inburgeraars alvast beter te begeleiden naar een hoger taalniveau en daarmee een betere kans op werk. In 2019 en 2020 ontvangen we via de algemene uitkering € 40.000. Deze middelen zetten we voor deze regierol in. Zie ook 3.4.

5.1 Veranderingen Wet BAG

BAG staat voor Basisregistratie Adressen en Gebouwen. Per 1 juli 2018 is de Wet BAG verandert (BAG 2.0). Pand- en objectafbakening zijn meer afgestemd op de BGT (Basisregistratie Grootchalige Topografie). Hierdoor is het nodig om werkprocessen aan te passen. Ook systeemtechnisch moeten we veranderingen doorvoeren. Dit project loopt in 2018 en 2019. Hiervoor hebben we extra ondersteuning nodig. De kosten zijn € 15.000 per jaar.

R1 Bijdrage Algemene reserve; beheer Maddogs

We willen jongeren een ontmoetingsplek bieden en daarmee ook overlast door jeugd terugdringen. Voor het professionaliseren van het beheer in jongerencentrum Maddogs is daarom voor 2019 en 2020 € 30.000 per jaar beschikbaar gesteld. Deze kosten dekken we ten laste van de algemene reserve. Zie ook 1.3.

R2 Bijdrage Algemene reserve; niet 100% kostendekkendheid afvalstoffenheffing

De tarieven voor de afvalstoffenheffing stijgen voor 2019 met 3,4%. Daarmee komt de kostendekkendheid van de afvalstoffenheffing uit op 96%. Het 'tekort' op de afvalstoffenheffing halen we in 2019 eenmalig uit de algemene reserve.

R3/R4 Bijdrage reserve vervanging sportattributen en dotatie reserve dekking kapitaallasten; led-verlichting Groesbeekse Boys

Dit is de onttrekking uit de reserve vervanging sportattributen voor de led-verlichting bij de Groesbeekse Boys. Deze bijdrage moeten we activeren volgens de boekhoudregels. Het bedrag van € 29.000 storten we daarom in de reserve dekking kapitaallasten. Hierdoor zijn de jaarlijkse kapitaallasten tijdens de looptijd van de investering gedekt.

R5 Bijdrage egalisatiereserve ODRN

Deze reserve is ingesteld om tekorten in de bijdrage voor de ODRN op te kunnen vangen. In 2019 valt het laatste bedrag uit de reserve vrij. Vanaf 2020 zijn de (extra) lasten in de begroting verwerkt.

R6 Bijdrage Algemene reserve; subsidie energiebesparende maatregelen

In 2018 is de subsidieregeling energiebesparende maatregelen woningen vastgesteld. Vooruitlopend op het actieplan Duurzaamheid heeft de raad in september 2018 € 500.000 beschikbaar gesteld voor 2019 om de subsidieregeling energiebesparende maatregelen woningen voort te kunnen zetten in 2019. Dit extra subsidiebedrag dekken we uit de algemene reserve. Zie ook 2.11.

R7 Dotatie Algemene reserve; herindelingsregeling grenscorrectie Nijmegen-Berg en Dal

In 2018 is besloten om een aantal grenscorrecties tussen de gemeente Nijmegen en Berg en Dal vast te stellen. Wij ontvangen in 2019 van de gemeente Nijmegen een eenmalige afkoopsom van € 150.000. Dit bedrag storten we in de Algemene reserve. Zie ook 4.2.

R8 Dotatie aan reserve aanpak extreme wateroverlast

Tijdens de begrotingsbehandeling 2019 is een amendement aangenomen voor aanpak van extreme wateroverlast. Hiervoor is een bedrag van € 400.000 beschikbaar gesteld. Dit bedrag storten we in de bestemmingsreserve 'aanpak extreme wateroverlast'.

R9 Bijdrage algemene reserve; Actieplan Duurzaamheid 2019-2023

In januari 2019 heeft de raad het Actieplan Duurzaamheid 2019-2023 vastgesteld. Voor 2019 is eenmalig € 30.000 beschikbaar gesteld voor het maken van een Warmtevisie en € 50.000 voor een pilot "Aardgasvrij maken van bestaande woningen". Er is besloten om deze kosten en de extra personele lasten voor 2019 (€ 80.000) te dekken ten laste van de algemene reserve. Zie ook 2.12.

R10 Bijdrage Algemene reserve; Bouwplan Oefenhoek Millingen

Op 31 januari 2019 heeft de raad ingestemd met de bijstelling van het bouwplan Oefenhoek Millingen aan de Rijn. Per saldo komt € 96.000 van de kosten voor rekening van de gemeente. Besloten is om de kosten ten laste van de algemene reserve te brengen. Zie ook 3.3.

R11 Bijdrage Algemene reserve voor regiobegroting Wmo en Jeugdhulp

We werken in de regio Rijk van Nijmegen samen op het gebied van Wmo en Jeugdhulp. De samenwerkingsovereenkomst en regiobegroting voor Wmo en Jeugdhulp 2019 zijn geactualiseerd. Voor onze gemeente leidt dit in 2019 tot meerkosten van € 28.053. Hiervan is € 27.221 incidenteel. Dit is een investering op extra inzet op kwaliteit en kostenbesparing. Het college heeft besloten deze incidentele meerkosten te dekken ten laste van de Algemene reserve. Zie ook 1.4.

R12 Bijdrage Algemene reserve voor handhaving huidige openstelling milieustraten

Het college heeft besloten om de huidige openstelling van de milieustraten te handhaven. De meerkosten hiervan zijn € 50.000 per jaar. Besloten is om deze meerkosten voor 2019 te dekken ten laste van de algemene reserve.

R13 Bijdrage Algemene reserve voor haalbaarheidsonderzoek verplaatsing Mallemolen

Op 14 maart 2019 heeft de raad € 45.000 beschikbaar gesteld voor een haalbaarheidsonderzoek van verplaatsing van de Mallemolen naar het Marktpllein. Ook is besloten om dit bedrag uit de algemene reserve te halen. Zie ook 1.5.

R14 Bijdrage Algemene reserve aankoop kunstwerken voor kunstwerk rotonde

Zevenheuvelenweg/ Nieuweweg

Op 14 maart 2019 heeft de raad besloten om € 76.650 beschikbaar te stellen voor het kunstwerk op de rotonde Zevenheuvelenweg/ Nieuweweg. Deze kosten dekken we door inzet van de reserve Aankoop kunstwerken. Zie ook 2.16.

R15 Inzet algemene reserve/ R16 Dotatie reserve lopende projecten voor behoud

Museumpark Orientalis

Op 25 april heeft de raad besloten om uit de Algemene reserve € 600.000 te reserveren voor het behoud van Museumpark Orientalis. Van dit totale bedrag stellen we nu € 200.000 betaalbaar aan Orientalis. Het resterende bedrag van € 400.000 nemen we op in de reserve lopende projecten. Dit bedrag wordt (deels) betaalbaar gesteld na goedkeuring door het college op verschillende momenten. Zie ook 3.5.

Financieel MeerjarenPerspectief

Hieronder staat het Financieel MeerjarenPerspectief (FMP). We hebben een meerjarig sluitende begroting.

	<i>bedragen x € 1.000</i>			
	2019	2020	2021	2022
FMP in primaire begroting 2019	4	50	509	552
<i>waarvan incidenteel</i>	-111	-59	-5	0
<i>structureel</i>	115	109	514	552
Totaal 1e begrotingswijziging	10	504	424	509
FMP na 1e begrotingswijziging	14	554	933	1.062
Totaal besluitvorming	-59	-152	-152	-152
Totaal mutaties Voorjaarsnota	-411	-74	-74	-73
FMP na Voorjaarsnota 2019	-456	327	707	837
<i>waarvan incidenteel</i>	-389	-29	0	0
<i>structureel</i>	-67	356	707	837

Bijlagen

Raadsvoorstel

Raadsvoorstel

Griffiersnummer:	
Onderwerp:	Voorjaarsnota 2019
Datum B&W-vergadering	14 mei 2019
Datum raadsvergadering	4 juli 2019
Datum carrousel:	
Portefeuillehouder:	S.G.P. Fleuren
Ambtenaar:	J.G.C. Arts- Broens
E-mailadres:	r.arts@bergendal.nl
Zaaknummer:	Z-19-74517
Documentnummer:	VB/Raad/19/00832

Aan de gemeenteraad,

Voorstel

1. De Voorjaarsnota 2019 vast te stellen, inclusief de mutaties op de reserves.
2. Het tekort voor 2019 te dekken door aanwending van de algemene reserve.
3. De begroting 2019 overeenkomstig de voorgaande beslispunten te wijzigen.

Inleiding

In de programmabegroting 2019 zijn de ambities, doelen en resultaten beschreven. De Voorjaarsnota is de eerste rapportage over het begrotingsjaar 2019. In de Voorjaarsnota rapporteren we over financiële afwijkingen en de inhoudelijke voortgang. Hoe ver zijn we met het behalen van de afgesproken resultaten en komen we hiermee dichterbij onze doelen (en ambities).

Wij bieden de Voorjaarsnota digitaal aan via een webversie op ons portal

<https://programmavan.bergendal.nl/>

Waar vindt u de stand van zaken van de resultaten in de webversie?

Bij het onderdeel “wat gaan we daarvoor doen” van elk programma noemen we per onderwerp eerst de te behalen resultaten uit de begroting en daarna de stand van zaken van het voorjaar 2019. Bij de paragrafen presenteren we deze informatie op dezelfde wijze. Bij elk programma vermelden we ook welke budgetten we aanpassen, met hoeveel, en geven we een toelichting.

Beoogd effect

Volgens de Financiële Verordening Berg en Dal 2017 informeren wij de gemeenteraad over de inhoudelijke en financiële afwijkingen die zich voordoen in de uitvoering van de lopende begroting 2019. De eerste rapportage over 2019 is de Voorjaarsnota.

Argumenten

1.1, 2.1 en 3.1 Mutaties zijn nader toegelicht in de nota

In de Voorjaarsnota zijn per programma de mutaties aangegeven en toegelicht. De grootste mutaties zijn:

- Bijstelling algemene uitkering gemeentefonds	- 96.000
- Afval	- 235.000
- Capaciteitsproblemen zwembad de Lubert	- 90.000
- Nieuwe taak verwarde personen/beschermd wonen	- 79.000
- Dividend BNG	+ 115.000

Kanttekening

We rapporteren naar de toestand van begin april

De informatie in de Voorjaarsnota is gebaseerd op de informatie die begin april bij ons bekend was. Nieuwe mutaties en ontwikkelingen nemen we mee in de Najaarsnota.

Budgetten sociaal domein

De jaarrekening 2018 is afgerond nadat de Voorjaarsnota 2019 is opgesteld. De definitieve cijfers van het sociaal domein over 2018 waren nog niet beschikbaar bij het opstellen van de Voorjaarsnota 2019. Daarom zijn de budgetten voor het sociaal domein niet bijgesteld in deze Voorjaarsnota.

Tegelijk met de Voorjaarsnota 2019 behandelt u de Jaarrekening en het jaarverslag 2018. Voor de meest actuele cijfers van het sociaal domein verwijzen wij u naar de Jaarrekening 2018.

Budgetten bijstandsverlening

Voor de bijstandsverlening is het nog te vroeg in het jaar om een goede prognose af te geven. Daarom zijn de budgetten niet bijgesteld in deze Voorjaarsnota.

Financiële onderbouwing

Welk financieel beeld laat de Voorjaarsnota zien?

Op 1 november 2019 heeft u de Programmabegroting 2019 vastgesteld. Het saldo van de primaire begroting 2019 was € 4.000 positief.

De begroting 2019 stellen we op basis van genomen besluiten en de mutaties in deze Voorjaarsnota bij met € 460.000 negatief.

De Voorjaarsnota laat het volgende meerjarenspectief zien (zie onderstaande tabel).

	bedragen x € 1.000			
	2019	2020	2021	2022
FMP in primaire begroting 2019	4	50	509	552
waarvan incidenteel	-111	-59	-5	0
structureel	115	109	514	552
 Totaal 1e begrotingswijziging	 10	 504	 424	 509
FMP na 1e begrotingswijziging	14	554	933	1.062
 Totaal besluitvorming	 -59	 -152	 -152	 -152
Totaal mutaties Voorjaarsnota	-411	-74	-74	-73
FMP na Voorjaarsnota 2019	-456	327	707	837
waarvan incidenteel	-389	-29	0	0
structureel	-67	356	707	837

Het structurele deel van het saldo is alleen in 2019 negatief. De begroting is meerjarig dus sluitend. Wij hebben overwogen om een alternatieve dekking te zoeken voor het verwachte

tekort. Gelet op de discussies in Den Haag stellen we toch voor om het tekort voor 2019 te dekken door aanwending van de algemene reserve. Als dit tekort zich bij het opstellen van de jaarrekening niet voordoet, dan vindt de aanwending niet plaats.

Hieronder staat het overzicht van het verloop van de algemene reserves.

Bedragen x € 1.000

Reserve	Begroting 2019 Primair	Mutaties t/m VJN	Begroting 2019 na VJN	Meerjarenbegroting		
				2020	2021	2022
Algemene reserve vast	17.220	-	17.220	17.220	17.220	17.220
Algemene reserve vrij besteedbaar	11.620	-4.892	6.728	6.309	6.186	6.334
Reserve rekeningresultaten	2.495	-624	1.871	1.247	623	-
Totaal	31.335	-5.516	25.819	24.776	24.029	23.554

Om u een goed beeld te geven is het saldo van de jaarrekening 2018 (€ + 373.000) al verwerkt in het saldo van de algemene reserve vrij besteedbaar.

Duurzaamheid

We verstrekken de Voorjaarsnota niet meer op papier. Er ligt één papieren versie ter inzage bij de griffie.

Communicatie

De webversie van de Voorjaarsnota 2019 is te lezen via <https://programmavan.bergendal.nl/>.

Aanpak/uitvoering

Na vaststelling zenden wij de Voorjaarsnota 2019 naar de provincie, zodat zij op de hoogte is van de (financiële) ontwikkeling van onze gemeente.

Burgemeester en wethouders van gemeente Berg en Dal

De secretaris,	De burgemeester,
E.W.J. van der Velde	mr. M. Slinkman

Bijlagen digitaal ter inzage

1. Voorjaarsnota 2019

Bijlage ter inzage griffier

1. Voorjaarsnota 2019 (op papier)

De raad van de gemeente Berg en Dal;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 14 mei 2019.

besluit :

1. De Voorjaarsnota 2019 vast te stellen, inclusief de mutaties op de reserves.
2. Het tekort voor 2019 te dekken door aanwending van de algemene reserve.
3. De begroting 2019 volgens de voorgaande beslispunten te wijzigen. Dit betekent dat het bijgestelde begrotingsresultaat 2019 uitkomt op € 456.000 nadelig.

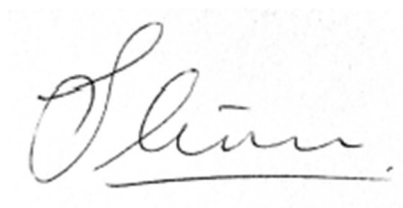
Aldus besloten in de openbare vergadering van de raad van de gemeente Berg en Dal op 4 juli 2019,

De raadsgriffier,

J.A.M. van Workum

De voorzitter,

mr. M. Slinkman

Specificatie Financieel MeerjarenPerspectief

Hieronder vindt u de specificatie van het Financieel MeerjarenPerspectief (FMP).

Bedragen x € 1.000

	2019	2020	2021	2022
FMP Programmabegroting 2019	4	50	509	552
Besluitvorming tot Voorjaarsnota:				
1e begrotingswijziging	470	514	434	519
Aangenomen moties tijdens begrotingsbehandeling:				
- Aanpak extreme wateroverlast	-400	-	-	-
- Terugdraaien bezuiniging bibliotheek	-50	-	-	-
- Jeugdparticipatie	-10	-10	-10	-10
Extra budget subsidie energiebesparende maatregelen woningen				
- Subsidie energiebesparende maatregelen	-500	-	-	-
- Bijdrage algemene reserve	500		-	-
Extra budget Stimuleringslening duurzame maatregelen non-profitorganisaties	5	5	5	5
Extra budget Duurzaamheidslening particulieren	4	4	4	4
Investeringsbijdrage verduurzaming Montessoricollege Groesbeek				
- Investeringsbijdrage Montessoricollege	-3	-3	-3	-3
- Bijdrage reserve kapitaallasten	3	3	3	3
Herindelingsregeling grenscorrectie Nijmegen-Berg en Dal				
- Bijdrage gemeente Nijmegen	150	-	-	-
- Dotatie aan Algemene reserve	-150	-	-	-
Behoud Lokale omroep Berg en Dal	-18	-20	-20	-20
Actieplan Duurzaamheid 2019-2023				
- Opstellen Warmtevisie	-30	-	-	-
- Pilot "Aardgasvrij maken bestaande woningen"	-50	-	-	-
- Extra formatie Beleidsmedewerker Duurzaamheid	-80	-80	-80	-80
- Extra formatie duurzaamheid inkoop	-20	-20	-20	-20
- Bijdrage Algemene reserve	160	-	-	-
Bouwplan Oefenhoek Millingen				
- Kosten bouwplan Oefenhoek	-96	-	-	-
- Bijdrage uit Algemene reserve	96	-	-	-
Haalbaarheidsonderzoek verplaatsing Mallemolen				
- Kosten haalbaarheidsonderzoek verplaatsing Mallemolen	-45	-	-	-
- Bijdrage uit algemene reserve	45	-	-	-
Formatie-uitbreiding beleids capaciteit Sociaal domein				
- Extra personeelskosten	-120	-180	-180	-180

- Taakstellende bezuiniging Sociaal domein	-	90	135	180
- Bijdrage uit algemene reserve	120	90	45	-
Kunstwerk rotonde Zevenheuvelenweg/Nieuweweg				
- Kosten kunstwerk rotonde Zevenheuvelenweg/Nieuweweg	-77	-	-	-
- Bijdrage reserve aankoop kunstwerken	77	-	-	-
Invulling rekenkamerfunctie	-30	-30	-30	-30
Behoud Museumpark Orientalis				
- Inzet Algemene reserve	600	-	-	-
- Betaalbaar stellen subsidie	-200	-	-	-
- Restant toevoegen aan reserve lopende projecten	-400	-	-	-
Herstel betonnen perronvloeren zwembad de Lubert	-	-11	-10	-10
Totaal besluitvorming tot Voorjaarsnota	-49	352	273	358

Mutaties Voorjaarsnota

Regiobegroting Wmo en Jeugdhulp 2019

- Hogere bijdrage ROB	-28	-1	-1	-1
- Dekking t.l.v. Algemene reserve	27	-	-	-
- Taakstellende bezuiniging sociaal domein	1	1	1	1
VVE/ Achterstandenbeleid				
- Kosten VVE/ Achterstandenbeleid	-220	-199	-178	-156
- Hogere rijksuitkering VVE/ Achterstandenbeleid	220	199	178	156
Schulden en armoede	17	-	-	-
Verwarde personen/ beschermd wonen	-79	-79	-79	-79
Regresrecht Wmo	-21	-21	-21	-21
Bijdrage doelgroepenvervoer	-20	-39	-39	-39
Verplaatsing kunstwerk "Hemel en aarde"				
- Kosten renovatie en verplaatsing	-9	-	-	-
- Dekking kosten t.l.v. stelpost onvoorzien	9	-	-	-
Keldergraven Heselenberg	-19	-	-	-
Extra kapitaallast aanpassing kruising Weth.Koenenstraat - Heerbaan	-2	-2	-2	-2
Krediet putrenovaties Groesbeek-Noord				
- Kapitaallasten putrenovaties Groesbeek-Noord	-	-4	-4	-4
- Lagere dotatie aan voorziening riolering	-	4	4	4
Brede impuls combinatiefunctie	-23	-23	-23	-23
Afval				
- diverse mutaties afval	-169	-169	-169	-169
Dividend DAR	-16	-19	7	7
- Meerkosten huidige openstelling milieustraten	-50	-50	-50	-50
- Dekking kosten t.l.v. algemene reserve	50			
- opbrengst afvalstoffenheffing	-	238	212	212

Gehandicaptenparkeerkaarten				
- Kosten gehandicaptenparkeerkaarten	-10	-10	-10	-10
- Leges gehandicaptenparkeerkaarten	5	5	5	5
Natuurlijk groen	-25	-20	-20	-20
Bijdrage GGD	57	57	57	57
Zwembad de Lubert	-90	-	-	-
Wijziging btw regelgeving binnensportaccommodaties	-50	8	8	8
Sporthal Heuvelland en de Duffelt	-38	-1	-1	-1
Kabels en leidingen	22	22	22	22
Riolering				
- diverse mutaties riolering	-154	6	6	6
- dotatie voorziening riolering	154	-6	-6	-6
Opbrengst toeristenbelasting	40	-	-	-
Regioprogramma Rijk van Nijmegen 75 jaar vrijheid				
- Cofinanciering gemeente Berg en Dal	-100	-100	-	-
- Dekking budgetten toerisme	60	60	-	-
- Dekking tlv reserve lopende projecten	40	40	-	-
Statushouders				
- Kosten statushouders	-40	-40	-	-
-Extra rijks gelden voor statushouders	40	40	-	-
Algemene uitkering gemeentefonds	-91	-73	-73	-72
Dividenduitkering BNG	115	115	115	115
Verduurzaming gemeentehuis fase 2	1	1	1	1
Verzekeringspremies en taxatiekosten	-14	-14	-14	-14
Afrondingsverschillen	-1	-1	-1	-
Totaal mutaties Voorjaarsnota	-411	-75	-75	-73
Totaal mutaties t/m Voorjaarsnota 2019	-460	277	198	285
Actueel FMP	-456	327	707	837

Toelichting financiële begrippen

Begrip	Omschrijving
Activeren	Als iets langere tijd mee gaat en een bepaalde waarde heeft wordt het gezien als een langlopende bezitting op de balans (langer dan 1 jaar). We moeten het dan activeren. We activeren volgens de verwachte levensduur (afschrijvingstermijn.)
Afschrijvingen	Omdat bedrijfsmiddelen meerdere jaren mee gaan moeten de aanschafkosten over meerdere jaren verspreid worden. Dit noemen we afschrijven. Van te voren zijn voor deze middelen afschrijvingstermijnen vastgelegd. Dit geeft aan in hoeveel jaar we een bedrijfsmiddel afschrijven.
Algemene uitkering	Iedere gemeente krijgt een geldbedrag van het Rijk uit het Gemeentefonds. Dit is de algemene uitkering. De gemeente mag zelf bepalen waar ze het geld aan uitgeeft.
Algemene reserve	Het vrij besteedbare eigen vermogen van de gemeente. Dit vormt een buffer voor financiële tegenvallers.
Baten en lasten	Baten zijn inkomsten. Lasten zijn uitgaven. Het gaat hier om de inkomsten en uitgaven van het jaar waarin het product gebruikt wordt. Als het geld in een ander jaar ontvangen of betaald wordt, dan wordt het bedrag bij het jaar van gebruik gerekend.
BCF	Afkorting voor BTW-Compensatiefonds. Gemeenten kunnen een deel van de BTW die zij betaald hebben terugvragen. Het Rijk betaalt dit geld aan de gemeente uit het BTW-Compensatiefonds.
Bedrijfsvoering	De wijze waarop de gemeente is georganiseerd en wordt aangestuurd.
Begroting	Een overzicht van alle verwachte inkomsten en uitgaven van een (toekomstig) jaar.
Begrotingswijziging	Een besluit van de Raad om de vastgestelde begroting te veranderen.
Beleidsindicatoren	Niet-financiële informatie om makkelijk een inschatting te maken van de resultaten van de beleidskeuzes.
Bestemmingsreserve	Wanneer al bekend is waarvoor een reserve wordt gebruikt, spreken we van een bestemmingsreserve.
Boekwaarde	De daadwerkelijke waarde van de bedragen die op de balans zijn opgenomen.
Dividend	Winstuitkering van een onderneming aan haar aandeelhouders.
Doeluitkering	De gemeente krijgt een geldbedrag van het Rijk. De gemeente moet dit geld gebruiken voor taken die bepaald zijn door het Rijk.
Dotatie	Ander woord voor toevoeging. Gebruiken we meestal als we het hebben over de toevoeging aan een voorziening.
Eigen vermogen	Alle bezittingen zonder de schulden.

EMU-saldo	Het verschil tussen inkomsten en uitgaven.
Exploitatie	Overzicht van lasten en baten van een project of een gemeentelijke dienst.
Financiering	Het beleid van de gemeente over geld en de risico's die hierbij horen.
Gemeentebrede aspecten	Sommige onderwerpen staan in een aparte paragraaf. Deze onderwerpen horen niet specifiek bij één programma. De onderwerpen zijn: Risico's en weerstandsvermogen, financiering, lokale heffingen, verbonden partijen, onderhoud van kapitaalgoederen, grondbeleid.
Gemeentefonds	Iedere gemeente krijgt geld van het Rijk. Dit geld wordt betaald uit een spaarpot die het gemeentefonds genoemd wordt.
Grondbeleid	Een middel om ruimtelijke doelstellingen op het gebied van volkshuisvesting, lokale economie, natuur en groen, infrastructuur en maatschappelijke voorzieningen uit te voeren.
Incidenteel geld	Geld dat bestemd is voor één jaar.
Index	Het aanpassen van de geldbedrag aan de inflatie zodat het reële bedrag gelijk blijft.
Inflatie	Stijging van het algemene prijspeil in de economie
Investeringsplan	Een overzicht van de geplande investeringen. Investeringsplan zijn uitgaven om kapitaalgoederen aan te schaffen.
ISV	Afkorting voor Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing. Gemeenten kunnen één keer in de vijf jaar geld vragen om de plaatselijke omgeving te verbeteren. Zoals verbeteringen voor wonen, ruimte en milieu.
Kapitaalgoederen	Wegen, bruggen, kades/steigers, riolering, water, groen, gebouwen, materieel, verkeersregelininstallaties, openbare verlichting, machines en apparaten in eigendom van de gemeente.
Leges	Een betaling aan de gemeente voor het afnemen van een gemeentelijke dienst of product
Liquiditeit	Geeft aan of een bedrijf aan zijn lopende betalingsverplichting kan voldoen.
Lokale heffingen	Belastingen die aan de gemeente betaald moeten worden. Bijvoorbeeld: afvalstoffenheffing, rioolheffing, toeristenbelasting.
Prognose	Voorspelling van een te verwachten resultaat of vermoedelijke uitkomst.
Programma	Verzameling van beleidsterreinen waarbinnen te bereiken doelen, resultaten en te verrichten activiteiten in samenhang met de kosten en opbrengsten zijn geformuleerd.
Reserve	Reserves zijn een onderdeel van het eigen vermogen. Reserves zijn vrij te besteden. Dit wil zeggen dat tot het moment van besteding er voor gekozen kan worden om de reserve op te heffen en in te zetten voor een ander doel.
Resultaat	Het verschil tussen baten en lasten

Retributie	Een belasting betalen aan de gemeente voor een dienst die zij voor inwoners uitvoeren. Bijvoorbeeld het aanvragen van een paspoort.
Risico register	Lijst met alle bekende risico's. Ook staat daar in wat de kans is dat deze risico's optreden, de oorzaak, de gevolgen en de beheersmaatregel.
Risico's en weerstandsvermogen	Risico: de kans op een financiële tegenslag. Weerstandsvermogen: de mate waarin de gemeente onverwachte kosten op kan vangen, zonder dat dit gevolgen heeft voor de taken van de gemeente.
Schuldquote	Dit cijfer geeft inzicht in het niveau van de gemeentelijke schuldenlast ten opzichte van de eigen middelen.
Structureel geld	Geld dat bestemd is voor meerdere jaren.
Subsidieplafond	Overzicht van het maximale aan subsidies die het College wil verstrekken na akkoord van de Gemeenteraad.
Overhead	Indirecte kosten gericht op sturing en ondersteuning van de gemeentelijke organisatie.
Treasury	Beheren van het geld van de gemeente.
Vaste activa	Bezittingen waarvan het benodigde vermogen voor langer dan een jaar is vastgelegd (bijv. gebouwen).
Verordening	Een document met vastgelegde regels.
Vlottende activa	Bezittingen waarvan het benodigde vermogen voor korter dan een jaar is vastgelegd.
Voorzieningen	Een boekhoudkundige rekening waar periodiek geld op wordt gezet om dit in de toekomst te gebruiken voor het doel waarvoor de voorziening is opgezet. Bijvoorbeeld voor groot onderhoud aan gebouwen.
Vordering	Iets opeisen van iets of iemand.
Vreemd Vermogen	Alle verplichtingen en schulden.
Weerstandscapaciteit	De middelen en mogelijkheden waarover we beschikken om niet begrote kosten op te vangen.
Weerstandsvermogen	Een cijfer wat aangeeft in hoeverre een organisatie eventuele risico's financieel op kan vangen.

Toelichting afkortingen

Afkorting	Omschrijving
3 O's	Onvoorzien, Onvermijdelijk (of Onontkoombaar), Onuitstelbaar
AED	Automatische Externe Defibrillator
AMK	Advies- en Meldpunt Kindermishandeling
AMvB	Algemene Maatregel van Bestuur
AOW	Algemene OuderdomsWet
APPA	Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers
APV	Algemene Plaatselijke Verordening
ARN	Afvalverwerking Regio Nijmegen
AVG	Algemene Verordening Gegevensbescherming
Awb	Algemene wet bestuursrecht
AWBZ	Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten
B&W	Burgemeester en Wethouders
BAG	Basisregistratie Adressen en Gebouwen
BBV	Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten
BBZ	Besluit Bijstandsverlening Zelfstandigen
BCF	BTW CompensatieFonds
BGT	Basisregistratie Grootchalige Topografie
BHBD	Samenwerkingsverband Beuningen, Heumen, Berg en Dal
BIBOB	Wet Bevordering Integriteits Beoordelingen door Openbaar Bestuur
BIZ	Bedrijven Investerings Zone
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
BOA	Buitengewoon OpsporingsAmbtenaar
BOV	Bestuurlijke Overeenkomsten Verstedelijking
BRN	Begrotingsrichtlijnen Regio Nijmegen
BTW	Belasting Toegevoegde Waarde
BVO DRAN	Bedrijfsvoeringsorganisatie Doelgroepenvervoer Regio Arnhem-Nijmegen
CAO	Collectieve ArbeidsOvereenkomst
CCB	Contact Centrum Berg en Dal
CISO	Chief Information Security Officer
COELO	Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheid
CPB	Centraal PlanBureau
DAR	Dienst Afvalstoffen en Reiniging
DIV	Documentaire Informatie Voorziening
DNB	De Nederlandse Bank
DVO	DienstVerleningsOvereenkomst
EMU	Economische en Monetaire Unie
FG	Functionaris Gegevensbeheer
FMP	Financieel MeerjarenPerspectief

Fte	Fulltime equivalent
GBA	Gemeentelijke Basis Administratie
GBS	Gebouw Beheers Systeem
GGD	Gemeentelijke GezondheidsDienst
GR	Gemeenschappelijk Regeling
GREX	Grondexploitatie
GRP	Gemeentelijk RioleringsPlan
GS	Gedeputeerde Staten
GW	Gemeentewet
HALT	Het ALternatief : Preventie en bestrijding van jeugdcriminaliteit
HRM	Human Resource Management
HR21	functiewaarderingssysteem voor gemeenten
I&A	Informatisering & Automatisering
IBA	Individuele Behandeling van Afvalwater
IBO	Instituut Bijzonder Onderzoek
IBOR	Integraal Beheer Openbare Ruimte
ICT	Informatie- en Communicatie technologie
IEGG	In Exploitatie Genomen Gronden
IND	Immigratie- en Naturalisatiedienst
IOAW	Inkomensvoorziening Oudere en gedeeltelijk Arbeidsongeschikte werkloze werknemers
IOAZ	Inkomensvoorziening Oudere en gedeeltelijk Arbeidsongeschikte gewezen Zelfstandigen
IRvN	ICT Rijk van Nijmegen
ISO	Information Security Officer
IV3	Informatie Voor Derden
KCA	Klein Chemisch Afval
KRW	Kader Richtlijn Water
KTO	Klant Tevredenheid Onderzoek
KvK	Kamer van Koophandel
LOP	Landschaps Ontwikkelings Plan
MARN	Milieusamenwerking Afvalverwerking Regio Nijmegen
MIP	Meerjaren InvesteringsPlan
MGR	Modulaire Gemeenschappelijke Regeling
MKB	Midden- en kleinbedrijf
OBGZ	Openbare Bibliotheek Gelderland Zuid
ODRN	OmgevingsDienst Regio Nijmegen
OGGZ	Openbare Geestelijke GezondheidsZorg
OM	Openbaar Ministerie
OR	Ondernemingsraad
OZB	Onroerend Zaak Belasting
P&C	Planning & Control

P&O	Personeel & Organisatie
Pfo	Portefeuillehouderoverleg
PGB	Persoonsgebonden Budget
PM	Pro Memorie
PW	Participatiewet
RBT-KAN	Regionaal Bureau voor Toerisme – Knooppunt Arnhem Nijmegen
RDW	RijksDienst voor Wegverkeer
RIE	Risico Inventarisatie en Evaluatie
RO	(wet) Ruimtelijke Ordening
ROB	Regionaal OndersteuningsBureau
RPB	Regionaal Programma Bedrijventerrein
RUD	Regionale uitvoeringsdiensten
RvN@	Beweging die ondernemers, overheden en onderwijsinstelling bij elkaar brengt
Sisa	Single information single audit
SMV	Sociaal Maatschappelijke Visie
STER	Stichting Toerisme En Recreatie
SVB	Sociale Verzekerings Bank
TOP	Toeristisch Opstap Punt
UWV	Uitvoeringsinstituut Werknemers Verzekeringen
VCP	VerkeersCirculatiePlan
VJN	VoorJaarsNota
VNG	Vereniging Nederlandse Gemeenten
VPB	Vennootschapsbelasting
VRGZ	VeiligheidsRegio Gelderland-Zuid
VTH	Vergunningen, Toezicht en Handhaving
VTU	Vorbereiding Toezicht en Uitvoering
VVE	Voor- en Vroegschoolse Educatie
WABO	Wet Algemene Bepaling omgevingsrecht
WEB	Wet Educatie en Beroepsonderwijs
Wet BUIG	Wet Bundeling Uitkeringen Inkomensvoorziening aan Gemeenten
Wet FIDO	Wet Financiering Decentrale Overheden
WI	Wet Inburgering
Wmo	Wet maatschappelijke ondersteuning
WOR	Wet op de Ondernemingsraden
WOZ	Waardering Onroerende Zaken
ZLTO	Zuidelijke Land en Tuinbouw Organisatie
ZZP	Zelfstandigen Zonder Personeel